H — 1 — 8 -
550
J. A. FREILICH
84/190/38

MGmp

SINKANKAS
RTL029680
JSL.E
$1,320.00
~~H.vi.14~~
SOTHEBY'S AUCTION
1/01

S. EPIPHANIUS

DE

XII. GEMMIS.

CV PF

JSL
RTL029680

S. EPIPHANI

Salaminis in Cypro Episcopi

DE XII. GEMMIS RATIONALIS

SUMMI SACERDOTIS HEBRAEORUM

LIBER AD DIODORUM

Prodit nunc primo ex antiqua versione Latina

OPERA ET STUDIO

P. FRANC. FOGGINII

Qui & Notas adjecit.

ROMAE, TYPIS ZEMPELLIANIS AN. MDCCXLIII.

PRAESIDUM ADPROBATIONE.

BENEDICTO XIV.

PONTIFICI MAXIMO

PRINCIPI AUGUSTO

PETRUS FRANCISCUS FOGGINIUS
D. D. D.

QUOD felix, faustum, fortunatumque sit, en iterum ad Tuos Pedes provolvor, BEATISSIME PATER, *libellum meum Numini, Majestatique Tuae dedicaturus. Continet hic haud inelegans* S. EPIPHANII *Salaminis in*

Cypro Epiſcopi de Gemmis duodecim Rationalis Aaronici *Opuſculum, quod non ſolum mea opera nunc primum editur, ſed etiam meis animadverſionibus, varioque commentario illuſtratur. Porrò etſi verebar, ne temere fieri videretur, ad Te cum hoc munuſculo accedere; tamen Clementia illa Tua, qua* Exercitationes de Romano D. Petri itinere, & Epiſcopatu *excepiſti, Tuaque illa plane ſingularis Humanitas, qua*

Meas eſſe aliquid putare nugas

minime es dedignatus, timentem me erexit, nec paſſa eſt, ut hanc, venerationis, & obſervantiae meae ſignificationem Tibi dare praetermitterem. Praeterea ex eo etiam animoſior ad Te venio, quod exiſtimem, libellum Tibi me ſiſtere, licet ex iis, quae a me ſcripta habet, fortaſſis nulla

ratio-

ratione commendandum, haud certè indignum Te, quod sanctissimi aeque, ac doctissimi Ecclesiae Patris opus exhibeat, & illud a veteribus Scriptoribus, praecipue vero ab HIERONYMO *non vulgari commendatione celebratum. Quid autem, quod ex Vaticana Bibliotheca erutum est? Demum cum anecdotorum Syllogen in lucem emittere constituerim, variosque in libros variis principibus viris dedicandos distribuere, illud, quod primum tenere locum volui, cuinam potius consecrarem, quam Tibi mortalium omnium Dignitate maximo, & Auctoritate? Itaque, cum haec ita sint, tali dedicatione, satis probato officio me fungi arbitror, & illud Te in bonam partem accepturum fore, & aequis oculis visurum non diffido. Sic sospitator Deus plus,*

plus-

plusque Te sospitet : sic difficillimis hisce temporibus Augustior semper videare : sic

Serus in Caelum redeas, diuque
Laetus intersis Populo Quirini,

ut hic, & tota Christiana Respublica, Te, cui in doctrina, cui in virtute, atque humanitate percipienda, plurimum semper studii fuit, & temporis, Auspice, Duce, & Principe, experiatur, & sentiat diu, jure & vere summum illum Philosophum Platonem pronunciasse, tum denique fore beatas Respublicas, si aut docti, ac sapientes homines eas regere coepissent, aut ii, qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. Haec ego, ut Tibi benemerenti accidant, rite adprecor, & libens.

PRAE-

PRAEFATIO.

S. HIERONYMUM *testem nobis esse, quod* **S. EPIPHANIUS** *Librum scripsit de Gemmis* XII. *Rationalis summi Sacerdotis Hebraeorum.*

§. I.

SAnctum EPIPHANIUM, Constantiae, seu Salaminis in Cypro Episcopum, virum omnium virtutum genere, & multiplici doctrina clarissimum, Aerae Christianae saeculo quarto magnum Ecclesiae Graecae praesidium, & decus, Librum quemdam scripsisse *de gemmis* XII. *Rationalis summi Sacerdotis Hebraeorum* testis est nobis, vir summa auctoritate, & religione, & fide, S. HIERONYMUS, qui in epistola ad Fabiolam, a qua, ut *de Aaron sacerdotio, & vestimentis scriberet*, rogabatur, postquam nonnulla de Rationali commentatus fuerit, subdit: *Sufficiat, quod & sanctus Papa* EPIPHANIUS *egregium super hoc volumen edidit, quod si legere volueris, plenissimam scientiam consequere.*

Neque vero solum in hoc loco, sed alibi quoque hujusce Libri ab EPIPHANIO scripti testimonium dat S. HIERONYMUS. *Libro* XV. *Comment in cap.* LIV. ISAIAE ait: *De natura autem duodecim lapidum, atque gemmarum non est hujus tem-*

 poris

poris dicere, cum & Graecorum plurimi ſcripſerint & Latinorum, e quibus duos tantummodo nominabo, virum ſanctae & venerabilis memoriae Epiſcopum EPIPHANIUM, *qui inſigne nobis ingenii, & eruditionis ſuae reliquit volumen, quod inſcripſit* περὶ Λίθων, *& Plinium &c.* Demum *lib.* IX. *Commentariorum in cap.* XXVIII. EZECHIELIS illud etiam memorat, nempe librum ab ipſo EPIPHANIO ſe accepiſſe dono: *Super quibus* [de gemmis Rationalis loquitur] *& vir ſanctus,* EPIPHANIUS *Epiſcopus, proprium volumen mihi praeſens tradidit.*

Libri de XII. *gemmis ab* EPIPHANIO *ſcripti extare fragmenta apud* FACUNDUM *Hermianenſem, &* ANASTASIUM *Sinaitam.*

§. II.

Porro nec deſunt alii ſcriptores antiqui, qui Libro EPIPHANII περὶ Λίθων uſi fuerint, & eos recenſere aequum bonumque eſſe nullus dubito, non tantum, ut Libri illius pretium magis magiſque appareat, ſed etiam ut tempora, quibus ille prae litteratorum hominum manibus fuit, innoteſcant.

Itaque FACUNDUS Hermianenſis in Africa Epiſcopus *capite* II. *libri* IV. ex duodecim illis, quos medio circiter ſexto Eccleſiae ſaeculo *pro Defenſione Trium Capitulorum Concilii Calchedonenſis ad Juſtinianum Imperatorem* obtulit, & nos typis editos habemus cura & ſtudio SIRMONDI, epiſtolam Latine vertit, ac refert, qua liber hic Diodoro Epiſcopo ab EPIPHANIO dedicatur, utpote qui eodem Diodoro volente conceptus, & exaratus.

FACUNDO ferme aequalis fuit ANASTASIUS ille Sinaita, qui Antiochenam Cathedram eſt adeptus An. Chr. DLXI. & hic quoque *Quaeſt.* XL. ubi de veſtibus Sacerdotis Summi Hebraeorum ſermonem habet, omnia illa, quae EPIPHANIUS in Libro *de gemmis* narrat, in epitomen contrahit ſub hoc titulo: Τȣ̃ ἁγίȣ Ἐπιφανίȣ περὶ τῶν ἐν τῷ λογίῳ τȣ̃ ἱερέως

ἐμπε-

ἐμπεπηγμένων ιβ. λίθων. *S. Epiphanii de duodecim gemmis in Rationali Sacerdotis infixis*. Et iterum *Quaest*. XLV. de Samaritanis loquens ex eodem libro plura deſcribit: hic tamen eum laudat ſub hoc alio titulo: Ἐπιφανίου ἐκ τοῦ πρὸς Διόδωρον. *Epiphanii ad Diodorum*.

ANDREAM & ARETHAM *Caeſareenſes Archiepiſcopos* EPIPHANII *Libro de* XII. *gemmis eſſe uſos in ſuis ad Apocalypſin Commentariis*.

§. III.

Praeterea EPIPHANIUM *de gemmis* bis laudatum offendi commentarios illos in Apocalypſin legens, qui licet, LAMBECIO teſte *lib*. IV. *Commentariorum Bibl. Caeſareae Vindobonenſis &c.* adtribuantur ORIGENI in Cod. CLXXIII. & Cod. CLXXIV. cuidam METHODIO Monacho, nec deſit quidam etiam Codex a MONTFAUCONIO memoratus *Diar. Ital. pag.* CCXXI. eos tribuens ANDREAE Cretenſi, tamen, ut recte monet OVDINUS in *Commentario de Scriptoribus & ſcriptis Eccleſiaſticis &c. tom.* II. *pag.* XCIV. ANDREAE Caeſareenſi in Cappadocia Archiepiſcopo, ſub cujus nomine editi primum ſunt a PELTANO, major & melior Codicũ pars adjudicat; & eos inter (ne aliorum ſtudio jam notos factos commemorem) qui ſub manu mihi eſt, Codex in papyro nitide ſcriptus, Manuſcriptorũ Bibliothecae Corſinianae DCCCXXVIII. Incipit hic: ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ Ανδρέου Αρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, Ερμηνεία εἰς τὴν Αποκάλυψιν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ Ευαγγελιστοῦ ΙΩΑΝΝΟΥ τοῦ θεολόγου. SANCTI PATRIS NOSTRI *Andreae Archiepiſcopi Caeſareae Cappadociae Commentarius in Apocalypſin Sancti Apoſtoli & Evangeliſtae* JOANNIS *Theologi*. Incerta eſt ANDREAE Caeſareenſis aetas; multo tamen probabiliter ex conjecturis, quas OVDINUS congeſſit, conſuaderi arbitror nono ſeculo ſcripſiſſe. Locus autẽ, in quo EPIPHANII Librum *de gemmis* laudat, eſt *cap.* X. ubi de lapide Sardio loquens ait: λέγει γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος τοῦτον τὸν λίθον ἰατρεύειν οἰδήματά τε καὶ τὰς ἀπὸ σιδήρου πληγὰς ἐπιχειρόμενον: *ſane, ut*

 ma-

magnus EPIPHANIUS *dicit, non modo tumoribus, si commode adhibeatur, medetur, verum etiam ferro illatis vulneribus.* Et *cap.*LXVII. postquam duodecim lapides, quos S. JOANNES nominat *Apoc. cap.*XXI. secundum varium eorumdem colorem, aut vim singulis Apostolis accommodaverit, subdit: ταῦτα δὲ ἐκ τῶν τῷ ἁγίῳ Ἐπιφανίῳ περὶ λίθων εἰρημένων, καὶ ἑτέρως (ὑπ' αὐτοῦ), τοῖς Φυλάρχοις τοῦ Ἰσραὴλ προσηρμοσμένων &c. *Haec autem ex iis in medium adtulimus, quae* S. EPIPHANIUS *de lapidibus istis disseruit, Tribuumque Israelis Principibus accommodavit &c.*

Porro, quae primum ex *cap.* X. *Commentariorum* ANDREAE retulimus, alius quoque Caesareensis Archiepiscopus decimo Ecclesiae saeculo ineunte clarus ARETHAS nomine, repetit *cap.* item X. *Commentariorum* in eumdem S. JOANNIS librum Apocalypseos, quos nimirum ita concinnavit, ut non solum sententias, sed ipsa etiam verba saepe saepius transcribat ex illis ANDREAE, quibus, cum eos auctor imperfectos reliquisset, ultimam etiam manum jam imposuerat, si fides habenda est Calligrapho interpretationis Armenae *Commentariorum* ANDREAE, quae ms. exstat in Bibl. Regia, ut comperi ex ejus mss. Codicum Catalogo *Tom.* I. *pag.* LXXVII. Etiam *cap.* LXXVII. utitur quidem ARETHAS iis, quae ANDREAS ex EPIPHANII eruditione acceperat, sed non ut ille in eo quoque capite eum nominat.

Atque hoc loco non incommodum videtur, non praeterire, quam habemus *Commentariorum* ANDREAE versionem Latinam a PELTANO factam *cap.* X. Sardio virtutes dare, quas, Graeco textu non invito, multo satius Jaspidi tribuisset. *Apocalypseos cap.* IV. *vers.* III. Jaspidi & Sardio Deus comparatur: *Qui sedebat similis erat aspectui lapidis Jaspidis, & Sardinis.* ANDREAS optime adnotat: τῆς μὲν ἰάσπιδος σημαινούσης, ὡς χλοερᾶς (οὔσης,) ὁμοῦ τὸ ἀειθαλὲς καὶ φερέσβιον καὶ τροφῆς χορηγὸν τῆς θείας φύσεως, διὰ τὸ πᾶν σπέρμα χλοηφορεῖν. πρὸς τούτῳ δὲ, καὶ τὸ φοβερὸν τοῖς ὑπεναντίοις. φασὶ γὰρ τὴν ἴασπιν, φοβερὰν εἶναι θηρίοις καὶ φάσμασι. μετὰ τοῦτο δὲ, καὶ τῶν ἐπιδεχομένων τὴν ψυχικὴν ἴασιν, τὸ θεραπευτικόν. λέγει γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος, τοῦτον τὸν λίθον ἰατρεύειν οἰδήματά τε καὶ τὰς ἀπὸ σιδήρου πληγάς.

πληγὰς, ἐπιχλιόμενον: nempe, ut PELTANUS vertit: *Jaspidi quidem, quod is viridis existat, suaque viriditate Divinae naturae symbolum praeseferat. Haec namque semper floret, & viret, vitamque & escam viventibus omnibus praestat. Sed & omne quoque terrae semen viridem herbam fundere solet. Assimilatur ad haec Sardio, ob terrorem, quem hostibus incutere natus est. Ajunt namque Sardium feris spectrisque terribilem videri; vi praeterea, quam natura insitam habet, aegra corpora sanare solitum. Sane, ut magno Epiphanio placet, non modo tumoribus, si commode adhibeatur, medetur, verum etiam ferro illatis vulneribus*. Itaque audacter nimis dictum puto a PELTANO: *assimilatur ad haec Sardio &c.* cum in Graeco vox *Sardio* non sit; & contra Graeci textus fidem sunt illa: *ajunt namque Sardium &c.* Graecus enim textus habet: φασὶ γὰρ τὴν ἴασπιν. De Sardio tum primum loqui ANDREAS videtur, cum ait: μετὰ τοῦτο δὲ &c. & si quis velit post haec deesse aliquid, non pugno. Emendationis autem ratio ex EPIPHANIO, quem ANDREAS eo loci sequitur, praecipue constat. Hic neutiquam de Sardio, cui solum sanandi, & fugandi mala virtutem tribuit, sed de Jaspide praedicat feris spectrisque terribilem videri scribens: *hunc, ut ajunt, qui fabulosa referunt, bestiae in agro metuunt, aliaque portenta*. Quocirca ANDREAE mens, quod spectat ad comparationem, qua utitur Apostolus JOANNES, ea esse videtur: Jaspidem tum naturae, tum potentiae, & justitiae, Sardium vero misericordiae Dei esse Symbolum, qui semper idem est, qui fortiter, suaviterque omnia disponit, & iram sicut misericordiam effundit.

Porro quod de *Commentariis* ANDREAE diximus, pro emendatione etiam *Commentariorum* ARETHAE facere volumus, ita ut animadvertamus, aut eorum Graecum textum cum Latina versione esse reformandum, aut ARETHAM, quae EPIPHANIUS distinguit, EPIPHANIUM dum laudat, turpiter confudisse.

PRO-

PROCOPIUM *Gazaeum ex Libro* EPIPHANII *de* XII. *gemmis, quae de montibus Garizim & Gebal memorat descripsisse* : THEOPHANEM *autem Cerameum, quae narrat de Samaritanis*.

§. IV.

Sed ut illuc, unde haud temere discessimus, revertamur : igitur HIERONYMUS, FACUNDUS Hermianensis, ANASTASIUS Sinaita, ANDREAS, & ARETHAS Caesareenses Archiepiscopi, ii omnes sunt, quos Scriptores inter antiquos mihi contigit invenire usque adhuc S. EPIPHANII Librum *de gemmis* diserte laudantes. At vero invenisse certe arbitror & alios duos, qui eo usi sunt, licet tacito EPIPHANII nomine relicto, PROCOPIUM dico Gazaeum, & THEOPHANEM Cerameum Taurominii Archiepiscopum.

PROCOPIUS Gazaeus gente, arte vero Sophista, Justino Thrace imperante claruit an. Ch. circiter DXX., & cetera inter ejus scripta, exstat adhuc luculentissimus in Octateuchum Commentarius ex Orthodoxorum Patrum scriptis singulari delectu ab eo excerptus, summaque contextus industria, qui laudatur a PHOTIO *in Bibl. Cod.* CCVI. & prodiit jam Latinus Tiguri an. 1555. Aliis Graecis Latinisque, ut vocant, Catenis adnumerari hic certe debet, Commentariis nempe illis in Sacras Litteras ex scriptis variorum Auctorum collectis : & quamvis tales Commentarii cuique auctoritati Auctoris sui nomen adscribere soleant, quod in *Comment.* PROCOPII minime apparet, ingenuus tamen PROCOPIUS fatetur ex libris veterum eum collegisse ; & nomina Auctorum adponere ob illud fortasse praeteriit, quod eorum auctoritatibus ita utatur, ut modo brevius sententiam comprehendere, modo vero alio deductas res eis interserere, religioni sibi nequaquam ducat, quomodo quidem animadvertere est pag. CCCCXXXIX. ubi *Deuteronomium* illustrans ad v. XXIX. *cap.* XII. apposite in multis epitomatum, in multis etiam integrum describit quic-

quicquid EPIPHANIUS in hoc Libro disputat de situ montium Garizim & Gebal: alio tamen desumtum interserens numerum Sacerdotum abscondentium Idola, quos *septuaginta* fuisse refert; & ubi EPIPHANIus ait, Garizim habuisse gradus *plurimos, & ut ajunt quidam, mille quingentos & supra*, iste hos gradus fuisse scribit *mille sexcentos & unum*. Praeterea docet Somoron fuisse antiquum nomen montis illius, ad cujus radices Sichem erat: sed fortasse ex ipso EPIPHANIO id colligi putavit; quod autem scribit de intervallo a Galgal ad Jericho in Libro, quem edimus, certe non apparet, sed in illo, quo unico uti debuimus, librarii oscitantia praetermissum esse videtur. Exstant autem in hoc PROCOPII Commentario & quaedam alia, quae ex EPIPHANII Libro *de gemmis* accepta si quis conjectet, adversari nolo, nempe illa, quae afferuntur a PROCOPIO ad *Exodum pag.* CCCII. & exponunt quid mystice Rationale Aaronicum significaret. EPIPHANII ingenium ea quidem minime dedecent, & in eo Libro EPIPHANIUM persecutum esse mysticam Rationalis, & pretiosorum ejus lapidum significationem indubium est, cum ipse in Epistola Libro praefixa hoc quoque in eo sibi proponat pertractandum. Certiores rei ipse Liber nos facere posset, sed mancum invenimus. Si quando inveniatur integer, fortassis & quae HIERONYMUS de Mysteriis Rationalis scripsit, mutuasse illinc intelligetur. Praetereo è diversis locis collectas HIERONYMI sententias in hanc rem, quod jam collegerit LIPOMANNUS in sua Catena *ad Exodum pag.* CCLXXXVII. Sed haec omittamus.

Venio nunc ad THEOPHANEM Cerameum Taurominii Archiepiscopum, & Rogerio II. Siciliam obtinente illustrem, ut probat OUDINUS *in Comment. &c. tom.* II. *col.* CIƆCLXXXV. Scripsit hic Homilias plures, quas Graece & Latine edidit Parisiis an. CIƆDCXLIV. FRANCISCUS SCORSUS S. J., & has inter trigesima ea est, in qua, ubi de Samaritanis agitur, ex EPIPHANII libro *de Gemmis* multa esse compilata videntur.

tur. Certe cum iis, quae ille narrat, omnino concordant, quae narrat THEOPHANES, si excipias, quod hic Oratorum more verbosior rem exprimit, ornatiorique oratione.

Jam vero dummodo haec, quae de THEOPHANE dixi, vana non sim auguratus conjectura, THEOPHANES igitur recentior est Auctor, quem EPIPHANII Libro *de Gemmis* usum esse novi. Puto autem jam tum rarum fuisse factum, quum ne PHOTIUS quidem ejus meminerit, & jamdiu quidem ita erat ignotus, ut doctissimi critici lugerent, ut perditum, fere ac Librum illum, quem de eadem re scripsit SEPTIMIUS TERTULLIANUS secundum indicem operum ejus, ubi eum adnotatum invenisse se tradit HIERONYMUS *in Epistola ad Fabiolam* superius quoque laud., quae in *Ed. Veron. &c.* est LXIV.

De Epitome Libri S. EPIPHANII *de* XII. *gemmis a* GESNERO *edita, & de alia ab* ANASTASIO *Sinaita exarata.*

§. V.

Edidit sane CONRADUS GESNERUS in collectione Librorum *de omni rerum fossilium genere* agentium Tiguri anno CIƆDLXXXV. opusculum quoddam *de gemmis* XII. *Rationalis*, & EPIPHANIO adtribuit, sed licet illud & postea pluries sub eodem nomine typis recusum fuerit, haud tamen aliud revera erat, quam Epitome Libri de eo argumento ab EPIPHANIO conscripti, etsi aliquanto prolixior Epitome alia, quam cum interpretatione TURRIANI accepit a SCHOTTO, ediditque in sua Operum S. EPIPHANII editione PETAVIUS *tom.* II. *pag.* CCXXXIII., & deinde deprehendit meram esse ANASTASII Sinaitae Epitomen, quae extra corpus operis ANASTASII, & in nonnullis Vaticanis Codicibus descripta legitur, fortassis quod cum perrarus ipse EPIPHANII Liber factus esset, illa ejus Epitome in pretio maxime haberetur; nisi quis malit, immovero Epitomen ANASTASII, aut illam aliam a GESNERO editam, cujus auctorem ignoramus, Libro

EPI-

EPIPHANII adtuliſſe perniciem, quemadmodum ſolent primigeniis libris adferre hujus generis ſcripta.

Quamobrem JOANNES ALBERTUS FABRICIUS, licet nemini in librorum cognitione ſecundus, *lib.* V. *Bibl. Graecae cap.* XI. §. IV. *n.* VII. injuria quidem pronunciat, *Caveam praeter rem librum de lapidibus inter inedita Epiphanii retuliſſe*, & ipſe quidem potius reprehendendus eſt, qui Epitomen pro Libro ipſo EPIPHANII minus cautus accipiens, illum fuiſſe editum aſſerit a PETAVIO *tom.* II. *Op.* S. EPIPHANII, & a MATTHIA HILLERO *in libro de* XII. *Gemmis in Pectorali Summi Pontificis*, nec non *in Syntagmatis ejus Hermenevticis*. Praeterea vero male etiam docet, GESNERUM edidiſſe Epitomen ab ANASTASIO Sinaita confectam, & a PETAVIO quoque editam *tom.* II. *pag.* CCXXXIII., cum GESNERUS illam aliam ediderit, quae apud PETAVIUM exſtat *pag.* CCXXV. Demum illud quoque adiicit FABRICIUS, eos falli, qui librum *de Gemmis* EPIPHANIO abjudicant, & rectè quidem de hoc cenſet, ſi qui forte ſint, qui EPIPHANIUM in hanc rem ſcripſiſſe aliquid negent, ſed qui EPIPHANIO, quod ipſe EPIPHANII eſſe ſibi conſuadet, abjudicant, minime quidem falluntur.

Opuſculum *de Gemmis* a GESNERO, aliiſque editum jamdiu profecto brevitate ſua aliud ſe eſſe prodiderat, ac librum illum, quem HIERONYMUS *inſigne volumen* dixit, & aptiſſimum, unde *pleniſſimam de Rationali Aaronico ſcientiam conſequi* Fabiola potuiſſet. Quid quod neutiquam ab Epiſtola incipit, unde primigenium EPIPHANII Scriptum initium ſumſiſſe teſtis erat FACUNDUS Hermianenſis?

Sed haec ſunt quidem talia, ut nullus emunctae naris homo, ad rem propius accedens, dubitare debuerit, jure & merito ab EPIPHANIO abjudicandum eſſe, quod ſub ejus nomine circumferebatur opuſculum *de Gemmis* a GESNERO vulgatum; craſſiores tamen litterati rei certiores fieri luculentius non poterant, quam ſi ob eorum oculos poneretur primigenius ipſe S. EPIPHANII Liber, ubi eum, ut modo factum eſt, reperire contigiſſet.

De Codicibus mss., unde eruta est Latina versio Libri S. EPIPHANII *de Gemmis; & quid praestitum sit in ejus editione.*

§. VI.

Locus, ubi illum offendi primo, chartaceus Codex est in fol. ex mss. Codicibus Bibliothecae Corsiniorum DCCCXVII. quem non aetate quidem, quae vix c. annos superare mihi videbatur, sed rebus, quas primo statim intuitu continere intellexi, considerandum ratus, diligenter evolvi, nec vanus sensi integrum antiquissimi alicujus codicis exemplum esse: ea enim opinione Bibliothecam Vaticanam consulens, ditissimum veterum mss. thesaurum, codicem vere pretiosum, unde Corsinianus, aliique huic similes in eadem Vaticana Bibliotheca a me visi, exorti sunt, adservatum inveni.

Est hic in charta pergamena in fol., & notatur numero MMMMDCCCCLXI. praeter illud autem, quod edimus, opusculum, multas Romanorum Pontificum, & Imperatorum Epistolas continet, quarum seriem diligentius evolvisse minime piget, deprehendi enim mea cum voluptate, bono autem non meo solum, ut puto, sed communi omnium, eum esse Codicem Vaticanum, ex quo BARONIUS pulcherrima Christianae antiquitatis monumenta ad tertii, & quarti saeculi Ecclesiae historiam illustrandam in suos Annales derivavit, eum saepe Vaticanũ Codicem appellans, interdum vero *pervetustum Codicem Vaticanum, in quo scriptae sunt Epistolae complurium Romanorum Pontificum*, ut ad an.Ch. CCCLXVIII. §. II. & modo *Codicem illum, ubi descriptae habentur plures Pontificum Romanorum Epistolae*, ut ad an. CCCLXXXI. §. I. & CCCLXXXV. §. V. Quod autem exhibet primum, libellus est Schismaticorum Marcellini atque Faustini, quem hinc sane descriptum vulgasse videtur SIRMONDUS, & hic certum est quidem vidisse BARONIUM, qui ad an. CCCLXV. §. XIX. ait: *Id quidem ex ipso Schismaticorum libello Marcellini atque Faustini*

col-

colligitur, quem antiquitus scriptum Vaticana Bibliotheca nobis exhibuit.

Erat olim iste Codex celeberrimi Card. GUILLELMI SIRLETI, secundum quod nota quaedam admonet, quae in prima pagina occurrit: *Emptum ex libris Cardinalis Sirleti.* In ultima autem pagina adnotatum est, eum fuisse jam Monasterii Sanctae Crucis Avellanae, & acquisivisse DAMIANUM: sub altera enim hujusce paginae, ut ajunt, columna legitur: *Liber est Monasterii S. Crucis Fontis Avellane Eugubine Dioecesis*: sub altera: *Hunc librum acquisivit Don Damianus S.* ✠.

Porro haec ultima nota antiquissimis litteris exarata, Codici ex iis, quae continet, longe pretiosissimo, plurimum sane auget & pretium & decus, cum certae antiquitatis eum faciat; nam, etsi plusquam septingentorum annorum aetatem statim redolet, tamen tali nota rem ita esse certo judicio cognoscimus. Ecquem nam, statim ac talem Codicem Monasterio S. Crucis Avellanae acquisitum a DAMIANO fuisse intellexerit, PETRUS ille DAMIANUS non subit sanctitate vitae, magistratibus, & scriptis celeberrimus, qui monasticam vitam in illo Monasterio iniit, & medium circiter saeculum Ecclesiae undecimum illi praefuit?

Verum quae quidem mala obvenerunt alite illa sunt, non integrum EPIPHANII Librum, sed ejus partem, praeterea non Graecum contextum, sed Latinam versionem tantummodo in Vat. Codice exhiberi, & hanc saepe minus felicem, ita ut barbariem suam non solum in vocabulis prodat, sed interdum etiam contra leges Latinae grammaticae peccare videatur. Sed hoc cum non raro Scriptoris potius vitio, quam interpretis existimaverim factum, crassiores quosdam soloecismos typis committere minime passus sum, & quod ad Orthographiam spectat, quae magis communis apud doctos homines nunc est, passim adhibui, illam Codicis servans nonnullis solum in locis, ubi visa est mihi Philologorum animadversione non indigna. Porro loca corrupta, quae restituere

 diffi-

difficile non fuit, reſtitui quidem, ſed ea, quae non ſine aliquo additamento reſtitui poſſe arbitrabar, & quae aut non erat, aut non ſubiit reſtituendi modus, in mendo cubare reliqui, interdum ea eſſe corrupta in Notis monens, interdum tamen ne hoc quidem praeſtans, utpote illius minus ſolicitus, quod tale noveram, ut aequus Lector nec velit, nec nolit.

Quod ſpectat ad contextum Graecum, de eo inquirere non omiſi, adhuc tamen factum eſt fruſtra. Cum apud MONTFAUCONIUM *Diar.Ital.p.*ccxv. ubi BibliothecamMonachorũ S.Baſilii Romae, feſtiviſſima mſs.Graecorũ Codicũ copia PETRI MENNITII ſtudio locupletatam deſcribit, legiſſem: *Epiphanii ad Diodorum Epiſtola*: in magnam ſpem reperiendi illum veneram, ſed inanis ſpes iſta fuit, quod revera nulla reperire ſit eos inter Codices Epiſtola EPIPHANII ad Diodorum, ſed ſolum Cod. xx. & xcix. Epiſtolam exhibent illam ad Diodorum Tarſi, quae diſſerit de Matrimonio cum ſorore uxoris mortuae, & in noviſſima editione Operum s. BASILII, qui ejus eſt auctor, reperitur *tom.* III. *pag.* ccxlix. Interea tamen admonere non praeteribo, quod ſi quis umquam ad novam Operum EPIPHANII editionem Graecam & Latinam adornandam animum manuſque admoverit, quod futurum non dubito, cum PETAVII illam negligentius eſſe factam neminem lateat, ubi integer Libri *de Gemmis* contextus Graecus neque dum inventus ſit, ad Latinam ejus verſionem, quam edimus, Graeca verba non raro apponere poterit, ſi utramque Epitomen conſulat, & Sacras Litteras a LXX. in Graecum verſas, demum Graecos illos Scriptores, qui eo Libro uſos eſſe dixi.

De pretio, & uſu Fragmenti Libri de Gemmis EPIPHANII, *quod exhibet Codex Vaticanus.*

§. VII.

At vero, quod certe incommodum acceſſit maximum illud eſt, in Vaticano Codice EPIPHANII Librum exhiberi mu-

ti-

tilum. Quid tamen facerem? Edidi qualem inveni, & neminem ſane fore puto, qui velit idcirco anecdoton deſpectui habendum me edidiſſe. Quod prolixioris operis fragmentum edam non integrum opus, cauſſa neutiquam talis eſt, ut quiſpiam merito me, & hunc Libellum meum calumniari poſſit & damnare. Nam praeterquamquod hujus fragmenti auctoritate certiores facti ſumus, nequaquam EPIPHANII eſſe opus, qui ſub ejus nomine editus fuit a GESNERO, aliiſque *de* XII. *Gemmis Rationalis Aaronis* Liber, quod quidem unum me facile tuetur, & curam meam, qualiſcumque illa fuerit, commendat: enimvero SS. PP. ſcripta ea ſunt, ut non ſolum quodcumque illorum inſigne fragmentum, quale eſt a me editum, ſed qualecumque, & operam noſtram, & publicam lucem mereatur.

Quod ſi graviſſimi homines dignam ſe operam exiſtimarunt veterum Poetarum, ceterorumque profanorum ſcriptorum fragmenta colligere, & vulgare, quis eſt non infirmo, ne dicam optimo, & ſplendidiſſimo, ingenio praeditus, qui non praeclare magis commendandum arbitretur ſtudere, ne lateant reliquiae quaecumque earum rerum, quas SS. Patres ut monumentis mandarent litteris conſignarunt: praecipue vero ſi de illis loquimur Patribus, qui ampliori eruditionis, & doctrinae laude celebrantur, qualis certe eſt EPIPHANIUS?

Quid? Nonne ille ipſe *de* XII. *Gemmis* Liber praecipuo honore habendus erit, qui *egregium & inſigne ingenii & eruditionis* EPIPHANII *volumen* dici meruit? Quid? Nonne in hoc etiam iſtius Libri fragmento plura ſunt ſatis diligenter, atque ſubtiliter pertractata: & aliquid etiam a nemine fortaſſis alio acceptum hactenus, quale eſſe videtur illud de nomine, quo Samaritanae Litterae, & Hebraeorum appellabantur?

Demum multi olim *de Gemmis* ſcripſiſſe ſcimus, quorum longa apud HILLERUM exſtat ſeries, ſed jam ferme

om-

omnes tulit aetas, quocirca eo quoque magis plurimi hic aestimandus est S. EPIPHANII Commentarius, ubi de duodecim pretiosioribus Gemmis copiose disseritur. Nec volo indictum sanctissimum virum non solum eruditionem suam in hoc opere luculenter ostendere, sed prudentiam quoque; cum enim miras singulis Gemmis adsertas virtutes referat, ingenuus fabulosas passim vocat, ita ut liceat hinc haud levi conjectura augurari, quae alias minus vera profert ex libris hausisse apocryphis, quibus cum pietatem fovere viderentur, multa adhuc erat auctoritas, nec facile aut tutum erat adversari, eorum mala fide neque dum satis comperta atque probata. Imposuerunt Libri isti aliis quoque multis doctissimis viris primaevae Ecclesiae; mendacium enim bene conceptum, callideque vulgatum sagaciores etiam homines interdum fallit, neque principio, sed procedente tempore, quale est, solet tuto cognosci. Accedit, quod cum libris illis vulgo ab Haereticis haberetur fides, fortassis & illis quoque proficiendum esse in disputationibus contra Haereticos credebatur. Haec autem admoneo non inconsulto. Non deerunt in Auctorum errores inquirentes homines, non ut caveant, sed ut vituperent, homines vaniloqui, & maledicendo famam & gratiam otiosorum aucupantes, qui Librum hunc, EPIPHANII nomine audito, contemnant; verum si recte existimemus, peccavit sane non semel in Chronologicis EPIPHANIUS, & interdum minus certis narrationibus nimis fidit, tamen haec, a quibus fere nemo expers omnino fuit ex iis praesertim, qui multa scripserunt, ejus existimationis & auctoritatis quidquam detrahere minime valent, & fateamur nihilosecius oportet, ejus scripta veterum Monumentorum Ecclesiae fodinam esse, ut ita loquar, locupletissimam, & plane dignam, ut eorum Auctor *apud Graecos inter magnos* haberetur, ut quidem habebatur, referente AUGUSTINO in Libro *de Haeresibus ad Quodvultdeum haer.* LVII., & quorum pigere minime debuerit virũ Hebraicis, Syriacis,

Grae-

Graecis, Latinis, Aegyptiiſque litteris eruditū, qualis erat EPIPHANIUS, idcirco πενταγλώττος ab HIERONYMO praeclare dictus *in Apol.* I. *adv. Rufinum*.

De Notis adjectis ad Librum EPIPHANII *de Gemmis*.

§. VIII.

Eſt autem nunc a loco minime alienum & de meis animadverſionibus in Librum EPIPHANII pauca dicere. Eas igitur adpoſui, quas aut neceſſarias, aut multum utiles ad ſententiam intelligendam ratus ſum, aut ſaltem futuras non ingratas, vel quod in eis antiquum aliquem, aut recentem ſcriptorem emendarem, vel quod aliquid rari eis interſerere contigerit, aut a nemine alio, quod ſcirem, ſatis luculenter pertractatum. Ceterum multo quidem plures afferre potuiſſem, ſi de coloribus, ſpeciebus, veris fictiſque virtutibus cujuſcumque lapidis, & de aliis hujus generis rebus diſſerere voluiſſem, ſed abſtinui conſulto, ne ſupervacaneam rem feciſſe, & ne hypocriſim quamdam ſcientiae, cum tamen omnis oſtentationis ſuſpicio ingenuo cuique homini vitanda ſit, affectaſſe viderer. Scilicet Epitomen Libri hujus EPIPHANII doctiſſimi jam viri illuſtrarunt, CONRADUS GESNERUS Corollario poſt eam addito, & MATTHAEUS HILLERUS perpetuis notis exornans, eaque omnia, quae SALMASIUS in *Exercitationibus Plinianis* de illa adnotat, ſuis locis adponens; de Gemmis autem Rationale Aaronis exornantibus Sacrarum Litterarum interpretes, & de Hebraicis Antiquitatibus tractantes Scriptores agunt omnes, & BRAUNIUS de ſingulis ſingulari capite ita ſubtiliter, & copioſe diſſeruit lib. II. eruditiſſimi Operis, quod *De veſtitu Sacerdotum Hebraeorum* ſcripſit, ut nihil deſiderandum ſit exquiſitius.

At enim, jejune tamen & nimis exiliter dictum eſt in notis de Diodoro illo, cui Librum *de Gemmis* EPIPHANIUS

dica-

dicavit. Nempe hic fore futurum, ut de eo commodius, & paullo liberius ageremus, arbitrabamur: neque enim levis, aut illepidae disputationis argumentum esse videtur.

Cuinam Diodoro Episcopo, Librum suum de Gemmis EPIPHANIUS *dedicaverit.*

§. VIII.

Auctor nobis est FACUNDUS Hermianensis, Diodorum illum non esse alium, quam celeberrimum Episcopum Tarsi, cujus auditor Theodorus Mopsuestenus fuit, & S. Joannes Chrysostomus; titulus autem Epitomes a GESNERO editae Diodorum Episcopum Tyri eum vocat: Ἐπιφανίου Ἐπισκόπου Κύπρου πρὸς Διόδωρον Ἐπίσκοπον Τύρου περὶ τῶν δώδεκα λίθων &c. Neque vero addubitare licet ne aut Codicis Gesneriani scriptor, aut GESNERUS ipse Τύρου pro Τάρσου acceperint scriptionis similitudine decepti. Multi sunt in Vaticana Bibl. mss. Codices, qui varias Libri EPIPHANII *de Gemmis* Epitomes continent, sed solum duo in titulo Diodorum nominant, nempe Codex LXXI. inter eos, qui Christinae Svecorum Reginae erant, *pag.* LXXXII. & Codex XXXIX. inter eos, qui erant Pii II. *pag.* CCXXVII. & uterque habet Τύρου. In *Catalogo* etiam mss. Codicum Bibl. Regiae, *tom.* II. *pag.* CCCCII. inter cetera, quae indicantur esse in Cod. MDCCLXXXII. memoratur: *Epiphanius Episcopus Cypri ad Diodorum Tyri Episcopum de duodecim lapidibus in vestibus Aaronis.* Itaque quaestionis hujus status nascitur: erraverit ne FACUNDUS, an Auctor Epitomes.

Id autem, ut facilius, diligentius, atque distinctius expediamus, in primis optimum profecto erit animadvertere, ut plurimum non esse usos veteres, cum Episcopis scriberent, Episcopatus eorum locum exprimere; cujus rei exemplorum pleni sunt Libri. Epistolam etiam illam, qua cum EPIPHANIUS Diodoro Episcopo Librum *de Gemmis* misit, fuisse talem non solum mos iste suadet, sed praeterea ex eo comprobari

bari existimo, quod talis sit apud FACUNDUM, & talis quoque in Cod. Vaticano, unde ego illam accepi; neque est omittendum, quod etiam ANASTASIUS Sinaita Librum *de Gemmis* laudans sub nomine Libri EPIPHANII *ad Diodorum*, haec solum habet: Ἐπιφανίου πρὸς Διόδωρον. Hoc cognito, tum FACUNDUM, tum Epitomes Auctorem aliunde quidem potius, quam a titulo ipsius Epistolae EPIPHANII, mutuatos esse Diodori Episcopatus nomen, non immerito creditur. Cum autē FACUNDI auctoritas Anonymi scriptoris auctoritati comparabilis esse non videatur, eo magis quod FACUNDUS non multum post EPIPHANII aetatem claruerit, & inter Graecos diu versatus sit, sententiamque illam in libro ad Justinianum Imperatorem, & consulto quidem, ut Diodorum Tarsensem a Sanctis Patribus laudatum fuisse demonstret, inseruerit, quod FACUNDO sit standum, nonne primo intuitu facile in mentem venit, & facile pro aequo habetur & tuto?

Verum contra sentit TILLEMONTIUS, qui FACUNDUM alias quoque Epistolas inferius describendas (duabus potissimum, quibuscum reliquae certe conveniunt, ad detegendū dolum sternentibus viam, & quarum altera ATHANASII est, altera quorumdam Episcoporum Aegypti) ad Diodorum Tarsensem perperam retulisse adeo animose contendit, ut demonstrare se illud putet. Enimvero gravissima sunt, quae ad hoc congerit, argumenta, *Not.* XCVIII., *&* XCIX. *de S. Athanas. &c.* Eorum partem repetit DUPINIUS in *Bibl. Auct. Eccl. tom.* II. *Par.* I. *pag.* CCXXXI.

Quamobrem aut negligentia, aut dedita opera in his peccaverit FACUNDUS, hinc certe plurimum fidei ejus auctoritati detrahitur, unde non semel convincitur in iis, quae ad Diodorum Tarsensem spectant, aut judicio, aut fide carens. Quid quod & de Theodoro Mopsuesteno agens, eum cum Theodoro Tyanensi confundit *lib.* VII. *cap.* VII. ut optime monuit SIRMONDUS? Itaque ergo nulla est caussa, qua miremur, quod etiam Epistolam EPIPHANII ad

Diodorum Tarſenſem miſſam dixerit, cum tamen ea eſſet miſſa Diodoro Tyri.

Et quidem, ubi rem diligentius expendamus, licet neque aetas Auctoris Epitomes, neque gens conſtet, neque eruditio, ejus tamen auctoritatem in hac re nonne illud maxime commendat, quod nulla occurrat ratio, qua ille pro Diodoro Tarſi Diodorum Tyri ſubſtitueret? FACUNDUS contra: eo quo ferebatur ſtudio inveniendi, qui Diodorum Tarſenſem commendaverint, facilè in eum errorem potuit labi, in quem alios multos ſimili ſtudio abreptos Scriptores lapſos ſcimus, referendi nimirum in eum, quem commendare ſtudebat, quidquid repererit ſcriptum in commendationem Epiſcopi, qui appellaretur Diodorus. Praeſentius FACUNDO fuiſſe videtur periculum, quod ejus aetate Diodorus Tyri minus fortaſſis notus erat, cum Diodorus Tarſi in ora hominum volitaret maxima quidem cum celebritate, aliis & doctum & pium praedicantibus, aliis vero ad ejus nominis damnationem adnitentibus, quod Theodori Mopſueſteni, & Neſtorii erroribus praetuliſſe facem exiſtimarent.

Sed haec errare potuiſſe FACUNDUM, & quidem facicile, non autem quod revera erraverit comprobant. His poſitis, evincitur id ex auctoritate Codicum Epitomen Libri EPIPHANII *de Gemmis* continentium, qui unanimiter ad Diodorum Tyri eſſe illum miſſum nos docent. Confirmatur inſuper pleniſſime, quod conjectare liceat, & accedente Epitomes auctoritate fere evidens ſit, prout cenſet TILLEMONTIUS, ad eumdem Diodorum miſſam eſſe EPIPHANII Epiſtolam, ad quem aliae illae duae Epiſtolae pertinent, nimirum Athanaſii, & Epiſcoporum Aegypti, de quibus certe ſatis conſtat ad Diodorum Tyri pertinere. Stat in eo harum Epiſtolarum & Epiſtolae EPIPHANII convenientia, quod in Epiſtola Epiſcoporum Aegypti, necnon in altera Petri Alexandrini, tam ATHANASIUS, quam

EPI-

EPIPHANIUS cum Diodoro illo, quem Episcopum Tyri esse pro certo damus, una simul conjunguntur, ubi Episcopi illi recensentur, quibus Apollinarius anathemate ausus est comminari. Nempe hinc Diodorum Tyri & EPIPHANIUM amicos fuisse intelligimus, & in eadem factione conjunctos, iisdemque obnoxios periculis.

Mihi vero haec Diodori Episcopi Tyri cum EPIPHANIO animi conjunctio, nescio quid in mentem revocat, quod puto equidem fortassis non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. Constat de EPIPHANII amicitia cum Diodoro Episcopo Tyri: putamusne autem constare etiam de amicitia cum Diodoro Tarsensi? Cum divisa esset tunc temporis Ecclesia Antiochena, duobus Episcopis eam sibi vindicantibus Flaviano, & Paulino, quorum uterque & patronos habebat suos, & sectatores: Flaviano Diodorus Tarsensis impense favebat, EPIPHANIUS autem Paulino: & insuper Diodorus Tarsensis magister fuit Jo. Chrysostomi, quem inter, & EPIPHANIUM haud leves quidem, licet utrinque sancto animo agitatas, inimicitias exarsisse non latet.

Inquiritur in tempus, quo EPIPHANIUS *Librum de Gemmis exaravit, & hinc eum Diodoro Tarsensi dedicatum non esse confirmatur.*

§. IX.

Sed ipsum etiam tempus, quo librum *de Gemmis* ab EPIPHANIO esse scriptum coniicio, FACUNDI errorem, in primis comprobare videtur. Nimirum cum HIERONYMUS Librum suum *de Scriptoribus Ecclesiasticis* scripsit, & nondum EPIPHANIUM *de Gemmis* scripsisse coniicio, & jam Diodorum Tarsi morte functum fuisse contendo.

Quod spectat ad illud primum: cum Librum hunc HIERONYMO ab EPIPHANIO esse datum dono sciamus, & facile sit cogitare id contigisse non multum post Libri ejusdem editionem; praeterea vero cum constet ab HIERONYMO

eum plurimi esse factum, ita ut non semel summis laudibus celebraverit data commemorandi illum occasione: ecquis eat inficias verosimillimum esse, quod neque dum scriptus ille esset A. Ch. CCCXCII., quo HIERONYMUS scripsit *Catalogum*, cum ibi ejus non meminerit, ubi de industria Ecclesiasticorum Scriptorum Opera recenset, inter quae etiam illa EPIPHANII? Equidem, cum HIERONYMUS *cap.* CXIV. de EPIPHANIO loquens, postquam ejus opus *de haeresibus* commemoraverit, subicit: *Superest usque hodie, & in extrema jam senectute varia cudit opera*; seu, ut alias legitur: *opuscula*; inter haec ipsa opuscula Librum etiam *de Gemmis* subintelligendum esse non dubito.

Neque vero quis putet, illud me imprudentem sine animadversione praeteriisse, hanc conjecturam multum roboris amittere posse, nisi constet HIERONYMUM & EPIPHANIUM convenisse posteaquam ille librum *de Scriptoribus Ecclesiasticis* scripserit, & anteaquam eum scriberet, quoniam scimus Librum *de Gemmis* dono accepisse ab EPIPHANIO, cum hic apud eum esset praesens. Animadverti equidem id quoque, sed inde probabiliorem fieri, non infirmari conjecturam meam sensi. Nimirum antea non semel convenisse scimus: convenerunt enim A. Ch. CCCLXXXII., quo EPIPHANIUS Romam venit: & convenerunt A. CCCLXXXV. quo HIERONYMUS in Cypro EPIPHANIUM invisit. Postea vero convenerunt A. CCCXCIV. & convenerunt Bethleem, quod sciens praedico, est enim profecto admonitione dignum, cum mirum in modum ad rem quadret phrasis illa HIERONYMI, qui cum scriberet: *Super quibus & vir Sanctus*, EPIPHANIUS *Episcopus*, *proprium volumen mihi praesens tradidit*: certe erat in Bethleem.

Demum conjecturae meae egregie favet quod HIERONYMUS tribus in libris EPIPHANIUM *de Gemmis* laudat, & singulos diu post A. Ch. CCCXCII. exaratos fuisse compertum est. Epistola ad Fabiolam data est A. CCCXCVII., aut supe-

rio-

riori : Commentaria in ISAIAM ſcripta ſunt A. CCCCVIII., aut CCCCX. : & EZECHIELIS Commentaria in ipſa eorum Praefatione poſt Commentaria in ISAIAM exarata dicuntur.

Jamvero haud minus animoſe, & probabiliter contendo, cum HIERONYMUS *Catalogum* ſcripſit, Diodorum Tarſenſem mortem jam obiiſſe. Suadetur hoc, ut TILLEMONTIUS quoque animadvertit *Not.* IV. *de Diodoro Tarſi &c.* ex ipſo *Catalogo*, in quo eum in vivis adhuc fuiſſe HIERONYMUS nequaquam memorat, ut de ceteris omnibus ſolet; quinetiam ea libertate de illo loquitur, qua ſi viveret, haud certè loqui eſſet auſus: ſcribit enim, ſaecularium litterarum eum fuiſſe ignarum, EUSEBIUM Emiſenum minus feliciter eſſe imitatum, demum floruiſſe quidem magna doctrinae fama, ſed magis cum eſſet Presbyter, quam cum Epiſcopus fuit. HIERONYMI verba *cap.* CXIX. haec ſunt: *Diodorus, Tarſenſis Epiſcopus, dum Antiochiae eſſet Presbyter magis claruit. Exſtant ejus in Apoſtolum Commentarii, & multa alia ad Euſebii magis Emiſeni characterem pertinentia: cujus cum ſenſum ſecutus ſit, eloquentiam imitari non potuit, propter ignorantiam ſaecularium litterarum.*

At vero, haud ita eſt de Diodoro Epiſcopo Tyri. Nihil eſt, quo probemus A. Ch. CCCXCII. eum e vita exceſſiſſe. Acta Concilii Antiocheni, quod celebratum eſt An. CCCLXXIX. nec non Acta Concilii Conſtantinopolitani, quod celebratum eſt A. CCCLXXXI. recenſent quidem inter Patres Epiſcopum Tyri nomine Zenonẽ; ſed jamdiu novimus tunc temporis Epiſcopos in urbe Tyro duos fuiſſe; RUFFINUS enim, qui eadem tempeſtate claruit, poſtquã *Hiſt. lib.* II. *c.* XXI. Antiochenae Eccleſiae infando ſchiſmate diviſae, duobus in ea Epiſcopis eodem tempore ſedentibus Flaviano, & Paulino, meminerit, ita ſequitur: *Hoc idem apud Tyrum fuit: ubi cum Diodorus, unus ſane ex antiquis Catholicis Vir, & tentationum documentis probatus, Athanaſii teſtimonio a Confeſſoribus eſſet Epiſcopus factus, modeſtia ejus contemta, alius a Meletii partibus ordinatur.*

Ex hac autem RUFFINI auctoritate non solum Tyrium Schisma, sed illud etiam opportunissime colligi posse video: Diodorum Tyri A. Ch. CCCXCII. Episcopatus annos XXX. ad summum numerare potuisse; Confessores enim illi, a quibus, RUFFINO teste, eum Ordinem accepit, ut recte TILLEMONTIUS reputat *Art.* CX. *de S. Athanasio*, aut ex illis fuisse videntur Episcopis, qui sub Juliano Imperatore ab exilio revocati sunt A. Ch. CCCLXII., aut ex illis, qui revocati sunt A. Ch. CCCLXIII. imperante Joviano, Ecclesiarum curam gerendi copia eis facta. Equidem in promptu habeo testimonium, quo ostendam, certe A. Ch. CCCLIX. sedisse Tyri alium Episcopum, Uranium nomine, cum subscriptũ eum inveniam libello de Fide, quem Acacius Caesareensis recitavit in Synodo Seleuciae hoc anno habita. Praeterea Epistola ATHANASII ad Diodorum Tyri mox referenda fortassis non solum se esse datam prodit circa initia Episcopatus Diodori, ut observabimus, sed etiam cum jam Ecclesiae pax foret restituta, quod ex ea liqueat, Diodorum contra haereticos ita libere egisse & strenue, ut eos fregerit, & rectam Fidem in urbe Tyro restituerit. Quare si aetatis, qua tunc temporis eligebantur Episcopi, meminerimus, profecto hoc etiam planum fit, neque annos aetatis, quos Diodoro Tyri oportet tribuere, ubi eum velimus non ante A. Ch. CCCXCII. accepisse ab EPIPHANIO Librum *de Gemmis*, ea, quae hactenus disputavimus, infirmare.

Optime in Diodorum Tyrium eas convenire laudes, quas EPIPHANIUS *tribuit Diodoro illi, cui Librum de Gemmis inscripsit.*

§. X.

Sed aliud quoque ex descriptis RUFFINI verbis colligendum superest: in Diodorum Tyrium eam aestimationem optime convenire, qua EPIPHANIUS Diodorum illum prosequitur, cui Librum inscripsit *de Gemmis*. Cum enim quam cele-

celebre est Diodori Tarsensis nomen, tam ignoratum sit illud Diodori Tyrii, quem vix diligentiores Ecclesiasticae historiae amatores nossent, nisi in aliquam eum evexisset famam TILLEMONTIUS: itaque hoc etiam praetereundum non fuit silentio, quod quidem optime Diodorus Tyri ab EPIPHANIO dicitur: *Eliae aliorumque Prophetarum filius, discipulus, & successor venerabilis*: & quod optime Diodori Tyrii precibus Divinae Gratiae muneribus locupletari sperat, erat enim ille *unus sane ex antiquis Catholicis vir: tentationum documentis probatus: Episcopus testimonio Athanasii factus a Confessoribus: modestiaque singulari praeditus*, ut ex RUFFINO discimus. Quinetiam cetera quoque, quae de eo habemus testimonia cum his concinunt.

ATHANASIUS ad eũ ita scripsit, cum ille recens Episcopatum obtinuisset, ut ex ipso Epistolae contextu consuadeor, in qua litteras ab eo frequentes petit, & nullas adhuc accepisse queritur, ita ut aliunde intellexerit *factam* per eum *in Tyro gratiam*, & quod Tyrus per eum cognoverit *rectum verbum pietatis*, seu ejuraverit, ut interpretor, Arianã haeresim, quam sub Uranio, qui Nicaenam Fidem abrogandã censuit, combibere facile potuit; *Domino meo filio, & amantissimo Consacerdoti Diodoro Athanasius in Domino salutem. Gratias Domino meo, qui ubicumque suam doctrinam fundat, & maxime per filios proprios, qualem & te ipsum res ipsa demonstrat. Etenim antequam scriberet vestra reverentia, cognovimus quanta gratia facta est in Tyro per tuam perseverantiam: & congaudemus tibi, quia per te cognovit & Tyrus rectum verbum pietatis. Et ego quidem occasionem assumens scripsi tibi, dilectissime & amantissime. Tu vero quomodo me scribente non rescripsisti, miratus sum. Itaque non sis segnis scribere continue, sciens quia sicut filius requiescere me facis patrem, & sicut praeco veritatis superlaetificas me. Et nihil contendas adversus haereticos, sed silentio verbositatem illorum supera, mansuetudine malitiam. Sic enim sermo*

tuus

tuus ſale conditus, habebit gratiam, illi autem apud omnium conſcientiam culpabuntur. Hactenus ATHANASIUS: & quam inſigniter praeclaro ejus monito ſuperandi haereticorum malitiam manſuetudine, verboſitatem ſilentio Diodorus uſus fuerit, ex RUFFINO certe patet, qui *modeſtiae* laude inſignem eum fuiſſe praedicat.

Servarunt erga Diodorum Tyri venerationem, & cultum, qui ATHANASIUM exceperunt Alexandrini Archiepiſcopi, PETRUS, & TIMOTHEUS. PETRUS Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis pro vera Fide exulantibus ſcribens: *Conſiliatoribus igitur vobis* [inquit] *in his, quae incurrunt, utor: & quid oportet me facere ſic ſemper perturbatum, Timotheo diffamante ſe Epiſcopum eſſe, ut per hoc confidentius injuret, & paternas leges infringat? Voluit enim me anathematizare, & Baſilium Caeſareae, & Paulinum, & Epiphanium, & Diodorum Epiſcopos, & ſoli Vitali communicare.* Sed pulcherrima eſt ad eum ipſum data Epiſtola TIMOTHEI, ubi cum non ſolum fide clarus, ſed etiam aerumnis, quas pro Chriſto paſſus erat, beatus dicatur, *tentationum* meminerimus oportet, quibus probatus dicitur a RUFFINO, & injuriae, qua affectus fuerat, alio Tyri Epiſcopo contra eum facto, qui a Meletii partibus ſtaret. Ea eſt talis: *Domino meo, & ſanctiſſimo Epiſcopo, & Conſacerdoti Diodoro, Timotheus in Chriſto ſalutem. Virtutem tuam, & vitae perfectionem, & zelum rectae, & Apoſtolicae tuae fidei pro dignitate praedicare nequaquam potero, etiamſi nimium properavero; non enim aequantur ſermones & res. Vobis ex certo donatum eſt, non ſolum credere in Chriſtum Jeſum, ſed etiam pro ipſo pati. Hanc tuam rectam & beatam circa Deum voluntatem, & indeclinabilem circa pietatis myſterium conſcientiam olim vobis ineſſe, & divinus Papa noſter Athanaſius atteſtatus eſt veſtrae religioſitati, & nos ſuos diſcipulos adduxit ad amandam tuam perfectionem, & orare a Deo in multos annorum circuitus praeſervari veſtram vitam ad utilitatem Eccleſiarum Chriſti.* De-

Demum Episcopi quidam Aegyptii qui Diocaesareae in exilio erant adversus Apollinarium scribentes inter cetera haec habent : *Ad haec etiam & alias litteras , in quibus accusavit venerabilem Archiepiscopum Cypri Epiphanium , orthodoxum , & communicantem semper beatissimo Papae nostro Athanasio : adhuc etiam & sanctissimum Tarsensem , & communicantem similiter beato Papae nostro Athanasio , & nostrum ipsorum Episcopum Diodorum abiudicavit iniuste per proprias litteras , si non abstinuisset a communione antedictorum orthodoxorum Episcoporum Paulini , & Epiphanii .*

Has quatuor Epistolas ad unum eumdemque Diodorum pertinere ex earum contextu adeo clare patet , ut ne dubitandi quidem locus sit ullus ; pertinere autem eas ad Diodorum Tyri , non autem ad illum Tarsi , cui eas refert FACUNDUS , ex illa ATHANASII , & ex illa Aegyptiorum Episcoporum , quod etiam superius admonuimus , intelligitur . Cum enim Episcopi Aegyptii , cum apud Diocaesaream exularent Valentis Ecclesiam vexantis jussu , Epistolam illam scripserint , & certo constet ATHANASIUM saltem A.Ch.CCCLXXIV. fuisse jam mortuum : Diodorus Episcopus ab eis laudatus nequaquam igitur esse potest Diodorus Tarsensis , quem reddita a Valente Ecclesiae pace , quod A. Ch. CCCLXXVIII. circiter contigit , Episcopatum adeptum esse THEODORETUS *Hist. lib.*V. *cap.* IV. diserte tradit , & praeterea pluribus etiam , gravissimisque alio deductis conjecturis evincitur , quas videre est apud TILLEMONTIUM *Not.* II. *de Diodoro Tarsi &c.* Itaque frustra Epistolae ATHANASII titulo , quem adtulimus , post vocem *Consacerdoti* , quae una satis est ad indicandam Diodori , cui scripta est Epistola , Episcopalem dignitatem , additur : *Episcopo Tarsi* ; & suppostitium omnino est verbum *Tarsensem* in Epistola exulantium Episcoporum Aegypti , quod nisi temporum ratio ostenderet , certe ex eo quoque constaret , quod nullo modo dici potuerit comminatum esse Apollinarium

rium Diodoro Tarſenſi percuſſurum ſe eſſe illum anathemate, niſi a Paulini conſuetudine abſtineret, cum numquam hic Diodorus Paulini partes, ſed ſemper illas Meletii tenuerit, atque Flaviani. Quin etiam phraſim illam: *noſtrum ipſorum Epiſcopum* adeo difficile aptaretur Diodoro Tarſi in Cilicia Epiſcopo, quam facile aptatur Tyrio. Epiſtolae Auctores in Diocaeſarea degebant Phoeniciae urbe, & Metropolitanus hujus Provinciae Tyrius Epiſcopus erat. Praeterea, quid ſi quis ſuſpicaretur eos ex Confeſſoribus illis fuiſſe, qui Epiſcopatus Ordine Diodorum Tyri initiarunt? Ad haec, quod Tyrius Epiſcopus tunc temporis inter Epiſcopos Aegyptios recenſeri potuerit, quis falſum evincat? Phoenice olim Peluſium uſque extendebatur. Aegypti nomen olim multo latiores fines interdum complexum eſt.

Verum non eſt hujus loci conſectari plura, quae, deſcriptas Epiſtolas, non ſecus ac illam EPIPHANII, Diodorum Tyrium, non autem, ut tradit FACUNDUS, Diodorum Tarſenſem commendare, confirmant, cum id plane evidenter ea, quae adtulimus, probent. Quare ſtudioſos, qui forte plura velint, ad TILLEMONTII volumina delegamus. Utrum autem doli inventor FACUNDUS extiterit, an potius ipſe primo dolum combiberit, & poſtea imprudens nobis propinaverit, arduum eſt dijudicare, quamquam, quo me conjectura ducat, habeo. Refert ille *libr.* VIII. *cap.* V. Synodicam Domni Antiocheni Epiſtolam, qua primum Eutychem oppugnatum fuiſſe tradit *libr.* XII. ſub cujus finem de Diodoro Tarſenſi agitur his verbis: *Et ſacratiſſimus quidem Diodorus cum Athanaſio magno, & Petro, & Timotheo confloruit. Theodorus autem cum Theophilo, viris vice luminarium orbem illuſtrantibus, & qui ſedem Alexandriae ornaverunt. Sed laudatores quidem horum illi in omni vita fuerunt.* Notaſtin? Cui non ſuccurrat haec verba legenti: *ſed laudatores quidem horum illi in omni vita fuerunt*: reſpicere ea ad ipſas quidem ATHANASII, PETRI, & TIMOTHEI Epiſtolas, quas deſcripſimus?

psimus? Enimvero etiam tum cum *libr.* VII. *cap.* VII. GREGORII Nazianzeni Epistolam, quam, cum esset Theodoro inscripta, ad Theodorum Mopsuestenum retulit, cum ad Tyanensem referenda foret, errorem cum aliis communem defendit, ut ex edicto Justiniani, & ex quintae Synodi Collatione v., ubi iste error coarguitur, colligitur. Vide *Concil. Hard. tom.* III. *col.* CXI. & CCCXVIII. *Ed. Paris. &c.*

Pronum igitur est credere, FACUNDO Graecos, quibuscum versatus est diu Constantinopoli, etiam quod spectat ad Epistolas ad Diodorum, imposuisse, Graecos inquam, hominum genus in historia apprime audax, quo nomine male semper audiit, & jamdiu in proverbium venit Graeca fides. Si quis autem velit, esse tamen hoc saltem concedendum, quod FACUNDUS non sine culpa deceptus fuerit, adversari non ausim, non solum quod conceptae opinionis tenax homo & impotens defensor fuisse mihi videatur, cum ejus librum *contra Mutianum Scholasticum* lego, sed etiam quod in ejus scriptis tales deprehendantur errores, quibus, aut negligentiae, quod plures Codices consulere praetermiserit: aut credulitatis, quod auctoritates quascumque a Graeculis suarum partium acceptas temere adhibuerit: aut inscitiae, quod Graeca in Latinum vertere ipse nesciverit, & a factiosis versiones sibi comparaverit, convincitur reus; ut cum *Libr.* III. *cap.* III. CYRILLI Alexandrini sententiam de libris Theodori ex Collat. v. Synodi v. referens, quae Graece ita sonat: *quos quidem labores nollet aliquis increpare, magis autem honoraret, si inesset eis dogmatum rectitudo*: ipse versam refert hoc pacto: *& hos quidem labores nullus est ausus increpare, sed dextro decreto honorare studium rectorum dogmatum, quod in eis est*: & cum *Libr.* XI. *cap.* II. ATHANASIO Librum tribuit, qui Serapionis Thmueos Episcopi erat, & insuper exordium ejus exscribens ejus verbis nomen Jesu intexit, unde impius supposito auctori ATHANASIO error affingitur. Pro Defensione Trium Capitulorum

non

non ſemel ſcripſit FACUNDUS. Libri a SIRMONDO editi poſteriores ejus curae ſunt, ſed licet in eorum Praefatione dicat ſe ab eis abſtuliſſe, quae alias *pro mendoſitate Codicum*, vel *pro incuria translatorum* minus vere retulerat, haud tamen penitus ab hiſce maculis eos purgavit, nec ſatis diligenter opus illud ſuum expolivit. Ac de his quidem ſatis dictum eſt.

Jam vero Praefationi finem facio, & in me recipio, quod, ubi vires ſuppetant, libellum hunc plures alii ſequentur ſimiles ſeriem anecdotorum non contemnendam, ut communi utilitati ſerviatur, exhibentes. Hoc ſtudii genus nequaquam profecto leve eſt, ſed multi conſilii, & artis, laboris interdum etiam improbi, atque moleſti, ſed nihilominus in eo me exercere, & quid in eo poſſim experiri eſt animus, cum ſit maximo quoque uſui; unde in illud operam ſuam dare gloriae ſibi duxerunt litteratiſſimi homines, quos inter, ne exteros memorem, aut fato functos, praeſtant nunc in noſtra Italia, clariſſima hujus ſaeculi lumina, Viri optimi,

Nulla dies umquam memori quos eximet aevo,

LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, JOHANNES LAMIUS, & Epiſcopus Brixienſis ANGELUS MARIA QUIRINUS S. R. E. Cardinalis Bibliothecarius, cujus cura & ſtudio modo eſſe prodituram abſolutiſſimam Epiſtolarum Cardinalis REGINALDI POLI Syllogen temperare mihi non poſſum, occaſione optime data, quin gratuler, & plaudam litterariae Reipublicae, atque adeo Reipublicae Chriſtianae univerſae. Scilicet non eſt dubitandum, quin ſicuti cum FRANCISCI BARBARI Epiſtolas edidit, Animadverſionum ſuarum volumen adjecit doctum ſane, & laborioſum, ubi rerum pulcherrimarum, quae reſurgentium litterarum hiſtoriam, illuſtrant, recluditur theſaurus, ita nunc non ſolum ipſis illis deſideratiſſimis Epiſtolis, ſed Commentario etiam ſuo graviſſimae Anglicani Schiſmatis hiſtoriae plurimum luminis allaturus non ſit.

S. EPI-

S. EPIPHANI EPISCOPI
DE XII. GEMMIS RATIONALIS
SUMMI SACERDOTIS HEBRAEORUM
LIBER.

EPISTOLA EPIPHANI AD DIODORUM

Facundo Hermianense Interprete.

Domino meo honorabili Fratri, & Consacerdoti Diodoro amabili Episcopo, Epiphanius in Domino salutem.

GRATIAM majorem praestans, quam accipiens, petebat Dominus a Samaritana aquam bibere: ipse fons exstans, juxta puteum

EPISTOLA EPIPHANI AD DIODORUM

Anonymo Interprete.

Domino Venerando Fratri, & Consacerdoti Diodoro Reverendissimo Episcopo, Epiphanius in Domino salutem [1].

GRATIAM praestans potius, quam sumens Dominus à Samaritana bibere postulabat, ipse fons salutis existens: &

(1) Epitome Libri hujus S. EPIPHANII *de* XII. *Gemmis &c.* a GESNERO edita hunc praefert titulum: Ἐπιφανίȣ Ἐπισκόπȣ Κύπρȣ πρὸς Διόδωρον Ἐπίσκοπον Τύρȣ περὶ τῶν δώδεκα λίθων &c. *Epiphanii Episcopi Cypri ad Diodorum Episcopum Tyri de XII. Gemmis &c.* At vero FACUN-

juxta quidem puteum ſedit, & ex itineris labore ſatigatus eſt, ut conſequens veritatis argumentum corporalis ſuae praeſentiae nequaquam prorſus excederet „ & ubique „ ſimul humanæ naturae, quam condidit, „ propria largiter dona „ concedens; nunc eam „ quidem dignanter aſſumens: nunc etiam „ id, quod ejus eſt, veraciter aſſerens, nec

ſedebat, & fatigatus ex itinere inveniebatur, ut conſequenter praeſenti ſermone, incarnationis non excederet veritatem. (Et poſt paululum) *Sed etiam ejus Diſcipuli, & ſervi, a quibus aliquid petebant, magis eis dabant, quam accipiebant ab eis, & alloquebatur quidem Helias, qui erat figura proprie Domini, & neceſſariorum, quantum opus erat, exigebat menſuram: ſuperabundanter*

FACUNDUS Hermianenſis in libris ſuis *pro Defenſione Trium Capitulorum Concilii Calchedonenſis ad Juſtinianum Imperatorem*, ubi multa congerit laudatorum Virorum teſtimonia, a quibus Diodorus Epiſcopus Tarſi non ſolum ut doctus, ſed etiam ut pius laudatus fuit, *lib.* 4. *cap.* 2. hanc etiam deſcribit Epiſtolam S. EPIPHANII. Porro hinc primum, cuinam Diodoro Librum *de* XII. *Gemmis* S. EPIPHANIUS inſcripſerit conſtaſſe, nota ad eum locum appoſita, qui FACUNDI in lucem emiſit libros, admonuit SIRMONDUS, ſed minus vere, cum jam non ſolum GESNERUS Epitomen laudatam edidiſſet, ſed etiam PETAVIUS, in cujus titulo minime nudũ erat Diodori nomen, quemadmodũ ille cenſuit ex memoria, ut videtur, ſcribens. Utrum autem FACUNDO potius ſtandum ſit, an Auctori Epitomes, haud levis diſputationis argumentũ eſſe poteſt. FACUNDUS poſtquam EPIPHANII Epiſtolam deſcripſerit haec ſubdit non omittenda: *Non parvi eſſet judicii, Clementiſſime Imperator, vel ſi aliorum Patrum teſtimonia defuiſſent, nullius auctorem hæreſis extitiſſe Diodorum, quod eum Epiphanius, vir ſagaciſſimus, & in doctrina Catholicæ Fidei laudabiliter diffamatus, non memoraverit inter Hæreſiarchas &c.*

danter autem replebat praebentem ſibi benedictionem a vidua petens panem, per occaſionem autem petitionis praeſtans abundantiam benedictionis; ſic & tua Honorabilitas noſtram exiguitatem petens magis das, quam ſumis: ſubminiſtrans quidem tua ad Deum poſtulatio capſaci noſtro indeficientiam, ex parvo praeſtat, & hydriae indeficientem ex parviſſimo cumulum largitur. Petis itaque in principio Epiſtolae tuae, Honorabilis, de lapidibus in Rationali ſuperhumeralis Sacerdotis ſuper pectus Aaron diſpoſitis, & inſertis, & eorum & nomina, & colores, & ſpecies, & loca, & ad pietatem ducentes ipſorum lapidum contemplationes,

„ non & curam ejus, ac „ providentiam gerens[1]. Sed & diſcipuli ejus, & familia quibuſcunque petebant, aliquid tribuebant his potius, quàm ſumebant. Idipſum praefigurabat & Helias in forma Domini ſui praecedens. Modum quidem neceſſariae rei competenter efflagitans, ſuper id autem, quod neceſſarium erat ejus, qui in ſe morabatur, largitatem benedictionis inſinuans. Qui panem quidem poſcebat viduam, ſed occaſione petitionis hujus, benedictionis opulentiam commodabat: ſic & tua Venerabilitas à parvitate noſtra quiddam poſtulans, dare magis, quàm accipere comprobatur.

 Coope-

(1) His verbis lineolas illas adpoſuimus, ut ſtatim appareant, quae praeterit FACUNDUS Hermianenſis inquiens: *Et poſt paululum.*

Cooperante namque tua jugiter apud Deum supplicatione capsace quidem olei indeficiens ex parvo praestabitur. Hydriae verò farinae de exiguo supra modum largitatis copia conferetur. Poposcisti igitur in principio per epistolam tuam, Venerabilis, de lapidibus, qui in superhumeralis Rationali Pontificis, tunc super pectus Aaron apponi praecepti sunt, ut nomina eorum, & colores, & species, necnon & loca, seu contemplationes, quas ad divinum cultum referant, singulique lapides pro qua Tribu impositi, vel unde reperti, vel ex qua patria probentur, exponam. Et nobis quidem, memoravi tamquam praefatae viduae, propter inopiam difficilis erat horum *& unusquisque lapis pro quali Tribu ordinatus erat, & unde inventus est, & ex qua patria. Et, sicuti dixi, nobis quidem harum rerum difficilis fuit omnino, velut illi viduae, propter paupertatem, inventio; sed sicut illi per benedictionem miraculum contigit, & Samaritanae pro aqua sensibili Domini mysterium revelabatur: sic & nobis, exiguis extantibus, sed novo intellectu, & nova cognitione, & nova ratione abundantia undique effecta est, veluti ex magna imbrium effusione per orationem Eliae, & aliorum Prophetarum, quorum & filius, & discipulus, & successor existis honorabilis, suscipiens propinquam illis hanc gratiam a Domino, & nobis per orationem adtribuens.*

pror-

prorſus inventio. Verum ſicut illi per benedictionem miranda res accidit, & Samaritanae pro aqua ſenſibili myſteriorum Domini munus oſtenſum: ſic nobis nimis ſapientia, atque ſcientia, & ſermone deſtitutis [1] undique facultas eſt attributa, velut ex multis imbribus fertili largitate diffuſis, Heliae precibus, aliorumque Prophetarum, quorum Tu, filius, diſcipulus, & ſucceſſor venerabilis approbaris, accipiens eam, ut illi, a Domino gratiam, nobis eamque orationibus tuis impertiens.

Unde jam de his incipiam dicere: primum quidem veniam poſcens, & propoſiti mei ſtudium patefaciens, licet invalidae diſſerationis poſſim referre ſermonem. Eſt ergo primum ſcriptum in quatuor verſibus, quadrifariam quippe diſcriminabatur, Rationale Pontificis, ipſumque quadrangulum erat, habens tam in longitudine, quam in latitudine palmum unum. Primi ergo verſus ordo eſt: Sardium primus lapis, dein Topazion, poſt Smaragdus. Secundi verſus primus lapis Carbunculus, dein Sapphirus, poſt Jaſpis. Tertii verſus primus lapis Ligyrium, dein Achates, poſt Amethyſtus. Quarti quoque verſus extremi, primus lapis Chryſolithus, deinde Beryllum, poſt Onychium. Iſti quidem ſunt duodecim lapides, quos conſtat in Rationali, quod in ſuperhumerali Pontificis ponebatur,

(1) In Cod. Vat. legitur *conſtitutus*, ſed manifeſto librarii errore. Apud FACUNDUM ſententia aliter procedit, ſed FACUNDUS verſionibus haud multum diligenter factis eſt uſus.

batur, insertos, quorum differentias, locaque dicemus.

SArdium, quod & Babylonium, sic dicitur [1]: habet quidem speciem instar ignis colorisque sanguinei Sardio pisci consimilem, unde & Sardium vocatum est a specie cognomen accipiens. In Babylone vero, quae est apud Assyrios [2], gignitur, & est lapis ipse perlucidus, habens medendi potentiam; cujus sucum Medi [3] super tumores, ac putredines linientes sedant, aliasque plagas, quæ per incisionem ferri proveniunt. Est autem & alius Sardonyx, qui vocatur Molochas, sciens attenuare pinguedines: ipsius autem formæ est, subviridis aliquantulum, potentiorque magis est circa verni temporis initium, quando Pascha celebratur; & alius Sardachates, circa quem lapidem albus quidam circulus apparet, sicut in Achate, quem ii, qui fabulosa confingunt, mala fugare pronuntiant posse, eumque pacificum vocant.

DE LAPIDE TOPAZIO.

TOpazium rubrum est specie post lapidem, qui Carbunculus appellatur. Inventus est autem

(1) Epitome: πρῶτος λίθος Σάρδιος ὁ Βαβυλώνιος ὅπω χαλόμενος. *Primus lapis SardiusBabylonius dictus fuit.*

(2) Nempe alia quoque Babylon fuit in Ægypto, de qua pluribus egi in *Exercitationibus Historico-Criticis de Romano D. Petri itinere, & Episcopatu &c. Exerc.* 10.

(3) Corrige *Medici*. Epitome GESNERI: οἱ ἰατροί.

autem in Topaze civitate Indiae [1], in corde lapidis ab his, qui ibidem lapides tunc caedebant. Quem lapidum caesores intuentes splendidissimum, delectati pulchritudine ejus, ostenderunt Alabastris [2] quibusdam negotiatoribus, parvoque pretio vendi-

(1) Hujus urbis nemo alius mihi notus meminit præter EPIPHANIUM hoc loco, licet celebris apud veteres auctores sit insula *Topazos* dicta. Itaque aut erravit EPIPHANIUS urbem pro insula accipiens, aut etiam insulæ metropolis Topaza dicebatur. Porro de situ hujusce insulæ non una esse videtur omnium sententia; scilicet STEPHANUS in India collocat; in Mari Rubro JUBA apud PLINIUM *lib.* 37. *cap.* 32.; in Arabia vero ARCHELAUS apud eumdem PLINIUM eodem loco, & ipse etiam PLINIUS *lib.* 6. *cap.* 34. nec non STRABO *lib.* 16., DIODORUS SICULUS *lib.* 3. PTOLEMÆUS *lib.* 4. *cap.* 5. PSELLUS *de Gemmis*, ISIDORUS *Orig. lib.* 6. *cap.* 7., aliique. Quinimmo BRAUNIUS *de Vest. Sacerdotum Hebr. lib.* 2. *cap.* 2. §. 92., & illud Jobi *cap.* 28. *v.* 19. פטדה כוש *Pitdath Cusch*, quod in VULGATA redditur *Topazius de Aethyopia* reddendum esse censet *Topazius Arabicus*, a BOCHARTO doctus כוש *Cusch* Arabiam esse. Verum Critici rem hanc facili negotio explicare poterunt si animadvertant veteris Geographiæ rationem. DIONYSIUS Periegeta Erythræum, seu mavis Rubrum Mare, Aethiopicum quoque appellabat, & Dionysii Scholiastes EUSTATHIUS nonnullos etiam Arabicum sinum, & Erythræum mare, unum & idem mare existimasse docet. Porrò Indiæ nomen variis datum esse regionibus, Æthiopiæ autem præcipuè, nemo est, quem lateat; quin etiam *Indiam ad Oceanum Erythraeum spectasse* disertis verbis EUSTATHIUS tradit, & DIONYSIUS ipse inter ceteros pretiosos lapides, quos Indi habent etiam *glaucum nitidi Topazi lapidem* recenset. Vide EUSTATHIUM in DIONYSIUM &c., ex Versione cl. V. Alexandri Politi &c. Coloniae Allobrogum 1741. *pag.* 23. & 529.

(2) LIGORIUS Sabinæ Tranquillinæ nummum memorat, ubi erant Isis, & Harpocrates spicam manu dextera gestans cum inscriptione ΑΛΑΒΑΣΤΡΙΤΩΝ. Aegyptium fuisse hunc nummum Isidis figura luculenter probat, & quidem urbs Alabastra etiam a PTOLEMAEO in Aegypto collocatur, nec non a PLINIO *lib.* 5. *cap.* 9. & 37. Quod si STEPHANUS Phrygiam urbem eam vocat HERODOTUM testem adhibens, nos quidem cum extantes HERODOTI libri nullum hujusce rei testimonium perhibeant, lib.

vendiderunt. Alabaſtri quoque Thebeis [1] pretio diſtraxere majori. Thebei nihilominus obtulerunt Reginae, quae tunc temporis imperabat. Quem illa ſumens in diademate ſuo in medio frontis impoſuit. Habet autem lapis iſte hanc efficaciam. Cum in cote medicinali teritur non rubrum ſucum, juxta modum ſui coloris, ſed in modum lactis emittit. Implent autem crateras plurimas, quantas hi, qui terunt, implere voluerint, & poſt hoc idem modus eſt lapidis, nec imminutus pondere, nec a rotunditate menſurae penitus immutatus. Hinc autem ſucus elicitus oculorum paſſiones apprime ſanat: itemque cum bibitur valde medetur his, qui aquoſa rabie tenentur [2], & qui ex uva marina

lib. autem 8.§.136. oppidum Phrygium nomine ΑΛΑΒΑΝΔΑ occurrat; STEPHANUM hunc locum perperam legiſſe, aut mavis, perperam ejus meminiſſe ſuſpicamur: & quidem eo facilius errare potuit, quod fluvius *Alabaſtrus* dictus Troade erat, cujus mentio eſt apud PLINIUM *lib.* 5. *cap.* 30. SALMASIUS in Solinum pag. 394. STEPHANUM alia de cauſſa in errorem lapſum putat, ſed minus credibilis illa eſt. Demũ Alabaſtrorum gentem ignoraſſe videtur GESNERUS, quamobrem epitomen a ſe editam emendare laborans in alienam ſententiam infeliciter detorquet.

(1) De incolis celeberrimae illius Urbis haec accipe, quae cum in Aegypto olim fuerit potens armis, & maxima, & regionis Thebaidos Metropolis, nunc

.... *centum jacet obruta portis.*

ut cum JUVENALE loquar *Sat.* 15. *v.* 6. Dicta eſt non ſolum Thebe, ſed etiam Dioſpolis: unde PLINIUS lib. 5. cap. 9. *Celebratur Dioſpolis magna, eadem Thebe, portarum centum nobilis fama.*

(2) Epitome GESNERI: καὶ πινόμενος δὲ ἀντιπαθεῖ πρὸς ὑδρωπας &c. *Epotus adverſatur hydropi &c.* verum Epitome illa, quae eſt apud ANASTASIUM Sinaitam in *Quaeſtionibus &c.* habet πρὸς τὰς ὑδρομανίας &c.

na vehementer insaniunt. Hujus enim lapidis sucum medicorum periti talibus tribuunt.

DE LAPIDE SMARAGDO.

SMaragdus, qui & Prasinus, viridis est speciei. Est autem in eis quaedam differentia; aliquos enim Neronianos vocant, aliquos Domitianos; & Neronianus quidem lapis amarus est [1] specie valde viridis, splendens, ac vibrans: appellari verò Neronianum propter hanc causam referunt: quod Imperatorem Neronem putant oleo spano [2] viri-

di,

(1) Epitome quoque apud GESNERUM habet hic verbum πικρὸς *amarus*. In margine GESNERUS apposuit μικρὸς *parvus*; sed ut ex hac nostra antiquissima versione constat, minus recte. Licet autem πικρὸς proprie de sapore dicatur, hic certe metaphoricè usurpatum videtur, quod factum saepe invenio apud Graecos, praecipuè verò apud Julium Pollucem in *Onomastico &c.* Inferius quoque *austerae* naturae smaragdum esse dicitur.

(2) Primum suspicabar interpretem ignorasse, vocem Graecam σπανὸς Latine reddi *rarus, pretiosus*, postea tamen *Spano* pro *Hispano* scriptum esse sensi. Neque vero insolens hoc est, cum Graecos pariter & Latinos *Hispaniam* & *Hispanum* dixisse *Spaniam* & *Spanum* sexcentis probari possit exemplis; sic enim Hispaniam appellat non uno in loco vetus interpres Juvenalis, & apud NONIUM extat *cap.* 16: *Pullus color est, quem nunc spanum, vel nativum dicimus.* Quid? Hoc ipsum Hispanum oleum, de quo loqui videtur S. EPIPHANIUS, saepe memorat GALENUS, & semper Σπανὸν ἔλαιον vocat. Itaque Oleum Hispanum in pretio olim maxime fuit, & laudant etiam PLINIUS *lib.* 15. *c.* 2. STRABO *lib.* 3. & RUTILIUS I. *Itin. v.* 150. Geoponicorum *lib.* 9. *c.* 26. DAMOGERONTIS extat monitum de ratione conficiendi oleum illi simile. Romae autem illius mercatores peculiare collegium constituisse ex Inscriptione in Monte Aventino reperta, & a REINESIO descripta pag. 460. conicitur, in qua

NEGOTIATORES OLEARI
EX BAETICA

Porro

di [1], vel liberirtino [2], alii verò dicunt amygdalino, alii susino [3] praecepisse montem rigare: alii verò nequa-

Porro etiam apud GRUTERUM pag. 466. n. 7. occurrit Inscriptio Romae posita cuidam

OLEARIO EX BAETICA.

& in App. pag. 1116. n. 1. ex ipsius Romae ruinis erutum hoc legitur Epitaphium:

D M
L. MARIO
PHOEBO
VIATORI
TRIBVNICIO
DECVRIAE . MAJO
RIS . MERCATORI
OLEI . HISPANI . EX
PROVINCIA
BAETICA.

(1) SVETONIUS in *Jul. Caesar. cap.* 53. oleum *viride* opponit *condito*, nempe, juxta diversum pronuntiandi modum, *vetusto*, aut *medicato*, *non puro*. Oleum viride dicebant Latini, quod ex immatura olea exprimebatur, docentibus CATONE *cap.* 65. COLUMELLA *cap.* 50. PALLADIO *lib.* 11. *tit.* 10. & SERVIO in v. 86. *lib.* 2. Georgicorum. Pro optimo oleo habebatur, unde oleum viride idem est ac oleum optimum. Graeci ὀμφάκινον dicebant. *Geoponicorum lib.* 9. *cap.* 26. *&* 27. ἔλαιον ὀμφάκινον, ἢ ἄλλως καλόν.

(2) *Liberirtinum* oleum nusquam alibi memoratum novi: & hinc quomodo emendarem solicitus multa movi animo, utrum fortassis restituendum esset *Liburnico*, tale enim oleum, Istrianum quoque dictum, ut disertè docetur *Geoponicorum lib.* 9. *cap.* 27., quod Istriae Liburnia adhaereret, APICIUS vehementer laudat *lib.* 1. *cap.* 5. & cum Baetico certabat par, PLINIO teste laudato superius loco. Porro cum eumdem PLINIUM Africani olei laudatorem offenderim, & subierint ex GRUTERI inscriptionibus pag. 426.

MERCATORES OLEARI AFRARI.

Libertinenses in Affrica fuisse statim memini, nec fugiebat quandã Libertinorum gentem memorasse SUIDAM: sed tandem cum ex τὸ *vel* videretur vocem *Liberirtino* esse positam tamquam synonimam, ut ajunt, voci *Spano*, nempe *Hispano*, primò utrum *Liberitano* reponendum foret, anceps fui, celebris enim in Hispania extitit urbs nomine Illiberis, de qua PLINIUS *lib.* 3. *c.* 3. *Iliberi*, *quod Liberini*. Deinde verò haud inscius librariorum vitio saepe factum esse, ut litteram ultimam superioris verbi in principio sequentis mss. Codices interdum repetant, praeterea videns interpretem non uno in loco Graeca non esse assecutum, corrigendum esse, quantum conjectura assequi licet, censebam: *vel Ibero*, in Graeco autem fuisse ἢ Ἴβηρ θῶ, quae ultima vox apud Graecos non raro solius ornamenti gratia adponitur.

(3) Σέσινον dicitur oleum, seu mavis unguentum ex liliis confectum, cujus meminit passim HIPPOCRATES, & alii &c.

nequaquam, ſed ajunt Neronem, vel Domitianum oleum in vaſis aenei nicenis [1] immittere, quod ex aeris ipſius aerugine per tempus viridesceret, & ſic ex eo montem rigare: petramque ſuſcipientem hoc oleum plus in viriditate, atque perſpicuitate floreſcere: alii vero minime, ſed vocatum fuiſſe Neronem quemdam memorant antiquum artis pinariae [2] ſcientiſſimum, & in hujuſmodi lapidum peritia valdè callentem, qui adinvenit hanc Smaragdi neceſſariam ſpeciem, & ex ipſo Neronianum primitus appellari. Eo vero modo, quo diximus de Neronianis, & de Domitianis advertendum eſt. Fuit enim Domitianus Imperator poſt Veſpaſianum, & fratrem ſuum Titum, qui vaſtavit [3] Hieroſolymam. Amatores autem vanarum rerum ii Principes extiterunt, Nero ſcilicet, atque Domitianus. Sunt & alii Smaragdi, unus quidem in India [4] nimis Neroniano conſimi-

(1) Locus in primis mendoſus Epitome GESNERI habet ἐν σκεύεσι βαλεῖν ἱκανοῖς quod JOLAS vertit *in multa vaſa infudiſſe*. Noſter interpres, ni fallor, invenit νικανοῖς, Littera ν, quae in ſuperiori verbo βαλεῖν ultima eſt, duplicata, ut in mss. non raro evenit, & ignorans quomodo explicaret, vertit *Nicenis*. Itaque haud temerè liceat corrigere: *in vaſa aenea multa, apta, capacia* βαλεῖν *infudiſſe*, atque adeo *infundere juſſiſſe*: hic enim βαλεῖν pro imperandi modo eſt, quod Graecis non inſuetum.

(2) Quaenam eſt *Ars pinaria*? Epitome GESNERI ita loquitur: ἄλλοι δὲ φασι Νέρωνά τινα τεχνίτην τῶν παλαιῶν πιναροποιὸν ἢ πῶς λιθουργὸν ἐφευρεῖν τὸ ἀναγκαιότατον τοῦ σμαράγδου. JOLAS Hierotarantinus in ſua verſione praetermittit omnino vocem πιναροποιόν. Et profecto quidnam ſibi vult? Cl. Vir Amicus meus reſtituebat πινακοποιον. *Tabularum fabricatorem*.

(3) In Cod. *vaſtabat*, ut puto pro *vaſtabit*, *vaſtavit*.

(4) Epitome GESNERI habet: ἐν τῇ Ἰνδαίᾳ.

ſimilis : alter verò in Aethiopia, qui & in Phiſon flumine reperitur. Unde Divina quoque Scriptura ſermoni noſtro congruit dicens : *Phiſon ipſe eſt, qui circuit omnem terram Ejulat, ... ibi invenitur lapis Praſinus*. Sed & Carbunculum illic eſſe teſtatur [1]. Hic autem Phiſon a Graecis quidem Indus fluvius dicitur; a Barbaris verò, & Evilaeis Barimanaſi [2], ab Indis quoque, & Bugeis [3] Ganges appellatur, plureſque Graecorum Scriptores Gangem fluvium nomine iſto cognominant [4], qui permanat univerſam terram Evilat. Ejulaeos autem dicunt interiores Indos. Circuit & Aethiopiam, quae voca-

(1) Nempe Geneſeos *cap.* 2. *v.* 12. Sequitur autem EPIPHANIUS verſionem LXX.

(2) Quid hoc monſtri eſt? Indus fluvius a monte Paropamiſo exoritur PLINIO, MELA, aliiſque Geographis teſtantibus. Sub hoc monte Paropamiſadarum regio erat, ſeu mavis Parapamiſadarum, aut Paropaniſidarum, mons enim, unde regioni nomen, Paropamiſus, & Parapamiſus invenitur appellatus, necnon *Parapaniſus*, & contracta voce *Parpaniſus* a DIONYSIO v. 1097. Itaque cum interiores Indos ſub Evilaeorum nomine intelligat EPIPHANIUS, ni fallor, reſtituendum eſt *Evilaeis Paropamiſi*, nempe Indis ad radices Paropamiſi habitantibus.

(3) Numquid *Buzaeis*? Gens hujus nominis in Marmarica mediterranea degebat, PTOLEMAEO teſte.

(4) Mirum minime eſt EPIPHANIUM putaſſe *Phiſon* eſſe *Gangem*, etenim plerique veterum idipſum ſenſerunt; ſed plane mirum, & inſolens eſt *Gangem* feciſſe unum eumdemque fluvium cum *Indo*. Suſpicarer ſententiam ab interprete corruptam fuiſſe, ſed ſuſpicionem hanc omnino diluit alter EPIPHANII liber, nempe *Ancoratus*, ubi quoque §. 58. docetur *Phiſon* ab Indis & Aethiopibus *Gangem* dici, a Graecis verò *Indum*. Porrò EPIPHANIO turpius erravit CAESARIUS, qui Dialogo 3. *reſp.* 144. non ſolum *Gangem* & *Indum*, ſed *Iſtrum* quoque ſeu *Danubium* confundit dicens, *Phiſon* ab Indis, & Aethiopibus *Gangem* eſſe appellatum, *Iſtrum*, & *Indum* à Graecis, ab Illyriis, & Ripianis *Danubin*, à Gothis *Dounautin*.

vocatur Occidentalis, atque magna Aethiopia, & hinc in Oceanum labitur [1]: propter quod, & Carbunculus lapis curſu fluminis hujus attractus in locis projicitur, quæ ſunt circa Libyam, ubi nominati ſuperius Aethiopes commorantur [2]. Aquilas autem

(1) Eadem in *Ancorato* occurrunt: *Hic ambit regionem Evilath majorem videlicet, ac minorem, quae eſt Elimaeorum provincia, ac magnam Aethiopiam penetrans ad Auſtrum labitur, & intra Gades in ingentem Oceanum erumpit*. DALLAEUS *de uſu Patrum p.*241. PETAVII nota Geographiam iſtam mirificam, & abſurdam dicentis abutitur, veluti ſua, ut S. EPIPHANII auctoritatem minuat; at vero parum proficit Heraeticus, neque enim nos in omnibus diſciplinis claruiſſe volumus Ss. Patres, ſed tantummodo, quae ad Fidem, & mores ſpectant, cum ab eis ſumma conſenſione traduntur, & veneramur, & credimus. Ceterum MARCELLUS ANCYRANUS in *Colloqu. Critic. de Sphalmat. virorum in re litteraria illuſtrium* pag. 13. Epiphanium à PETAVII, & DALLAEI criminatione defendere ſibi ſuadet, aut legendo γαδάρων, cujus nominis gentem ad oſtium Gangis ſitam pro certo habet, ubi PETAVIUS legit γαδήρων, aut interpretando γαδήρων non *Gades* ut PETAVIUS, ſed *terminos*, aut potius *ſepes*, inquit enim inter diſruptas rupes Gangem in Oceanum intrare. Enimvero circa Gangis oſtia populos fuiſſe *Gangaridas* dictos univerſa teſtatur antiquitas. *Gargaridas* vocat DIONYSIUS Periegeta, *Gandaridas* DIODORUS Bibl. lib. 2. cap. 37. Porro dicti ſunt etiam *Gandarae*, *Gandarii*, *Gandri*. Vide SALMASIUM in Solinum &c. Secundum hanc notitiam intelligendum eſſe, aut ſaltem reſtituendum S. EPIPHANII locum in *Ancorato* non dubito.

(2) Quo modo Ganges Aſiaticum flumen Carbunculum proicit ad loca circa Libyam? Quo modo circa Lybiam commorantes dici poſſunt Aethiopes illi, quos circum labitur Aſiaticum flumen Ganges? Aethiopia alia fuit in Aſia, alia in Affrica: & haec fortaſſis diviſio errandi anſam EPIPHANIO praebuit: quod quidem eo quoque magis probabile ſit, quia Africanā Aethiopiā in Orientalem, & Occidentalem partiti ſunt multi, ut HOMERUS Odyſſ. A. v. 23. PLINIUS l. 5. cap. 8. & STRABO lib. 1. cum tamen alii Aethiopiam Orientalem dixerint Aſiaticam Aethiopiam. Vide HERODOTUM lib. 7. cap. 70. Ceterum minus inconcinne loqui videtur S. EPIPHANIUS in *Ancorato* &c. magnam Aethiopiam, quam propter

autem interpres in Genesi Lapidem Prasinum, neque Prasinum interpretatus est, neque Smaragdum, sed Hebraica interpretatione usus in superficie, & inveniens in Hebraeo nomē lapidis Bodallin [1], quod septuaginta dixerunt *ibi invenitur lapis Prasinus*, Aquila [2] dixit *ibi invenitur Bidellium*. Est autem Bidellium [3] quoddam unguentum, sive incensum, quod defertur ex India. Sunt autem differentiae Smaragdi octo [4], quantum potuerunt singuli reperire; naturaque ejus cum sit viridior, & austera, tamen ii, qui sunt ex Aethiopia, vel India, hepatis, idest jecoris similitudinem referunt. Restat itaque jam nobis de monte illo, qui rigabatur aliquando vel à Nerone, sicut sermone vulgatum est, vel à Domitiano, in qua patria est situs, exponere. Est enim introrsus in Mari Rubro, quod sic appellatur, in ipso gressu [5] regionis Indorum, quarum gentium differentiae quamplurimae sunt. Olim quippe Indi in novem regna fuerant disparati, sicuti fama celebratum

pter Gangem ponit, pro Asiatica accipiens, minorem vero, quam Geon adluere scribit, pro Affricana. Haec saltem minime inter se pugnant.

(1) Nomen Hebraicum est: בדלח, *bedolach*.

(2) Nota quod supra in mss. erat, *Aquilas*, ut religiose edidimus.

(3) Sic Cod. ms. sed verum nomen est Bdellium. Est autem Bdellium gummi genus, quod arbor nigra eodem nomine vocata exsudat. Vide DIOSCORIDEM lib. I. cap. 69. PLINIUM lib. 11. cap. 9.

(4) PLINIUS lib. 37. cap. 5. duodecim Smaragdorum genera recenset.

(5) Fortassis interpres scripserat *ingressu*.

bratum est [1] : idest Alabastrorum [2], Homeritorum

(1) In summa Indicarum rerum ignoratione versabantur antiqui. STRABO *lib.* 5. diserte ait, omnes illos, qui de India scripserunt, pleraque mentitos esse, & lib. etiam 15. de mendacibus Indiae rerum narrationibus queritur. ARRIANUS *Hist. Ind.* §. 7. MEGASTHENEM centum duodeviginti populos in India statuisse referens adimit illi fidem, tum quod totam Indiam non peragraverit, tum quod omnes gentes Indiae commercia inter se non exercerent. Quae hic recitat EPIPHANIUS unde acceperit, quis dicat? Populos nominat tanquam olim in India praecipuos, quorum nulla apud ceteros mentio, aut saltem pro populis magni nominis non habentur. Porrò etsi MEGASTHENEM Gentes centum duodeviginti in India statuentem carpat ARRIANUS, multas tamen fuisse fatetur. Quod si falsus etiam sit, eodē ARRIANO adnotante, CTESIAS, qui non minorem reliqua Asia Indiam facit, tamen Regionem vastissimam fuisse dubitari nequit, & ita plenam populo, ut HERODOTUS *lib.* 3. §. 94. Indos multitudine quascumque alias nationes superare affirmaverit. Itaque unde nam novit S. EPIPHANIUS in novem regna Indiam totam fuisse quondam divisam? Sed illud quoque animadvertendum maxime est, tam late Indiae nomine usos esse veteres, ut Indos dixerint quoscunque populos minus notos. Porro Aethiopiam praecipue eo designarunt, ut videre est apud JOBUM LUDOLPHUM *in Commentar. ad suam Hist. Aethiopicam p.* 75. *&c.* Et quidem sic plane utitur hoc loci S. EPIPHANIUS, indubium enim est Homeritas, Axumitas &c. populos Aethiopes fuisse. Vide JOBUM LUDOLPHUM p. 65. &c. Demum animadvertas velim gentes, quas hic S. EPIPHANIUS sub Indorum nomine recenset, alias in Africa esse, ut Alabastri, Axumitae &c. alias in Asia, ut Homeritae &c.

(2) De his dictum est pag. 7. & Aegyptios populos fuisse animadvertimus, ita ut miremur, quonam modo ad Indiam eos referat S. EPIPHANIUS. Verum HIGINUS quoque Fab. 275. Jovem Thebas, Aegyptiam urbem, in India condidisse dicit. Praeterea SERVIUS ad illud *lib.* 2. *Georgicorum v.* 117.

..... *sola India nigrum*
Fert ebenum

subdit: *atqui & in Aegypto nascitur, sed Indiam omnem plagam Aethiopiae accipimus.* Quo in loco duo haec docere videtur SERVIUS ad rem nostram apposite, nempe: Aegyptum tamquam Aethiopiae partem esse habitam, & sub Indiae nomine omnem Aethiopiae plagam esse acceptam. Porrò EUSTATHIUS quoque in DIONYSIUM Periegetam pag. 106. de Aethiopibus ad Aegyptum loquens ait: *Propter quos ipsa etiam Aegyptus*

rum [1], Azomitorum [2], cum Dulitibus [3], Bugaeorum [4], Tajanorum [5], Isabenorum, Liberiorum, Diberiorum cum Ichtyopagis [6], & Sirindibenenorum cum Evilaeis:

gyptus vocata est aliquando ..... Aethiopia. Quid quod toti Africae datum novimus Aethiopiae nomen ex EZECHIELE Tragoedo apud EUSEBIUM de *Praep. Evang. lib. 9. cap.* 28.?

(1) PLINIUS *Homeritas* memorat lib. 6. cap. 28. & ob commercia Indica opulentissimos vocat. LUDOLPHUS a Sabaeis distinguendos non esse probat *laud. lib.* pag. 66.

(2) Juxta *Astaboram* flumen, seu mavis *Astaborram*, aut *Astaborem*, omnibus enim hisce nominibus appellatum invenimus, urbs quondam fuit nomine Axume, ab aliis Auxume dicta, & a nonnullis etiam Axome, quam principem urbem, & regiam fuisse non solum novimus ex PTOLEMAEO, sed etiam ex S. ATHANASIO in *Apol. contra Arianos* §. 29. PHILOSTORGIO lib. 3. cap. 6., & NONNOSO apud PHOTIUM in *Bibl.* &c. Porro non solum cives, sed tota gens huic urbi subjecta, quam nunc Habessinos dicimus, & habitasse contra Homeritas PROCOPIUS Caesareensis notavit Περσικῶν *lib.* 1. ab ea nomen referebat acceptum. Vide LUDOLPHUM in *Commentario &c.* pag. 67. & 251. Ne quis autem miretur *Azomitarum* hic pro *Axumitarum* esse positum, animadvertere est, videri antiquos verum hujusce gentis nomen ignorasse, & idcirco eam, ejusque Metropolim similibus quidem, sed variis appellasse nominibus. Praeterea litterarum ξ & ζ similitudo varietatem auxit, & quidem etiam in *Ancorato c.* 58. legitur Geon labi per Ἐζομίτιν pro Ἀξουμίτιν. Verum cap. 115. ejusdem *Ancorati* extat, Αὐξομῖται: & in *Panario &c. H. Sethianorum* legitur, quod Psus fuit auctor sermonis τῶν Ἀξουμιτῶν. Ejusdem Panarii lib. 1. cap. 5. Axumiticum tractum offendimus dictum τὰ Ἀξιωματικά, sed aperto errore.

(3) Plures videntur fuisse olim urbes dictae a verbo Δοῦλος *Servus* si consulimus STEPHANUM in voce Δουλωνπόλις, ubi inter cetera haec habet, quae si forte huc referri possint, videant alii: *Est quoque Dulopolis castellum in Aegypto, cujus meminit Olympianus. Gentile: Dulopolita.* ἔστι καὶ χωρίον ἐν Αἰγύπτῳ, Δουλόπολις, ὥς φησιν Ὀλυμπιανός. τὸ ἐθνικόν: Δουλοπολίτης.

(4) Vide supra pag. 12. n. 3.

(5) Numquid Tajanorum? scilicet gentem hujus nominis memorat S. EPIPHANIUS in Ancorato §. 115. ubi longam variorum populorum seriem digerit, sed eorum quoque plerosque nominibus plane incognitis.

(6) Restitue *Ichthyophagis*. Populi sic vocati, quod pisces vorarent,

laeis: ſed nunc multo plures ſunt, quippe diviſi à ſocietate, quam inter ſe prius habuerant Dibeni [1] ab Jchthyopagis, & Sirindibeni ab Evilaeis. De his autem, cum rurſus eorum ad loca ventum fuerit, hiſtorica narratione referimus. Mons autem, de quo nunc nobis ſermo eſt, tunc Romanis erat ſubditus. Smaragdinum [2] vero ſic vocatur naturaliter Inſula modica, ex adverſo ſita Beronicae, in qua Portus eſt Indiae [3] dirigens ad Thebaidam,

rarent, variis fuerunt in locis, ſed hi videntur eſſe Ichthyophagi, qui a STRABONE poſt Ophiodem, ſeu Topazon inſulam habitaſſe dicuntur, & poſt fauces Arabici ſinus, quique in vetuſta tabula ad PTOLEMAEI deſcriptionem comparata collocantur in ora maritima ab Albo portu ad Berenicem uſque, CELLARIO docente *Geographiae Antiquae* lib. 4. cap. 1.

(1) *Dibeni* hic dicuntur, qui modo dicti ſunt *Diberii*. Cum mihi nullo alio ex loco neque Diberii, neque Dibeni noti ſint, utramque lectionem integram relinquo.

(2) Sic ms. Porrò inſulae a Smaragdo nomen habentis nemo alius diſertè meminit; at cum THEOPHRASTUS in lib. περὶ λίθων pſeudoſmaragdos, & ſmaragdos quoque pretioſiores in inſula objacente Calchedoni, PLINIUS vero *l.37.c.5.* in monte juxta Calchedonem, qui Smaragdites vocabatur, inveniri doceat, montem hunc in inſula a THEOPHRASTO memorata fuiſſe crediderim, & hanc eſſe inſulam, cujus meminit EPIPHANIUS, quae pariter Smaragdites, aut Smaragdina, aut demum Smaragdinon diceretur. Apud PTOLEMAEUM montis ſmaragdi mentio eſt *lib. 4. cap.5.* & eum collocat inter Necheſiam, & Lepten, cui ſequitur Berenice, aut mavis, Beronice. Praeterea notandum eſt inſulam illam ab EPIPHANIO parvam dici, ita ut mirum non ſit, Geographos ſolius montis meminiſſe, fortaſſis enim fere uno illo monte tota conſtabat. Nonnulli editi libri THEOPHRASTI, & PLINII *Carchedonem* pro *Calchedonem* habent, ſed injuria, ut SALMASIUS, HARDUINUS, aliique viri docti adnotarunt.

(3) Oppidum, PLINIO teſte *l.6. c.29. matris Philelphi nomine* Beronice vocatum propter Arabicum ſinum erat ad Orientem in continenti Aegyptiae regionis Thebaidos, contra Arabiam, quamobrem celeber portus fuit, unde ex Aegypto in Arabiam & Indiam, & hinc in Aegyptum navigabant.

quae à continenti Terra Thebaida distat unius diei cursu, cum est navigium prosperum, hoc est millibus octoginta. Contigua est autem Beronicae, quae sic appellatur, Regioni Elephantinae [1], nec non & Telmi [2], quae nunc a Blemis [3] obtinetur. Corruerunt autem Montis hujus metalla, suntque metalla alia in ipsorum Barbaria. [4] Blemmiorum juxta Tel-

(1) De Nili insula loquitur apud Geographos celebri, in qua urbem quoque *Elephantidem* dictam extitisse auctor est MELA *lib.*1. *c.*9.

(2) De Talmi accipio Aegypti urbe in extremis finibus, ut ex Itinerario ANTONINI constat: & OLYMPIODORUS apud PHOTIUM Blemyis conterminam vocat.

(3) Blemmyes intellige, seu mavis, Blemyes, aut Blemmyas, gentem, quam OLYMPIODORUS, ut dictum est, juxta Talmin ponit. Porrò etiam in *Anc.* §. 58. Nilum Βλεμενίαν alluere, nempe Blemmyarum regionem EPIPHANIUS scribit; quod si ex STRABONE l. 17. p. 786. colligitur Blemyas ex utraque Nili parte habitasse, plures tamen habitarunt certe ab orientali parte, & quidem variis in locis dispersi; sunt enim qui ad Talmin ponunt, & qui ad Catadupa, ut DIONYSIUS, EUSTATHIUS p. 107. & AMMIANUS l. 14. c. 4., & qui infra Meroem ut STRABO, cum quo concinere dicas CLAUDIANUM, & qui socios urbis PTOLEMAIDIS contra Romanos facit ZOSIMUS l. 1. c. 71. PTOLEMAEUS autem sub Molibis ponit, sub Nubis AGATHEMERUS *Geog. l.* 2. *c.* 5. & PROCOPIUS; quin etiam hi Blemyes ἕτεροι Βλέμμυες, *alii Blemyes* ab AGATHEMERO dicuntur, quod maxime est considerandum, etenim plures igitur fuerunt Blemyes alii Aegypto viciniores, & alii remotiores: ex PROCOPIO tamen colligo propriam Blemmyarum regionem fuisse interiorem illam sub Nubis, & hinc colonias deduxisse Aegypto vicinas armorum vi. Vide PROCOPIUM lib. 1. *de Bello Persico* cap. 19.

(4) Quidquid alienum erat ab imperio Romano Graeci Latinique Scriptores praecipue medii aevi Barbariam dixerunt, quamobrem mirum minime est, Blemyarum regionem ab EPIPHANIO Barbariam dici: quod si quis malit ad regionem illam Africae, quae peculiari nomine Barbaria dicta est, regionem Blemyarum retulisse EPIPHANIUM, opus est, ut illud quoque afferat, aut duas gentes ejusdem nominis diversis locis habitantes EPIPHANIUM commiscuisse, illi enim

Telmeos [1] in Montibus constituta [2], quae nunc effodientes Barbari Smaragdos incidunt. Vis autem lapidis hujus in speculandam faciem dicitur, & ab his, qui fabulosa confingunt, praescius esse futurorum.

DE LAPIDE CARBUNCULO.

Carbunculus habet speciem rubricae [3] nimis acutissimae. Nascitur autem apud Carthaginem Libyae, quae Africa vocatur. Alii vero dicunt hunc lapidem sic inveniri: non videri per diem, sed per noctem: procul autem in modum lapidis, vel carbonis

enim solum Blemyes in Barbaria habitantes dici posse videntur, quos sub Molibis PTOLEMAEUS collocat, cum Barbaria regio fuerit propter Barbaricum sinum protensa inter ipsum Barbaricum sinum & Nilum, ut constat ex PTOLEMAEO, qui Raptam ejus Metropolim facit, necnon ex AGATHEMERO l. 2. c. 11. & 14., & MARCIANO Heracleota in *Periplo &c.* l. 1. §. 2., aut multo longius Barbariae fines EPIPHANIUM extendisse, & quidem ANASTASIUS Sinaita in *Anagogis super sex dierum opus* l. 3. in eam Pentapolim collocat, regionem nempe PLINIO docente *lib. 5. c. 5. Illustratam urbibus maxime quinque Berenice, Arsinoe, Ptolemaide, Apollonia, Cyrene*, & STEPHANUS quoque eam apud sinum Arabium esse docet. Scilicet unius regionis nomen ad finitimas etiam latè non raro transiit.

(1) Legendum videtur *juxta Telmin*, aut *Talmin*.

(2) HELIODORUS *in Aethiopicis &c. lib. 78. &c.* bellum describit ab Hydaspe Aethiopum Rege cum Persis gestum propter *smaragdea metalla*, τὰ σμαράγδεια μέταλλα.

(3) Latinis Rubrica est peculiaris quaedam terra rubei coloris ad tingendum apta. Epitome GESNERI habebat Λίθος ἄνθραξ οὗτος εἶδος ξυφοίνικον ἔχει GESNERUS autem reponendum censuit φοινικοῦν, vel ὀξυφοίνικος. Epitome ANASTASII legit: Ἄνθραξ ὀξυφοίνιστος μέν ἐστι τῷ εἴδει. *Carbunculus est colore Phœniceo vehementi.*

nis ignis naturaliter ſcintillas emittere, & hora quidem ſicuti carbo ignis accendi, hora vero deſinere, ita ut ſplendorem ejus, qui hunc lapidem quaerunt, eminus intuentes ob hoc ipſum, quod per intervalla comparet, & rurſus extinguitur, eum eſſe cognoſcunt, pergenteſque ad ejus fulgorem, ita reperiant. Sed qui eum portat, eum latere non poteſt. Nam quibuslibet veſtimentis occulat, ſplendor extra veſtimenta conlucet: unde & Carbunculus appellatus eſt, ob hanc ſcilicet cauſam. Parumper autem & Ceraunius ita lapis vocatus, huic videtur eſſe conſimilis: dicunt autem Ceraunium quidam, & Vinarium [1], quod inſtar vini flavi coloris exiſtat. Eſt nihilominus & Calchedonius [2], quem ſic appellant, & ipſe ſpecie proximus lapidibus iſtis, qui in iiſdem loci partibus invenitur. Nec mirum, quod Divina Scriptura in Phiſon eum flumine eſſe pronuntiat, cum poſſit & in Africa reperiri. Fluit enim Phiſon in mare juxta regionem Auſtralem, & Occidentalem Oceanum. Circuit Oceanus univerſum orbem terrarum, ſed in Occidentalem ejus partem Phiſon [3], ut diximus, influit, & idcirco lapis iſte, in Libyae partes advehitur; dicit autem Scriptura

(1) Epitome GESNERI οἰνωπὸν.

(2) Etiam Epitome GESNERI habet χαλκηδόνιος quam lectionem hinc patet injuria a GESNERO ſollicitari appoſita voce καρχηδόνιος.

(3) Mira iterum commentatur de Phiſon flumine EPIPHANIUS, ut ea conciliet, quomodo tum apud Carthaginem Carbunculus reperiatur, tum in Phiſon.

ra Divina [1]: *Fluvius egreditur ex eadem ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor initia. Nomen uni Phison: iste est, qui circuit omnem terram Evilat, ubi est aurum, & aurum terrae illius optimum; ibi est Carbunculus, & lapis Prasinus.*

DE SAPPHIRO LAPIDE.

SApphirus lapis dicitur in modum purpurae [2], quam Blattam vocitant [3], cujus est pressior species: multa vero genera sunt hujus lapidis; est enim in ipsis regalis auri punctis intermicans, qui non adeo est mirabilis, sicut purus ille lapis, qui per omnia purpurae specie renitet, & hic fortassis esse dicitur in India, & in Aethiopia, propter templum Liberi patris apud Indos, quod habere dicitur, licet incredibile videatur, CCCLXV. gradus, omnes ex lapide Sapphiro. In ornamentis autem suis, & monilibus Reges utuntur eo vel maxime, quia mirabilis est, atque pulcherrimus, & gratiosus: unde & nonnulli vocaverunt eum

moni-

(1) Geneseos cap. 2. v. 10. 11. 12. 13. secundum versionem LXX.

(2) Supple *lucere*, *splendescere*. In Epitome GESNERI: λίθος σάπφειρος πορφυρίζων, ὡς βλάττης πορφύρας τῆς μελαίνης τὸ εἶδος. *Lapis Sapphirus purpurascit, ut species Blattae, id est, purpurae nigrae.*

(3) Purpuram nempe optimam: talis enim purpura *Blatta* est olim appellata a *blatta* vermiculo sic *a nocendo* ἀπὸ τὸ βλάπτειν dicto, quia apprehensus manum hominis tingit. EGNATIUS in illud Lamptidii in vita Heliogabali: *Paraverat igitur funes blatta & serico & cocco intortos*, adnotat, *Blattam* purpuram esse ex Indico Conchylio factam, sed ipsum Tyrium ostrum nomen idem obtinuisse dubitari nequit canente SIDONIO in *Paneg. Majorani v.* 48.

Pontus Castorea, blattam Tyrus, aera Corinthus &c.

monilis ornatum. Pellit etiam dolores, nam si teratur cum lacte medela scabiosis, & ulcerosis efficitur linitus super loca, quae fuerint vulneribus asperata. Scriptum autem est in Lege [1], visionem Mosi in monte veluti super lapide Sapphiro fuisse declaratam.

DE LAPIDE JASPIDE.

JAspis est lapis velut speciem Smaragdi referens, qui apud ostia Thermodontis fluminis invenitur, & apud Amathunta [2], non quae in Cypro

(1) Nempe *Exodi cap.* 24. *v.* 10. Epitome GESNERI ipsas etiam Legis tabulas ex Sapphiro fuisse insinuās veram EPIPHANII sententiam, ut hinc constat, corruptam exhibet, & illi injuria commentum intexit, quod Hebraeis LYRANUS adtribuit, & invenitur quoque apud SUIDAM verbo Μωϋσῆς. ABULENSIS redarguit Hebraeos etiam quod dixerint Moysem postquam ob peccatum populi tabulas fregerit, collegisse fragmēta, & hinc se ditasse. Ceterum historiam, atque adeo fabulam hanc non dubito ortum duxisse ex eo, quod Deus daturus legem Moysi talis processerit conspiciendus, ut haberet *sub pedibus quasi opus lapidis Sapphirini*, ut legitur *Exodi c.* 24. *v.* 10. Enimvero Sapphirum tabularum ex Sapphirino Dei throno excisum fuisse aperte dictitarunt Rabbini, & earum pondus fecerunt quadraginta Sata. Vide notas majores DRUSII *tom.* 1. *Critic. Sacr. &c.*

(2) Locus mirè corruptus. Utraque Epitome habet Jaspidem inveniri apud Amathunta Cypri. Itaque aut τὸ *non* oscitanter est additum, aut aliquid aliud oscitanter est praetermissum. Fortassis scripserat S. EPIPHANIUS Smaragdos inveniri apud Amathunta, *non quae trans Jordanem est, sed quae est in Cypro*: Amathus enim oppidum maximum omnium & munitissimum inter ea, quae trans Jordanem erant, a JOSEPHO *Antiq. lib.* 13. *cap.* 13. *& de Bello Jud. lib.* 1. *cap.* 8. memoratur, necnon ab Auctore *de Locis S. Scripturae &c.* De Amathunte autem urbe in insula Cypro celeberrima, unde toti etiam insulae Cypro Amathusiae nomen est datum teste PLINIO, nihil interest dicere, & satis sit recordari, *metalli fecundam* dici ab OVVIDIO *Metam. lib.* 10. *v.* 220. *& v.* 530. *Metalli gravidā.*

pro eſt: ſed naturaliter Amathuſiorum [1] generatio multiplex habetur. Hic vero lapis hanc habet ſpeciem: ſub Smaragdo eſt intervireſcens, ſed obtunſior, & obſcurior, interiuſque corpus habet viride ad inſtar aeruginis aeris. Delectantur autem phantaſiae, ideſt ſpeculationes huic inſidere, ſicut aſſerunt, qui fabuloſa commemorant [2]. Eſt & alia Jaſpis albidior, quam mare: flore vero, tincturaque preſſior [3]: alia vero in ſpeluncis Idae montis, qui eſt in Phrygia, reperitur ſimilis ſanguini Cochleae, ſed lucidior magis, & veluti ſimilior vino, & Amethyſto rubicundior; non enim ſunt unius coloris, ejuſdemque potentiae, ſed alia quidem rarior eſt, & albidior, quam aer fumi nimis effulgens, nec impar item ceruleae vibrationis [4], veluti ſi tempore hyemis de terra vapor, aut nebula

(1) Cod.: *ſed naturam littam Mathuſiorum*. Reſtitui prout ab Interprete fuiſſe ſcriptum cenſui.

(2) HIERONYMUS hinc certe mutuatus eſt, quae habet *lib.*15. *Comment.* in ISAIAE cap. 54. *Jaſpidum multa ſunt genera, alius eſt enim Smaragdi habens ſimilitudinem, qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis, & vocatur* Grammatias, *quo omnia plantaſmata fugari autumant. Alius viridior mare, & tinctus quaſi floribus: hunc in Phrygiae monte Ida, & in profundiſſimis ſpecubus ejus naſci referunt. Alium verò juxta Iberos, Hircanoſque & mare Caſpium reperiri, & praecipuè juxta lacum Nauſin, Eſt & alius Jaſpis, nivi & ſpumae marinorum fluctuum ſimilis, & clementer quaſi mixto cruore ſubrutilans*. Hactenus S. HIERONYMUS; monet autem VALLARSIUS in Ambroſiano codice non *Grammatias*, ſed Graecis litteris inveniſſe ſcriptum ΑΜΑΦΟΥϹΙΟϹ, unde recte conjcit fortaſſis verum lapidis nomen fuiſſe Ἀμαθούσιος, ſiquidem illum περὶ Ἀμαθοῦντα, quae in Cypro eſt, inveniri docuerit EPIPHANIUS.

(3) Epitome GESNERI Βαθυτέρα.

(4) Forte *cerulea vibratione*.

bula Auſtro deſinente conſurgat. Alia, quae glaciei ſimilis eſt ab his, qui fabuloſa fingunt, phantaſiis dicitur eſſe remedium. Repertum eſt autem ab Hiberis [1], & paſtoribus Hircanorum, qui circa Caſpium ſolum, lacumque [2] conſiſtunt. Eſt & alter Jaſpis, qui vocatur Appalius [3], ſimilis nivibus, aut ſpumis maris, aut veluti ſi ſanguis lacti miſceatur, ut Maſſagetae potare ſunt ſoliti [4]: hunc ut ajunt, qui fabuloſa referunt, beſtiae in agro metuunt, aliaque portenta [5].

DE LAPIDE LIGYRIO.

Ligyrii inventionem nequaquam novimus, nec a phyſiologis, ideſt naturarum ſcrutatoribus nec

(1) Horum populorum regionem Iberiam Eoam EUSTATHIUS vocat, & Aſiaticam etiam dicunt, ut diſtinguatur ab Iberia Europaea, nempe Hiſpania. Nunc ſub Georgianorum nomine eos noſcimus.

(2) HIERONYMUS & hunc lacum proprio nomine vocat *Neuſin &c.*

(3) Epitome GESNERI ἴασπις ὁ παλαιὸς *antiquus*. Sed jure SALMASIUS *in Solinum pag. 92.* corruptum eum eſſe locum monet. Legendum autem putat Ἰασποπάλλιος: fortaſſis tamen aequius foret reſtituere ἴασπις ὀπάλλιος, quod magis reſpondet numero litterarum vitioſae lectionis, nec non ipſi quidem verſioni, quam edimus, licet haec quoque *Appalius* mendosè habeat pro *Opallius*.

(4) STRABO lib. 11. Maſſagetas ſuccum bibere ex arboreis fructibus expreſſum narrat: HERODOTUS lib. 1. ſub finem *lac*: γαλακτοπόται δὲ εἰσι. *Lac autem potant*. Verum etiam STATIUS Achill. lib. 1. v. 307. cecinit:

Lactea Maſſagetae veluti cum pocula fuſcant
Sanguine puniceo.

(5) Epitome GESNERI: τὰ φάσματα, *ſpectra*.

nec ab aliquibus antiquis, qui harum rerum curam gessisse referuntur [1].

D Inve-

(1) EPIPHANIUM videtur descripsisse HIERONYMUS in Ep. ad Fabiolam §. 17. ubi legitur: *Scrutans eos, qui de lapidum, atque gemmarum scripsere naturis, Ligurium invenire non potui*. Nonnullae editiones HIERONYMI habent *Lyncurium*, sed legendum esse *Lygurium*, seu *Ligurium* priscorum codicum auctoritas, ut monet Clariss. VALLARSIUS, necnon ratio quidem ipsa probat: loquitur enim eo loci HIERONYMUS de lapide sic a sacris Litteris appellato, quod si animadvertisset GESNERUS, & ipse profecto vidisset Epitomen, quae pariter habet λιγύϱιον, veram servasse lectionem, nec minus apte apposuisset in margine *forte* λυκγύϱιον. Porrò λιγύϱιον & λιγκύϱιον nullo discrimine inter se differre plures sunt arbitrati, licet illud ipsum, quod ss. EPIPHANIUS, & HIERONYMUS afferunt, de Ligyrio nihil adnotatum a Physiologis invenisse, discrimẽ aliquod probare videretur, cum de Lyncurio ante EPIPHANIUM, & HIERONYMUM locuti fuerint multi, THEOPHRASTUS, ARISTOTELES, AELIANUS, PLINIUS, SOLINUS, DIOSCORIDES, OVIDIUS, aliique. PSELLUS in *lib. de lapidum virtutibus* §. 1. inter lapides ignotos memorat lapidem λίγκυϱον. Λιγγύϱιον, seu λυγγύϱιον restituendum hic censet MAUSSACUS, sed ipse quidem restituendum putarem Λιγύϱιον, cum hic lapis inter ignotos referri possit, non Λυγκύϱιον, qui lapis tam notus est, quam ille ignotus. Scilicet lapis, quem Λιγύϱιον vocant, primo notus fit ex versione LXX. *Exod. cap.* 28. v. 19. unde mutuatus est etiam JOSEPHUS *lib. Antiq.* 3. *cap.* 7. §.6. & de *Bello Judaico lib.* 5. *cap.* 5. §.7. Quinimmo idipsum de quolibet alio auctore Ligyrium memorante censendum est. Omnes de lapide sic dicto apud S. Litteras capi volunt. Verum illud notandum maxime est, ipsum EPIPHANIUM, cum de Lygirio nihil invenerit scriptum apud Physiologos, subdubitantem videri hunc lapidem a Lyncurio, ab eo Lyngurium potius dictum, diversum non esse. Neque vero ratio deest, quominus Ligyrii nomen lapidi Lyncurio obvenerit, si fides SALMASIO *in Solinum pag.* 62. a Liguria illud ortum esse docenti, & Lyncurio datum, quod nimirum in Liguria Lyncurium inveniatur. Sed haec quis credat, cum Ligyrii nomine usi sint solum LXX. Interpretes? Porrò ut probet Lyncurium in Liguria nasci THEOPHRASTUM laudat. Satius laudare potuisset STRABONEM: hic enim disertè quidem *lib.* 4. *pag.* 202. *aut* 310. *Ed. Amst.* 1707. Lyncurium apud Ligures copiose abundare ait, & illud ab aliis dictum fuisse electrum, πλεονάζει δὲ καὶ τὸ λιγγύϱιον παϱ' αὐτοῖς,

Inveni modo autem Laugurinum [1], sic appellatum lapidem, quem nonnulli pressiore [2] locutione Liggu-

τοῖς, ὅ τινὲς ἤλεκτρον προσαγορεύουσι. *Copiosum est etiam apud eos* (nempe Ligures) *Lyngurium, quod nonnulli cognominant electrũ.* At THEOPHRASTUS de succino loquitur, non autem de Lyncurio. Nec favet SALMASIO, quod addit, succinum cum lyncurio confusum fuisse: neque enim THEOPHRASTUS confundit, qui cum docuerit Lyncurium soliditatem lapidis habere, attrahere autem, ut succinum, & ex eo sigilla fieri, addit, illud polire multi laboris rem esse, & deinde, ipsum autem etiam succinum esse lapidem, quod in Liguria sit fossile. Mecum sensisse videtur etiam PLINIUS lib. 37. c. 2. de succino enim agens, & de variis, in quibus gigni dicitur locis, THEOPHRASTUM laudat, cum autem refert, qui cum Lyncurio succinum commiscuerunt, illius nequaquam meminit. Ceterum, quod a nonnullis electrum cum Lyncurio confusum fuerit inficias ire equidem nequeo, cum a DEMONSTRATO electrum tali nomine vocatum fuisse testis sit idem PLINIUS laudato loco, & pro synonimis habeat utrumque nomen HESYCHIUS, & habuisse etiam STRABONEM ex ejus sententia, quam supra retulimus, constet. Verum ex PLINIO pariter colligo nec defuisse, qui Lyncurium ab electro distinxerint, postquam enim de electro multa dixerit, & jam Lyncurium quoque dictum fuisse animadverterit, tandem inquit c. 3.: *De Lyncurio proximè dici cogit auctorum pertinacia: quippe etiam si non electrum id esset, Lyncurium tamen gemmam esse contendunt.* Itaque Lyncurium cum electro etiam a THEOPHRASTO, saltem satis apertè, confusum non fuisse iterum iterumque praedico.

(1) Λαγκούελον habet Epitome GESNERI: εὕρομεν δὲ λαγκούελον οὕτω καλούμενον λίθον, ὅν τινες τῇ τρανῇ διαλέκτῳ λαγκούελον καλοῦσι. Καὶ τάχα τοῦτο οἶμαι τὸ λιγύριον. Ἐπειδή αἱ θεῖαι γραφαὶ τὰ ὀνόματα ἑτέρως μετεποιήσαντο: ὡς τὸν σμάραγδον πράσινον. *Invenimus tamen Lancurium gemmam vocatam, quam vulgari lingua Lagurium appellant. Et forte puto hunc esse Lygurium, quandoquidem Divinae Litterae nomina transposuerunt, ut Smaragdum, Prasinum appellantes.* SALMASIUS *in Solinum* p. 63., haec paulo aliter legit, &, ut ipse ait, ex Cod. vetusto: Εὕρομεν δὲ λαγγούελον οὕτω καλούμενον λίθον, ὅν τινὲς τῇ τρανῇ διαλέκτῳ λαγγύελον καλοῦσι, καὶ τάχα οἶμαι τοῦτο εἶναι τὸ λιγύελον. Nostri Cod. scriptorem perperam scripsisse *Laugurinum* indubium esse debet, suspicor autem ab interprete scriptum fuisse Laggurium, seu Langurĩu, cum in Graeco esset λαγγούελον.

(2) Codex hanc ferre vocem vide-

Ligguriorum [1] vocant, & fortaſſis arbitror hunc eſſe Ligyrium, quoniam quidem Divinae Scripturae nonnulla nomina aliter immutarunt, ſicut Smaragdum dixere Praſinum, aliiſque nominibus alia vocaverunt. Et Liggurus quidem, vel etiam Laggurus [2], ſi ipſe ſit Liggyrium, rurſus ex quo ſit loco, neſcitur a nobis. Arbitrati ſunt autem eum de ſuperiore eſſe Thebaida, propter quod affirmant aliquos lapides, ex lapide hoc in aede Aſcle-

 pii

videtur, ſed cum illa Graeco verbo τρανῆ minime reſpondeat, & ne ſententiae quidem conveniat, barbarum interpretem ſcripſiſſe dixerim *ſpiſſiore*, aut *expreſſiore*.

(1) Legendum eſſet *Lagurium* ex deſcripto epitomes GESNERI loco: ſed ex iis, quae ſequũtur, legendum potius videtur *Liggurium*, & in Graeco fuiſſe λυγγύριον. Scilicet inferius legitur: *Et Liggurus quidem, vel etiam Laggurus, &c.* Alterum hoc nomen τὸ *Lagurinum* corrigit, illud primum τὸ *Ligguriorum*. Porro hae conjecturae egregiè ex eo comprobantur, quod certè *Lyncurium* alio nomine *Langurium* fuiſſe dictum certum ſit teſtimonio etiam PLINII *lib.* 37. *cap.* 2. Verum vulgatius & frequentius nomen Lyncurium fuit, aut Lyngurium, & quidem ita vulgatius, ut alterius ab uno PLINIO certiores facti fuerimus, cui nunc etiam EPIPHANIUS certe eſt adjiciendus. Neque vero praeterire decet apud Graecos ſaepius occurrere nomen λυγγύριον quam λυγκύριον. Illud apud THEOPHRASTUM & DIOSCORIDEM legit SALMASIUS, & habent etiam STRABO &c. necnon PLUTARCHUS in *l. de Animal. ſolertia T.* 2. *p.* 952. *Ed. Pariſ.* 1624. & quidem SOLINUS *cap.* 2. illud ſolum memorat tamquam Graecis familiare: *Graecè Lyngurium dicitur*. Itaque EPIPHANIUS quoque ita ſcripſerat, unde interpres quod alii *Lyngurium* ſecundum pronuntiandi rationem ſcripſiſſent, ſcripſit *Lyggurium, Lyggurus, Laggurus &c.* utrumque γγ retinens. Sic Priſcianus teſtatur Romanos olim vocem ἄγγελος ſcripſiſſe *aggelos*. VARRO autem de L. L. lib. 1. & VICTORINUS de *Orthographia &c.* auctores nobis ſunt Graecorum more *Attium* poetam ſcribere conſueviſſe *agguem*, *aggulum &c.*

(2) JOSEPHUS *Ant.* lib. 3. cap. 8. habet λίγυρος. Numquid λίγυρος, λυγγοῦρος, λαγγοῦρος, λυγκοῦρος &c. ſubſtantiva ſunt nomina, λιγύριος verò adjectivum ſubaudita voce λίθος *lapis*, & λυγγούριον ſubaudita voce ἤλεκτρον *electrum*?

pii [1], quae sic appellatur, in Memphi Aegyptia reperiri: in quibus sunt veluti notae intermicantes non sicut in Ophite [2], sed habentes puncta juxta Cerinum [3] lapidem sic vocatum. Puncta sunt viridantia ita, ut intelligamus in profundo lapidis hujus venam esse lectissimam. Sed & adhuc lucidius, & speciosius haec petra videtur sumpsisse cognomen. Explanatur enim Liggurus a quodam animali, quod Liggium nominatur, habens colorem pulli bubali, vel buculae rufae, cujus cauda modica est, & habet puncta quaedam viridantia, propter quod & lapis Ligurus idem Liggii cauda vocitatur [4]. Ego autem vehementer admiror, cur Scriptura Divina curans ad ornatum, decoremque pulchritudinis Regalium sertorum, & vestimentorum Pontificalium uti lapidibus preciosis, & non-

(1) Aesculapius, Grecè Ἀσκλήπιος est. Itaque Asclepius in multis quoque Latinis Inscriptionibus apud GRUTERUM dicitur: quin etiam MARTIANUS CAPELLA *de Nuptiis &c.* lib. 2., inquit: *Adscribit Asclepio Graecia medicinam*.

(2) Marmor Ophites hoc nomen habet, quod serpentum instar variis maculis distinctum sit. De eo PLINIUS lib. 36. cap. 7.

(3) Lapis hic, ut opinor, ille est, quem alii *Ceritem* vocant. Vide PLINIUM lib. 37. cap. 10. &c.

(4) Quae hic de Lyngurio memorat Ephiphanius, nunc primum, quod sciam, innotescunt. Porro animal illud, quod Liggium vocat, certè Lynx esse videtur, a qua & alii nomen Lyncurio, seu Lyngurio factum dixerunt, fabulosa tamen ratione, quod nimirum ex Lyncis urina fiat. Vide AELIANUM *Hist. Animal. lib. 4. cap. 17.* THEOPHRASTUM *in lib.* περὶ λίθων PLINIUM *lib. 8. cap. 38., & lib. 37. cap. 2.* SOLINUM *cap. 2.*, & ipsum PLUTARCHUM *de Anim. solertia &c.* ut alios taceam. Ceterum animalia, quae aliis λύγκες sunt, docente SALMASIO pag. 62. ARTEMIDORUS vocat λύγγους, & apud PLUTARCHUM laudato loco λύγγας dici invenio.

& nonnullorum, qui multum erant noti manifeſtique, commemorans, Carbunculi dico, & Smaragdi, Amethyſti, & Achati, Berylli, & Chryſolithi, in horum dinumeratione lapidum non meminerit Hyacinthi, cum ſit lapis iſte clariſſimus, adeoque precioſus, atque mirabilis, ut animadvertamus, ne Ligyrium forſitan hunc Divina Scriptura cognominet [1]. Hyacinthus autem ſpecies habet diverſas, quanto enim quis invenitur colore profundior, tanto eſt aliis neceſſarior [2]. Hyacintho verò, vel Callaino purpureus color eſt aliquanto conſimilis [3]. Unde Divina quoque Scriptura ex Hyacintho, purpuraque Pontificalia veſtimenta dicit ornari. Et praecipuus quidem lapis Hyacinthus Thalaſſites appellatur, eo quod tranquilli maris ſimilitudinem referat. Eſt & alius, qui vocatur Rhodiaeus [4]: alius Oppalius [5]. Rurſus alius Perileutius [6]. Inveniuntur autem lapides iſti in

(1) Hinc S. HIERONYMUS in Epiſtola *ad Fabiolam* §. 17. *Satiſque miror cur hyacinthus pretioſiſſimus lapis in horum numero non ponatur, niſi forte ipſe eſt alio nomine Ligurius. Scrutans eos, qui de lapidum atque gem̃arum ſcripſere naturis, Liguriũ invenire non potui.*

(2) Epitome GESNERI ἀναγκαιότερος *praeſtantior*.

(3) Aut Hyacinthum cum Callaino confundit, aut vult illum colorem habere haud abſimilem a Callaino, & ſic videtur vocare gemmam illam, quae Callais dicitur a PLINIO lib. 37. cap. 8.

(4) Epit. GESNERI ῥοδινός. Noſtrum interpretem inveniſse videtur ῥοδόεις: Utrumque nomen ſonat *Roſeus*.

(5) In Epitome GESNERI hoc loco nulla eſt mentio Oppalii, ſed quarto loco inter varias Hyacinthi ſpecies ponit Hyacinthum χαννιαῖον ſic: ὁ τέταρτος χαννιαῖος: ſed videndus SALMASIUS pag. 779.

(6) Epit. GESNERI παραλεύκιος. Reſtituendum περίλευκος.

in interiore barbarie [1] Scytharum. Scythiam verò ſoliti ſunt veteres appellare cunctam Septentrionalem plagam, ubi ſunt Gothi, & Dauni [2], Venni [3] quoque, & Arii [4] uſque Germanorum, Amazonarumque regionem [5]. Illic igitur interius in deſerto hujus magnae Scythiae convallis eſt profundiſſima, hominibus prorſus impervia, montibus namque ſaxoſis hinc, atque inde vallatur: ita ut ſi quis deſuper, a ſummitatibus montium tanquam de muris aſpiciat ſolum convallis, pervidere non poſſit, ſed a profunditate caligo tenebroſa, veluti chaos alicujus occurrat. Igitur qui nituntur à Regibus juxta commanentibus, ad iſtorum lapidum perquiſitionem, ſecundum diſpenſationem neceſſitatis ſibi commiſſae, jugulant agnos, & excoriantes dimittunt deſuper e ſaxis in illud chaos convallis inmenſum, lapideſque, ut ferunt, agnorum decoriatorum carnibus adhaereſcunt. Aquilae vero in petris ſurſum morantes accepto carnis odore deſcendunt, eductoſque deçoriatos agnos exedunt, & lapides illic

in

(1) Vide ſupra pag. 18. Not. 4.

(2) Epitome ANASTASII οἱ Γότϑοι ϗ Δαύνεις, & alios hic memoratos populos praeterit. Non *Dauni*, ſed Dahae, aut Daſae legendum videtur, & in Graeco reſtituendum Δάαι, aut Δάσαι.

(3) PLINIUS lib. 4. c. 12. in Sarmatia Europaea Vannianum quoddam regnum ponit. Vide etiam TACITUM Annal. lib. 12. Quid ſi quis *Hunni* reſtitueret? AGATHIAS Hunnos circa Maeotidem collocat.

(4) Fortaſſis *Abii*. Scilicet hos populos Septentrionales partes Scythiae habitaſſe PTOLEMAEUS docet.

(5) Accipe de Amazonibus ad Tanaim. Amazonum hiſtoriam ab erudito Florent. juvene Ant. Maria Beninio copioſè illuſtratam ſcio, ut edat memoro, & Petri Petiti diſſertatione laudatiorem auguror.

in summis montibus remanent. Damnati ergo, qui per hujuscemodi capturam ad inquirendos prædictos lapides diriguntur, intuentes ubi sunt ductae agnorum carnes ab aquilis, eunt illuc, & invenientes lapides afferunt. Omnes lapides isti cujuscunque sub diversitate coloris assistunt, cum sint preciosi, tamen hanc habent efficaciam, ut superpositi carbonibus ignis vehementibus, ipsi quidem minime laedantur, carbones autem protinus extinguuntur. Non solum autem hoc, sed etiam tollens quis ex his lapidibus, & involuens diligenter in orario, vel in aliquo linteo, ponensque super carbones ignis manu retinens, ipse quidem calore cruciabitur, linteum vero, quo lapis est involutus, & nullo modo laeditur, aut aliqua ustione vexatur. Fertur autem lapis iste utilis esse mulieribus quatenus onere partus absque difficultate liberentur. Phantasias autem pellere similiter dicitur.

DE LAPIDE ACHATE.

Achates autem lapis est aestimatus esse Perileutius [1], qui per Hyacinthum lapidem ponitur. Est autem specie mirabilis; colore caeruleus, exteriorem circulum habens album. Et hic circa Scy-

(1) Ex Epitome GESNERI Latina haec versio reformari ita potest, ut significet, fuisse qui putaverit, Achatem eam ipsam esse gemmam, quae Perileucus dicitur, & cujus mentio superius facta est, ubi de Hyacintho. Porrò hic, & laudata Epitome recte habet περίλευκος.

Scythias [1] invenitur. Eſt autem in lapidibus iſtis Achates colore leonino, qui cum aqua tritus, & inlitus ſuper loca, quae morſu contracta ſunt, viperae vel ſcorpii, caeterorumque ſerpentium venenena depellit. Dico autem Achatem, qui leonis ſpeciem praeſert.

DE LAPIDE AMETHYSTO.

AMethyſtus lapis eſt: erga ſuum circulum, flammiferum quiddam profundius micat. Splendor autem ejus eſt albidior, è medio corpore veluti vini flavi ſpeciem referens, qui forma diverſus, & hic, ut opinor, in Libyae montibus gignitur. Alter enim Hyacintho mundiſſimo ſimilis eſt. Alter vero Amphicochlo [2]. Fit autem ipſe in partes Libyae circa litus maris. Hi verò, qui fabulis credunt, ajunt eum praecidere tempeſtates, & pluvias, cum auſtrales venti perflaverint.

DE LAPIDE CHRYSOLITHO.

CHryſolithus lapis, quem nonnulli Chryſoberyllum [3] vocaverunt, auri fulgorem praefert.

(1) Scythia apud Geographos duplex eſt, Europaea, & Aſiatica.

(2) Etiam Epitome GESNERI: ὁ δὲ ἀμφικόχλῳ, quam lectionem GESNERUS injuria reprobat reponens: θαλάσσης vel θαλασσίῳ κόχλῳ vel potius αἵματι κόχλου, ut ipſa legit Epitome, ubi de Jaſpide, ſermo eſt.

(3) Epitome GESNERI habet χρυσόφυλ-

ſert. Fit autem in puteali petra ; ſic appellatur locus ad litus [1] Achaemenidis [2] Babylonis. Nominant autem , & Babylona , & puteum illum petrae Achaemenida [3] , quod inquiunt, pater Cyri Regis Achaemeneus [4] vocabatur, ut Scriptores aliqui retulerunt [5]. Eſt autem & Chryſopaſus lapis [6]. Hic ſtomachicis, & colicis, nec non & coeliacis tritus, & epotus ſaluberrimus approbatur.

DE LAPIDE BERYLLO.

BEryllium, lapis glaucus, id eſt, marinæ tincturæ ſimilis, & aeris, Amethyſti, & Pe-

E dero-

σόφυλλον , quod nomen GESNERUS adnotat alias non inveniri , ſed Chryſoberyllum . Vere mendoſam in hoc loco Epitomen eſſe hinc conſtat.

(1) Epitome GESNERI ϖαρὰ τὸ τεῖχος, *ad moenia*. Epitome autem ANASTASII: ϖαρὰ τὸ χεῖλος.

(2) Epitome GESNERI : *Achaemenitidis* Αχαιμενιτίδος.

(3) In ms. erat *petere Achamenide*. Legendum, ut reſtitui, conſtat ex Epit. ANASTASII: τὴν γὰρ Βαϐυλῶνα, καὶ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο τῆς ϖέτρας Αχεμενίδα καλοῦσι. In Epit. GESNERI legitur: τὴν γὰρ Βαβυλῶνα καὶ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο Αχαιμενίτιδα καλοῦσιν , ὅτι φασὶν ὁ ϖατὴρ Κύρου τοῦ Βασιλέως Αχαιμίνης ἐκαλεῖτο. *Babylonem enim , & puteum illum, Achaemenitida cognominant , quod dicant Regis Cyri patrem Achaemenem vocatum fuiſſe.*

(4) In Epitome GESNERUS invenit Αχιμενεὺς , & emendat Αχαιμένης. Noſtrum tamen etiam interpretem inveniſſe videtur : Αχαιμένειυς.

(5) Cyro patrem fuiſſe hujus nominis a nemine traditum novi. EPIPHANIUS patrem pro avo poſuit. Cyrus Rex Cambyſis filius fuit ; Cambyſes vero Achaemenis. Quod autem Perſae dicti ſint ab hoc rege Achaemenii, & quod Babylon pro Perſica, ſeu Achaemenia urbe ſit habita, ex quo ſub ditione Perſarum eſſe caepit, adeo notum eſt, ut nihili referat veterum auctoritates ab aliis collectas repetere.

(6) In marg. ms. eſt : *Chryſoprasus*: & GESNERUS quoque χρυσόϖρασος , ubi in Epitome eſt χρυσόϖαστος reſtituendum cenſuit.

derotis [1] habens ſpeciem, & aquatioris, ideſt albidioris Hyacinthi. Fit autem ad ima montis, qui vocatur Taurus. Si quis autem voluerit hunc ex adverſo Solis opponere, videtur, veluti vitrum, minuta intrinſecus habere perlucida. Alia autem Beryllus pupillis oculorum Draconis eſt ſimilis: Alia rurſus eſt Beryllus veluti Coralli [2] ſpeciem magis exhibens. Haec Beryllus juxta viam [3] Euphratis fluminis viſa eſt.

DE LAPIDE ONYCHIO.

ONychium lapis flavum nimis oſtentat colorem. Delectari vero lapide iſto ferunt Regum nuptas [4], & divitum, quæ in pocula ſua transferentes utuntur hoc lapide. Sunt autem & alii Onychitæ, qui æquivocè nuncupantur, ideſt non veraciter, ſimiles cerae, quae coloris eſt mellei. Quidam hos ajunt ex guttis aquae conſolidari. Onychitas autem naturali ratione cognominant, eò, quòd ungues urbanorum virorum inſtar ſunt marmoris quadam mixtione ſanguinis obrube-

(1) De hac gemma appoſitè ad haec, quae Beryllo tribuit EPIPHANIUS, ita loquitur PLINIUS lib. 37. cap. 9. *Coeunt intus translucida cryſtallus, viridis ſuo modo aer, ſimulque purpura, & quidam vini, ac croci nitor &c. nec gemmarum ulla eſt liquidior.*

(2) Epitome GESNERI habet κηρὸς *cerae &c.*

(3) In Gr. textu Epitomes περὶ τὴν ἔξοδον, *circa exitum.*

(4) In ms. legitur *nuptias*, ſed Scriptoris certe vitio, nec dubitandum ab interprete ſcriptum fuiſſe *Nuptas*. In Graeco enim textu Epitomes GESNERI eſt: τὰς νύμφας &c.

rubeſcit [1]. Unde nonnulli lapidem marmoreum, qui eſt ex loco Docimii [2], Onychitem falſo nomine vocitant ob albedinis puritatem.

Haec igitur duodecim lapidum, qui in Superhumerali tunc imperati ſunt annecti Pontificis, ex diverſis Auctoribus, qui de naturis horum dixere lapidum, conſtat inventio, quorum ſicut investigare potuimus, tam ſpecies, quam loca, nec non & potentias inſpectionis eorum interim breviter adnotantes, ſingulorum lapidum nomina conſequenter expreſſimus. Hic jam nunc quaeritur, quibus modis eum ordinem conſequentiæ, qui eſt certiſſimus, & congruens, approbemus. Nam per duodecim Tribus duodecim lapides apponi juſſi ſunt, ita, ut unus lapis uni Tribui coaptaretur, & ad ſingularum nomina decernantur ſinguli lapides. Et ſiquidem declaraſſet juſſio, cui Tribui quis lapis aptetur, nulla prorſus inquiſitio ſupereſſet ad indagandam diffinitionem divinitus ordinatam; ſed ad exponendam nobis vim lapidum tantummodo ſtudioſa relinqueretur intentio. Nunc autem non eſt determinatum, ſed ſimpliciter in duobus

 lo-

(1) Hic ipſa quoque GESNERI Epitome in mendo cubat. SALMASIUS tamen *in Solinum* p. 396. ope veteris codicis ſic emendat: ὀνυχίτας δὲ αὐτοὺς λέγουσι φυσιολογικῶς, ἐπεὶ ὄνυξ τῶν ἀστείων ἀνδρῶν μαρμάρῳ ἐστὶ συνερυθριαζόμενος σὺν τῇ τοῦ αἵματος ἰδέᾳ. Itaque reſtituimus: *obrubeſcentes*, aut potius: *quod unguis &c. inſtar ſit marmoris quadá mixtione ſanguinis obrubeſcens*.

(2) Graviter hic errat GESNERUS cum Jola ſuo, qui verbum τοῦ Δοκιμίου vertit *ab exploratione &c.* quod

locis horum lapidum consequentiam, & compositionis eorum speciem fateamur adscriptam, sicut in Rationali, quod super pectus ponebatur Pontificis, & Superhumerali per duos anulos aureos in eo dispositos, qui anuli per extremitates suas Rationale in medio continebant, rursus annexis superioribus anulis, qui erant in Superhumerali Pontificis in utraque humeri parte conserti. Nam & Superhumerale cum esset unum per circuitum uno prorsus orificio claudebatur habens vittam hyacinthinam auro complexam, & hinc a dextris unum anulum, & a sinistris alterum per utramque humeri partem prominentes, anulos ad jugulum Pontificis innectentes, qui rursus ex utraque Rationali parte spectabantur appositi, ita ut perinde connecterentur, & coaptarentur in se se per duos scilicet anulos Rationalis, & duos anulos Superhumeralis, ubi erant catenulae aureae desuper imminentes.

Hoc autem Rationale, sicuti dixi, habebat duodecim lapides sibi congruenter insertos, atque compositos quadrato ordine, qui sic intertexti probantur, ut est subter annexum. Primus ordo

quod scilicet invenerint δοκιμὴ, & δοκίμιον probationem significare. Verum re melius considerata deprehendissent profecto EPIPHANIUM de loco hujus nominis locutum, & invenissent celebre apud antiquos fuisse lapidis cujusdam genus, qui Docimites dicebatur a Docimio Phrygiae urbe, seu mavis pago, utroque enim nomine vocat STEPHANUS: nempe urbem, vocat in ipsa voce Δοκιμηον, pagum vero in voce Σύνναδα STRABONEM describens.

ordo, atque ſuperior a laeva parte Pontificis verſus ad dextram hos lapides habebat appoſitos, Sardium, Topazion, Smaragdum. Oportet enim & hoc diligentius adnotare, unde ſcilicet incipiebat compoſitio, & ubi item deſinebat: ſciendumque eſt, quod juxta Hebraicarum elementa litterarum ita compoſitiones iſtae fiebant. Scribunt quippe Hebraei a ſiniſtris ad dextram cujuslibet rei ſubjectum ordinem perducentes. Ipſi vero manum ſubſequentem litteris a dextris habere videntur ad laevam [1]. Erant ergo ſuper Pontificis pectus a ſiniſtris ejus ordines ad dexteram perducentes.

Primus ordo, ſicut jam dixi, Sardius, Topazius, Smaragdus; ſecundus autem Carbunculus, Sapphirus, Jaſpis; tertius Ligurius, Achates, Amethyſtus; quartus, qui & ultimus, Chryſolithus, Beryllus, Onychinus.

Rur-

(1) De hoc Hebraeorũ ſcribendi modo agit HERMANNUS HUGO *de prima ſcribendi origine &c.* cap. 8. ubi tamen nimis audacter ait: *Porro hanc ſcribendi rationem Aegyptii ab Hebraeis accepere, ut* HERODOTUS *teſtatur lib.* 2. Scilicet HERODOTUS hoc unum narrat Aegyptios a dextro in ſiniſtrũ latus ſcribere conſueviſſe p. 102. Ed. Gronovii Lugd. Batav. ann. 1715. at Hebraeorum nullatenus meminit, & quidem ea ſcribendi ratio in Oriente pene communis fuit, ut HOLMIUS non diſſimulat in *Diſputatione de Scriptura &c.* cap. 5. Analect. *Philologic. &c.* CRENII, pag. 46., quinimmo Graecis quoque, Romaniſque, & Etruſcis, de quibus praecipuè conſulendus eſt Cl. GORIUS Muſ. Etruſci tomo 2. pag. 405., eam ſcribendi rationem non fuiſſe incognitam docet in libro, quem inſcripſit *Delphi Phoenicizantes &c.* c. 10. EDMUNDUS DICKINSONUS *Faſciculo* 1. *Opuſculorum &c.* CRENII pag. 104. DICKINSONUM in notis ad HERMANNUM HUGONEM neque CHRISTIANUS TROTZ indictum praeteriit.

Rursus invenimus eosdem lapides in duabus Superhumeralis partibus positos, in quibus duo lapides catenulis aureis videbantur inserti juxta utrumque latus humerorum, jam non ex diversis lapidibus, sed ex Smaragdo tantummodo, erantque rursus nomina filiorum Israel secundum praeceptum Domini scripta, atque scalpta in duobus istis lapidibus; non tamen evidenter ostenditur, quod nomen in parte dextera Prasini lapidis inscribi debeat, vel quod in sinistra parte, sicut ipse decrevit similiter adnotari; nisi quod prorsus intelligendum est, quia sex nomina scripta erant in sinistra parte, & sex in dextera filiorum Israel. Nec enim poterat unus lapis nomina duodecim Tribuum capere propter rotunditatem suam. Sed nec praecepit Dominus, ut dupliciter inscribantur duodecim Tribus in parte dextera, & in sinistra duodecim; sed simpliciter ait in pressione signaculi filiorum Israel, sicut habet ipsa circumstantia lectionis, quam nunc ad verbum curavimus exprimere, in qua ipsum quoque Pontificatus officium praeceptum est ordinari: sic ait [1]: *Et fecerunt* [2] *superhumerale ex auro, & hyacintho, & purpura, & cocco cum bysso retorta &c.*

Opus

(1) Vide Exod. cap. 36. in Versione LXX., in Vulgata vero c. 39. & vide etiam Exod. c. 28. Notes autem velim lapides, quos LXX. Smaragdos dixerunt, Vulgatam, aliosque interpretes vocasse Onychinos, Josephum Sardonyches.

(2) Sic LXX. in ms. Alex. Ἐποίησαν. Editiones plurimae tamen ferunt: Ἐποίησε *fecit*.

Opus textile fecerunt illud ; ſuperhumeralia continentia ſeſe ex utriſque partibus , opus textile invicem complectentia ſe per circuitum . Ex ipſo fecerunt juxta ejus facturam , ex auro , & hyacintho , & purpura , & cocconeto , & byſſo retorta , ſicut præcepit Dominus Moſi . Fecerunt utroſque lapides Smaragdi , conſibulatos , & concluſos auro , ſcalptos in preſſione ſignaculi nominum filiorum Iſrael . Et impoſuerunt eos in humeros ſuperhumeralis lapides monumenti filiorum Iſrael , ſicut præcepit Moyſes [1] . Haec duo loca ſunt horum lapidum , & appellationes eorum , quae ſecundum Tribum praeceptae ſunt adnotari . Unus quidem locus eſt in hoc Rationali , & alter in his [2] quae dicuntur , in hippodromo chabratha [3] .

Opor-

(1) LXX. Κύριος τῷ Μωυσῇ *Dominus Moyſi* .

(2) Locus adeo corruptus , ut reſtitui minime poſſe videatur . Multa deeſſe non dubito .

(3) Quid ſibi velit hoc loci EPIPHANIUS difficile dictu eſt , cum neque ſatis conſtet , quid ſignificent verba *Hippodromo chabratha* . כברת *Chibrath* ter in Sacris Litteris occurrit : Geneſeos *cap*. 35. *v*. 17. ejuſdem libri *cap*. 48. *v*. 7. & 4. *lib*. *Regum cap*. 5. *v*. 19. Vocem ipſam ſervant LXX. cap. 35. Geneſeos ſcribentes χαβραθὰ , nec non cap. 5. libri 4. Regum juxta emendatiores libros ; ſunt enim qui mendoſe habent δεβραθὰ . Verum Geneſeos cap. 48. , ut hic EPIPHANIUS , cum voce Hippodromo vocem chabratha conjungunt . Jam vero , ni fallor , inter ea multa , quae hic deeſſe puto , S. Doctorem expoſuiſſe crediderim , quomodo duodecim Tribus a filiis Jacob nomen acceperint , quot uxores Jacob duxerit , quem filium habuerit ultimum , & his ſimilia , tandemque narraſſe quomodo Rachel , Beniamino edito , partus dolore confectam mortem obierit in terra Chanaan , in Hippodromo Chabratha , & ſic narrationem confeciſſe verbis nimirum LXX. , ita enim Jacob loquitur laud. c. 48. Geneſ. *Ego autem , quando veni de Meſopotamia Syria , mortua eſt Rachel mater tua in terra Chanaan* ,

Oportet itaque primitus hanc divisionem nosse, & ordinis consequentiam, quae secundum aetatem est singulorum [1], idest Ruben, Simeon, Levi, Judas; propter jurgium vero Rachelis, & quae data sit Jacob ancilla Balla, nascitur juxta aetatis ordinem post Judam Dan: statimque de ipsa ancilla secundus editur Neptalim [2]. Deinde per aemulationem Lia vero dedit ancillam viro Zelphan, quae concipiens peperit Gad: dein Aser. Rursus adjecit uxor Lia ut conciperet: quae juxta conscientiam peperit Issachar, exin Zabulon. Novissimè vero de Rachele Joseph nascitur, & deinde Beniamin. Et est ista consequentia, Ruben, Simeon, Levi, Judas Dan, & Neptalim, Gad, & Aser, Issachar, & Zabulon, Joseph, &

naan, appropinquante me ad Hippodromum Chabratha terrae. Ἐγὼ δὲ ἡνίκα ἠρχόμην ἐκ Μεσοποταμίας τῆς Συρίας, ἀπέθανε Ῥαχὴλ ἡ μήτηρ σου ἐν γῇ Χαναάν, ἐγγίζοντός μου κατὰ τὸν ἱππόδρομον Χαβραθὰ τῆς γῆς &c. Ceterum si vocis *Chibrath* significationem inquirimus *quot interpretes, tot sunt sententiae*, ut bene ait DRUSIUS in vers. 16. laudati cap. 35. Geneseos. AQUILA intelligit *secus viam*, alii *iter quod a prandio ad coenam confici potest*, alii *jugerum* nempe, terrae tractum, quem duo boves uno die arant, alii *multum itineris*, alii *mille passus*, alii *aliam terrae mensuram*, & nonnulli *vernum tempus*. Vocem Hippodromum in textum LXX. Geneseos cap. 48. irrepsisse facile dubitarem ex marginali nota alicujus intelligentis in voce Chibrath spatium, quod equus in Hippodromo percurrebat, neque enim vidéo cur uno in loco LXX. duplicem adhibuissent vocem, duobus vero aliis solummodo vocem Χαβραθά. Scilicet sacrarum litterarum textum Grecum, quem nunc habemus sub nomine LXX. licet venerabilis sit, plurimaeque auctoritatis, variis tamen in locis interpolatum deprehendimus.

(1) Geneseos cap. 35.

(2) Sic ms., sed in Graec. non dubito fuisse Νεφθαλείμ.

& Beniamin. Haec quidem prima eſt compoſitio juxta aetatis conſequentiam.

Cum vero pervenirent de Meſopotamia revertente Jacob in terram Chanaan, ſecunda fit diviſionis enumeratio. Fecit enim Jacob tres turmas [1] diſcernens proprios filios, & poſuit Zelpham, & Ballam duas ancillas faciens unam turmam in primis cum quatuor filiis earum, id eſt Dan, & Neptalim, Gad, & Aſer: in ſecunda vero turma ordinavit Liam cum ſex filiis ejus non jam ſecundum aetatem, ſed ſecundum matris affectionem; Ruben, dico, & Simeon, Levi, & Judam, Iſſachar, & Zabulon: ipſe vero poſtremus manſit cum Rachele, & Joſeph valde parvulo. Beniamin autem in matris adhuc utero portabatur; & haec ſecunda diſcretio compoſitionis ejuſdem numeri comprobatur.

Tertius autem numerus eſt juxta aliam compoſitionem diviſionis. Incipiens enim Jacob intrare in Aegyptum [2], ſicut ſuper annexum eſt, congregatis in idipſum filiis Liae ſimul, & ancillae ejus Zelphae, conſequenter, velut ex eadem domina progenitis, ita dinumerantur ipſi: Ruben, Simeon, Levi, Judas, Iſſachar, Zabulon: & ex Zelpha, Gad, & Aſer. Deinde Rachelis filii Joſeph, & Beniamin. Ii, qui ex ejus ancilla ſunt, Dan & Neptalim.

F Quar-

(1) Gen. cap. 32. & 33. (2) Gen. cap. 46.

Quarta divisio est compositionis, & numeri, quando benedixit Jacob filiis suis cum moreretur [1], oportet enim secundum tempus, & in numeros ipsos annectere. Hic ergo numerus, & hoc tempus insequitur, quando Jacob benedixit, idest: Ruben, deinde Simeonem cum Levi, & Judam, & Zabulon, & Issachar, Dan, & Gad, Aser, & Neptalim, Joseph, & Beniamin.

Dein sequitur quinta divisio de Exodo, cum egrederentur filii Israel ex Aegypto; enumeravit enim eos sermo Divinus dicens [2]: *Haec sunt nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Aegyptum cum Jacob patre suo; unusquisque cum tota domo sua ingressus est: Ruben, Simeon, Levi, Judas, Issachar, Zabulon*; (deinde Rachelis) *Beniamin*, (deinde Ballae) *Dan*, *& Neptalim*, (& Zelphae) *Gad*, *& Aser. Joseph autem erat in Aegypto*.

Dein postea sexta divisio est numeri juxta metationem castrorum filiorum Israel, sicut scriptum est in libro Numerorum [3] ex praecepto Domini. In prima metatione Judas, Issachar, Zabulon. In secunda Ruben, Simeon, Gad. In tertia Ephrem [4], & Manasses, & Beniamin. In quarta Dan, & Aser, & Neptalim.

Rursus septima numeri divisio est, ex ipso Nu-

(1) Gen. cap. 49.
(2) Ex. cap. 1.
(3) Num. 2.
(4) Sic ms. sed in Gr. fuisse Ἐφραίμ non dubitamus.

Numerorum libro [1], cum juxta praeceptum Domini declarantur, qui debeant eſſe principes ad offerenda munera Domino. Dixitque: De Ruben Heliſur filius Sediur [2]. De Simeone Salamiel filius Suriſaddai. De Juda Naaſon filius Aminadab. De Iſſachar Nathanahel filius Sogar. De Zabulon Eliab, filius Chaelon. De Ephrem [3] Melcham filius Eniud. De Manaſſe Gamaliel filius Phadaſſur [4]. De Beniamin Abida filius Gedeonis [5]. De tribu Dan Achiezer filius Amiſadai. De Aſer Phaltihel [6] filius Ecchra. De Gad Eliſaph filius Raguhel. De Neptalim Achire filius Aenan.

Itemque poſt hanc ſequitur octava diviſio ex ipſo libro Numerorum [7], quando praecepit Dominus, & miſit *Moſes* principes Tribuum Iſrael ad inſpiciendam terram Repromiſſionis. Ait itaque de

 Ru-

(1) Puto haec adludere ad caput *Num.* 7. hic enim recenſentur principes duodecim Tribuum offerentes Tabernaculo ſua dona, licet alio ordine ab eo, quo recenſet EPIPHANIUS, recenſeantur. Eſt autem talis: Judas, Iſſachar, Zabulon, Ruben, Simeon, Gad, Ephraim, Manaſſe, Beniamin, Dan, Aſer, Nephthalim. Ordo ſervatus ab EPIPHANIO occurrit *Num.* cap. 1. ubi initur numerus filiorum Iſrael a vigeſimo anno, & ſupra per ſingulas Tribus.

(2) Apud LXX. *Num.* cap. 1. ex ms. Alex. Ε᾽διούρ.

(3) Ib. τῶν ὑιῶν Ι᾽οσήφ τῶν Ε᾽φραὶμ Ε᾽λισαμὰ ὑιὸς Ε᾽μιοὺδ. *Ex filiis Joſeph, qui Ephraem, Eliſama filius Emiud*, aut quemadmodum eſt in ms. Alex. Σεμιοὺδ *Semiud*.

(4) Ib. ſic etiam ms. Alex. Φαδασσούρ ſed Vat. Φαδασσούρ. cap. autem 7. ms Alex. habet φαδασούρ, & Vatic. φαδαοσούρ.

(5) Ib. Γαδεωνὶ *Gadeoni*.

(6) Ib. ſecundum Codic. Vatic. & Cod. Alex. Φαγαιήλ, ſed cap. 7. ſi conſulis editionem ex Cod. Vat. eſt Φαγεήλ, Φαγαιήλ autem in edit. ex Cod. Alexandrino.

(7) Cap. 13.

Ruben[1] Samu filius Acchu[2]. De Simeone Sapha[3] filius Suri. De Juda Chaleph filius Jephone[4]. De Issachar Sara[5] filius Joseph. De Ephrem Auses[6] filius Nave. De Beniamin Phalti filius Raphu. De Zabulon Gudihel filius Suri[7]. Filiorum Joseph de Manasse[8] Gelad filius Sudi. De Dan Amihel filius Gamali. De Aser Sachus[9] filius Michahel. De Neptali Hali filius Ulaphi[10]. De Gad Gugihel filius Machi[11].

Nona quoque divisio numeri praecepto Domini datur ex ipso libro Numerorum, cum filiis Israel terra sorte distribuitur[12]. De Juda, inquit, Chalep filius Jepphane[13]; & deinceps enumerantur Principes Tribuum. De Simeone. De Beniamin. De Dan. De Manasse. De Ephrem. De Zabulon. De Issachar. De Aser. De Neptali.

Dein rursus decima numeri divisio est quando

(1) LXX. τῆς φυλῆς Ῥȣβὴν. *De Tribu Ruben*, & sic ceterae quoque Tribus nominantur: τῆς φυλῆς Συμεὼν &c. τῆς φυλῆς Ἰȣδα &c.

(2) LXX. Σαμȣὴλ ὑὸς Ζαχȣ́ρ, aut uti est in ms. Alex. Ζαχχȣ́.

(3) LXX. Σαφὰτ *Saphat*.

(4) LXX. Χάλεβ ὑὸς Ἰεφοννή. *Chaleb filius Jephonne*.

(5) LXX. Ἰλαάλ, & in ms. Alex. Ἰγάλ.

(6) LXX. Αὐσή.

(7) LXX. Σȣδί.

(8) LXX. τῆς φȣλῆς Ἰωσὴφ τῶν ὑῶν Μανασσῆ, Γαδδί ὑὸς Σȣσί. Quae verba in Ed. Paris. an. 1628. perperam praetermissa sunt. Ex his autem nostra intelligenda, aut potius corrigenda est versio, & data occasione silentio non praetermittam Joseph Manasse conjungi, ut certa Tribus designetur, duplex enim Tribus Joseph erat, altera Ephraim, & altera Manasse.

(9) LXX. Σαθȣρ *Sathur*,

(10) LXX. Ναβὶ ὑὸς Σαβί. *Nabi filius Sabi*. In ms. autem Alex. Ναβὰ ὑὸς Ἰαβί.

(11) LXX. Γȣδιὴλ ὑὸς Μακχί. *Gudiel filius Macchi*, sed etiam in ms. Alex. est Μαχί *Machi*.

(12) Cap. 34.

(13) LXX. Ἰεφοννή.

do benedixit Moſes [1] filiis Iſrael praeponens Ruben, & deinceps annectens Judam, Levi, Beniamin, Joſeph, Zabulon, Iſſachar, Dan, Gad, Neptalin, & Aſer; & in noviſſimis iterat ſermonem de Joſeph: haec ſunt milia Ephrem; & haec milia Manaſſe.

Item undecima numeri diviſio probatur, quando praecipitur eis, antequam ingrediantur terram Iſrael, mox transfretantes Jordanem, ſtent ſuper duos montes Garizin, & Gebal [2], ſex hinc atque inde, ad benedicendum his, qui cuſtodiunt legem, & ad maledicendum his, qui legis praecepta ſervare contempſerint, & eſt iſta contextio numeri; nam ſuper benedictiones conſecuti ſunt, Simeon, Levi, Judas, Iſſachar, Joſeph, & Beniamin. Super maledictiones autem hi; Ruben, Gad, Aſer, Zabulon, Dan, & Neptalin.

Duodecima rurſus eſt diviſio numeri cum ſortiuntur terram poſſeſſionis ſuae [3], & Ruben ſorte contingit trans Jordanem, antequam tranſiretur in terram Iſrael, & eſt iſta diſtributio: Ruben, & juxta eum Gad, & dimidia tribus Manaſſe. Dein tranſeuntes Jordanem primus Judas accipit, tum Beniamin, dein Joſeph ex Manaſſe, dein Simeon inter Beniamin & Judam locatus, & ut ita dixerim, coanguſtatus eſt, quia illis ſpatia non fuerunt. Dein Zabulon terram conſequitur, & Iſſachar, & Aſer, &

(1) Deut. Cap. 33.
(2) Deut. Cap. 27.
(3) Vide Lib. JOSUE a cap. 13. ad totum 21.

& Neptalim, & Dan. Levi ſane in omnibus diſperſus eſt Tribubus civitates ſolummodo, & ſuburbana percipiens.

Rurſus tertia decima diviſio numeri occurrit ex Zaccharia Propheta [1] ſicut dicit: *In illa die plangent omnes Tribus terrae. Tribus domus David ſuper ſe, & mulieres earum ſuper ſe. Tribus domus Nathan ſuper ſe, & mulieres earum ſuper ſe. Tribus domus Levi ſuper ſe, & mulieres earum ſuper ſe. Tribus domus Simeon ſuper ſe, & mulieres earum ſuper ſe. Plangentque cunctae reſiduae Tribus*: & non nominavit: queis nos autem propter ſitum deſcriptionis terrae, hanc conſequentiam eſſe perſpeximus, ut ſit Tribus Beniamin, dein Joſeph, Ruben, Gad, Zabulon, Iſſachar, Aſer, Neptalim, & Dan.

Item quarta decima diviſio numeri ſubeſt ex revelatione S. Joannis [2] qui dinumeravit ex unaquaque Tribu duodecim milia eorum, qui virginitate ſanctificati ſunt, ait enim: de Juda duodecim milia: de Ruben ſimiliter, exin de Gad, de Aſer, de Neptali, de Manaſſe, de Simeone, de Levi, de Iſſachar, de Zabulon, de Joſeph, de Beniamin. Nuſquam vero in hoc loco meminit Dan.

Forſitan autem, & aliis locis [3] numeri aliter invenian-

(1) Cap. 12.
(2) Cap. 7.
(3) Videntur EPIPHANIO exciſſe caput 10. libri Numerorum, ubi ſacer Hiſtoriographus ordinem exhibet, quo gradebantur Iſraelitae

niantur adſcripti;nos tamen iſtos invenire potuimus, & hae quidem ſunt diviſiones, quae ſecundum numerum diverſo modo conſtat eſſe compoſitae [1], nunc quidem ſecundum praeceptum Domini, nunc autem juxta ſingulorum Principum voluntatem: dico vero Moſi & Hieſu Nave, & qui deinceps eorum ſucceſſores exiſtere meruerunt. Nec ſine Spiritu id actum eſt, ſed, ut voluit, idem Spiritus Sanctus enumeravit, atque diſpoſuit ſingulas conſequentias juxta propriam voluntatem. Revertens, idem de his uno loco breviter, & conſequenter ediſſeram eaſdemque quatuordecim diviſiones, harumque ſelectiones. Non in vacuum faciam, nec ut Venerationi Tuae haec recenſenti, moleſtus exiſtam; ſed ut noveris, quod jam Dei ſit adjuvare, ut unicuique Tribui memoratos lapides veraciter coaptare poſſimus.

Ex

tae poſt columnam nubis, quae illos praeivit in deſerto: & ejuſdem libri cap. 26. ubi Iſraelitae omnes a viginti annis, & ſupra numerantur: praeterea libri Paralip. c. 2. quod incipit: *Filii autem Iſrael, Ruben, Simeon, Levi, Juda, Iſſachar, & Zabulon, Dan, Joſeph, Beniamin, Nephthali, Gad, & Aſer*: & ordo, quo filii Jacob recenſentur cum quorumlibet eorum texitur genealogia in eodem lib. 1. Paralip. a cap. 5. ad 8. necnon EZECHIELIS cap. 48. ubi unicuique Tribui ea terrae ſanctae pars adſeritur, quae unicuique contigit Moſe & Joſue eam terram inter eos diſtribuentibus. Quinimo ſi meminiſſet etiam cap. 12. lib. 1. Paralip. ubi ii recenſentur populi, qui ex unaquaque Tribu ſecuti ſunt Davidem a Saule fugientem, necnon Tribuum, quae memorantur in Debborae cantico *Jud.* 5. iſta quoque, ut puto, non praeteriſſet. Demum tum primo Numerorum capite, tum ſeptimo duodecim Tribus vario ordine numeratas occurrere animadvertas velim ſecundum ea, quae dicta ſunt *pag.* 43. *Nota* 1.

(1) Bonus interpres graecizat, quod alias quoque facit.

Ex cogitante igitur multum mente, tractantes juxta experientiam hujus electionis, suggerit nobis animus & ipsa consequentia lectionis, qualiter animadverti possit quadratus ordo Rationalis ex appositis lapidibus secundum memorata vocabula. Requiratur jam de singulis numeris sicuti discreta est unaquaeque divisio, qualis ad eorundem lapidum rationem lectionemque sit congruens; & ubicumque quidem dinumeratarum Tribuum statum in locis singulis inspeximus, menteque perpendimus non posse naturaliter, ut numerus quilibet eorum, qui unaquaque divisione numerati sunt, unum nomen minus habens ex Tribubus, appellationi horum lapidum coaptari. Ideoque protinus divisionem secundam rite sustulimus, utpote quae horum lapidum consonantiam habere non possit, propterea quia primos ponat Dan, & Neptalim, Gad, & Aser, hoc est, ancillarum filios, quando mittens Jacob Esau munera in turmam eos primam divisit. Post haec autem filios Liae fecit aliam turmam. Dein filios Rachel turmam tertiam. Nam cum pretiosiores lapides sint in principio Rationalis, porro filii ancillarum inferiores habeantur, & hic primum positi sint, impossibile est eos ad causam Rationalis, in hac numeri parte, congruere, propter quod ita se habere non possit. Item quartam divisionem, benedictionem Jacob, exploravimus, quando moriens filiis benedixit. Habet enim primum, Ruben,

ben, dein Simeon, & Levi ſimul adjunctos; ita ut iſta utriuſque copulatio horum lapidum congruentiae videatur obſiſtere. Ideoque iſtam quoque ſuſtulimus, cum lapidibus iſtis accommodari minime poſſit.

Inſpeximus autem & quintam diviſionem, quae continet initium egreſſionis filiorum Iſrael ex Aegypto, & invenimus eam praeponentem liberarum filios, & ancillarum juxta compoſitionis ordinem ſupponentem, facientemque noviſſimos; & ob hoc quod Joſeph in Aegypto conſtitutus poſtremus nominatus eſt, animadvertimus iterum non poſſe lapides iſtos memoratarum Tribuum coaptari nominibus; & quod naturaliter Onychinus lapis in perſona Joſeph interpretari non poſſit, neque rurſus extremus Joſeph juxta compoſitionem Rationalis inſeri debeat, niſi quod tantummodo neceſſitate praepoſteratus ſit, ut cum undecimus habeatur, hic numeretur duodecimus, juxta cogentem neceſſitatem compoſitionis hujus numeri, quam reperimus ordinatam. In Graeca quippe locutione, quae ex Hebraea translata eſt, Onychinum lapidem duodecimum invenimus poſitum, atque noviſſimum, ita ut Beniamin in contemplationem ſui modis omnibus adtrahat. Undecimum vero invenimus Beryllum, quem & undecimo Joſeph tam juxta numerum, quam juxta contemplationem conſequenter aptavimus. Inſpicientes

etiam Hebraicam Exodum, in qua & Lex probatur adſcripta, legenteſque de Rationali hoc, in quo cluſi erant iſti lapides, inveniemus Onychinum lapidem aliter ordinatum. Undecimus poſitus erat: Beryllus duodecimus, atque poſtremus [1]. Unde propemodum nobis ambiguitas orta eſt impedimentum intelligentiae faciens, veluti ſictam contemplationem nos in duobus iſtis, Berylli dico, & Onychini lapidibus attuliſſet, dicebamque quomodo in ſupplicationibus, & oratione continua poterat error oboriri, & intellexi, quod diſpenſante Deo hoc ita peractum eſt; ut idem Joſeph undecimus inter Fratres ſuos exiſtens, duodecimus inveniretur juxta compoſitionem hujus numeri, qui eum duodecimum eſſe declaravit, cum diceret: *Joſeph autem erat in Aegypto*. Scientes itaque diſpenſatione divina, propter veritatis contemplationes Berylli lapidis, quae in ipſum Joſeph explentur, coaptari [2], ſic eſt diſpoſitum, ut Beryllus lapis duodecimus poneretur, & ultimus. Nam & Joſeph cum inter Fratres undecimus eſſet, memoratur in hac tamen compoſitione numeri egreſſionis filiorum Iſrael duodecimus, & extremus adſcribitur. Itaque prorſus illuſtratione divina

(1) Vulgata cum textu Hebraico convenit Beryllum duodecimo loco recenſens, Onychinum undecimo. Accedunt Paraph. Chaldaica, & textus Hebraeo-Samaritanus, nec non Samaritana, verſio, licet verſiones Syriaca, & Arabica conveniant cum LXX., ut videre eſt in Bibliis Polyglottis &c.

(2) Locus corruptus.

vina & dispensatione bene admodum relatus est Onychinus lapis in Beniamin, qui in hac dispositione ante Joseph numeratus est: Beryllus autem in Joseph accommodatus ob contemplationes eidem consonantes, quamvis ultimus lapis ipse numeretur, quia sic accidit, & Joseph novissimum scribi, sicut frequenter asserui.

Transgredientes igitur & hanc divisionem, respeximus dispositionem sextam juxta dinumeratarum Tribuum consequentiam, & invenimus juxta metationem castrorum Israel quadrati agminis ordinem magis oportere congruere Rationali juxta ternas, & ternas Tribus, sicut in eodem Rationali fas erat cernere, quod quadrati ordinis probatur extare, & erat hoc planissimum, atque symbolicum, idest significativum, propter dispositiones ordinum, consonantiamque castrorum, sed in his separata Tribus, Tribus Levi nobis obstitit. Constitutus est enim Judas, habens secum Issachar, & Zabulon, in uno metationis contubernio: & constitutus est primus ad Orientalem plagam propter significantiam, ut aestimo, Regiae potestatis, & quod Ruben a propria reciderit gloria, quia stratum maculaverit patris, sicut divinis Literis probatur insertum [1]. In secunda vero metatione castrorum Ruben ordinatur cum Simeone, & Gad versus ad mare, ad Occidentem quoque Ephrem cum Ma-

[1] Gen. cap. 35. vers. 22., & cap. 49. vers. 4.

Manaſſe, & Beniamin, qui omnes ex Rachel in una ponuntur metatione caſtrorum : propter Manaſſen vero Levi videtur excluſus. Dein ad Aquilonem quartam metationem primitus Dan continet, dein Aſer, deinde Neptalim, & cum Levi non invenimus inter eos admixtum, cognovimus nec iſtam poſſe deſcriptionem compoſitioni lapidum accommodari, ne videatur ei filiorum Iſrael unum deeſſe vocabulum. Quapropter & hanc omittentes intendimus diviſioni ſeptimae, quam protinus ademimus, quia non eam reſpeximus compoſitioni lapidum congruentem. Haec enim juxta Principes Tribuum ad praeceptum Domini conſtat eſſe numerata, in qua primus ordinatus eſt Ruben, dein Iſſachar, & qui ſequuntur. Joſeph autem ſecundò numeratus eſt propter quod Ephrem in uno numero, Manaſſes in altero ſit locatus; & cum Levi rurſus exemptus eſt, nequivimus numerum coaptare lapidibus propter immutationem Levi, & propter adjectionem unius Tribus, quae in duabus probatur eſſe diviſa.

Dein octavam diviſionem, de libro Numerorum, diligenter inſpeximus, ubi praecepit Deus, & miſit Moſes Principes Tribuum Iſrael ad inſpiciendam terram Promiſſionis, & nec iſtam repperimus ad compoſitionem memoratorum lapidum conſonantem, propter quod & Ruben in primis numeratus eſt, dein Simeon, deinde Judas, exin Iſ-

ſachar,

ſachar, & deinceps qui ſequuntur, & nuſquam Levi mentio facta eſt.

Tranſeuntes igitur ad nonam diviſionem; & ipſam conſpeximus, quae facta eſt ex praecepto Domini, ſicut in libro continetur Numerorum, quando miſſi ſunt principes Tribuum, ut ſorte dividerent terram Promiſſionis filiis Iſrael; & nec iſtam ſimiliter ad conſequentiam lapidum coaptare valuimus. Invenientes enim Judam primum poſitum, dein Simeonem. & poſtea Beniamin: Dan quoque, & Manaſſen, nec non & Ephrem, & Zabulon, & deinceps Iſſachar, exin Aſer, & noviſſime Neptalim, & rurſus Tribum Levi repperientes omiſſam, & Joſeph dupliciter enumeratum in Ephrem, & Manaſſem, hanc etiam praetermiſimus, & in decimam diviſionem intentionem mentis admonuimus [1], nec ipſam quivimus invenire lapidibus conſonantem; etenim quando benedixit Moſes filiis Iſrael proponens Beniamin quartum poſt Levi, dein Joſeph, & cum Simeonis nullam intulit mentionẽ, impoſſibile fuit eam coaptare lapidibus. Habet autem ita: Ruben, Judas, Levi, Beniamin: dein Joſeph, Zabulon & Iſſachar: deinde Gad, qui eſt ancillae ſecundae filius, praepoſtere poſitus: dein Dan & Neptalim: dein Aſer omnium noviſſimus, qui & ipſe ſecundae ancillae filius invenitur. Hic etiam, quia numerus imminutus eſt,

Si-

(1) Sic Cod. ſed forte reſtituendum eſt: *admovimus*.

Simeone praetermiſſo, fas non erat diviſionem iſtam lapidibus Rationalis poſſe congruere.

Rurſus & hanc praetermittentes in undecimam ſollicita prorſus intentione pervenimus, & repperimus ubi praecepit Moyſes, ut duodecim Tribus ſtent ad benedicendum & maledicendum, ſex in monte Garizim & ſex in monte Gebal, ſicut in Deuteronomio probatur adſcriptum, quarum diviſio talis eſt: *Stabunt*, inquit, *in monte Garizim ad benedicendum Simeon, Levi, Judas, Iſſachar, Joſeph, & Beniamin: & hi ſtabunt ad maledicendum in monte Gebal, Ruben, Gad, Aſer, Zabulon, Dan, & Neptalim*. Liberarum filii probantur hic eſſe praelati, cumque & iſta diviſio videtur inconſequens, ad quadratum Rationalis ordinem non ea viſa eſt adſumenda. Veruntamen hanc eamdem undecimam diviſionem ſollicite contuentes, quae in duas partes videtur eſſe diſcreta, ſex in uno monte & ſex in altero, hanc arbitrati ſumus congruere numeris compoſitionis lapidum Smaragdi, qui catenulis nectebantur, ordinati per utrumque Pontificis humerum, auro & hyacinthina victa conſerti, ita ut in his duobus ſmaragdis inſcriberentur nomina filiorum Iſrael, eo quod unus Smaragdus ob rotunditatem ſui duodecim nomina capere non poſſet. Oportebat autem, & ſi capere poterat, dextros ſiniſtroſque diſtingui, & ideo in utroque lapide, poſito in dextera ſcilicet, & ſiniſtra, conſcripta ſunt nomina, ſicuti

cuti in utroque monte Garizim & Gebal Tribus filiorum Iſrael ordinatae ſunt. Qui montes ex adverſo ſibi cernuntur oppoſiti in Orientis parte, ubi Hiericho ſita eſt [1], ultra locum Galgalae, ibique referun-

(1) De ſitu montis Garizim copiosè agunt ANDREAS MASIUS in *cap.* 8. *Joſue Critic. Sacr. tom.* 2. *Col.* 211., nec non ROLANDUS *Miſcell. p.*1.*Diſſ.*3. §.5. &c. Prout hic ſentit EPIPHANIUS, nec non in *Pan.* h. 9. §.2.*p.*25.ſenſere etiam Auctor libri *de loc.ſac.Script.*, & PROCOPIUS Gazaeus in *Deut.*nec non inter recentiores JOSEPHUS SCALIGER in Euſebii Chronicon *pag.* 125. *Edit. Amſt.* an. 1658. & GERHARDUS MERCATOR apud ANDREAM MASIUM. Critici opinionem hanc falſitatis luculenter coargui arbitrantur ex *Jud. cap.* 9. *v.* 6. *&* 7. ubi legimus Joatham Gedeonis filium è vertice Garizim Sichimitas ad montis radices verſantes allocutum eſſe. Praeterea apud JOANNEM *cap.* 4. Samaritana mulier ad puteum quemdam non longe ab urbe Sichem poſitum de templo ſuo loquens, quod ſuper Garizim fuiſſe exploratum eſt ex 2. *Machab. libro cap.* 6. *v.* 2. & ex JOSEPHO *Antiq.* lib. 11. *cap.* 8. §. 2. ait v. 20. *Patres noſtri in monte hoc adoraverunt*; & Chriſtus reſpondit v. 21. *Venit hora quando neque in monte hoc &c.* ex quo loquendi modo montem in conſpectu fuiſſe facile eſt intelligere. Demum diſerte etiam JOSEPHUS *Antiq.* lib. 4. *cap. ult.* §. 44. *lib.*5. *cap.*1. §. 19. *&* *cap.*7.§. 2. *lib.* 11. *cap.ult.* §. 6. *&* *lib.*13. *cap.* 9. §. 1. PROCOPIUS Cæſarienſis *de Aedificiis &c.* lib. 5. cap. 7. nec non ADRICOMIUS, & BROCARDUS oculati teſtes Sichimam urbem juxta Garizim jacuiſſe narrant. Talmudicos auctores duos a MASIO laudatos, qui montes Garizim, & Gebal circiter 60. mille paſſuum ab Jordane abeſſe narrant, his acceuſere poſſumus: quinimmo ipſe etiam HIERONYMUS in *Epitaphio Paulae matris ad Euſtochium* hoc ipſum docuerat: *Tranſivit Sichem, non ut plerique errantes legunt Sichar, quae nunc Neapolis appellatur, & ex latere montis Garizim extructam.* Ne quis autem miretur cur EPIPHANIUS contrarium ſenſerit, errori anſam eſſe datam creditur ex *verſ.* 30. *cap.*11. Deuteronomii, quem inferius deſcripturi ſumus, & explicaturi. Enimvero etiam in *Panario* S. EPIPHANIUS Deuteronomii auctoritate ſe tuetur, non praetermittens tamen etiam auctoritatem libri Jeſu Nave, de qua pariter alias dicendum eſt, ubi nimirum eam pro ſe urget. Sed hic addit praeterea, montes Garizim & Gebal, quos inter media erat Neapolis, ita eſſe ſublimes, ut minime apti eſſe potuerint,

feruntur benedixiſſe Iſrael ii, qui in monte Garizim conſiſtebant dicentes: *benedictus qui facit voluntatem Domini*, & vox audiebatur per plana camporum, ubi populus adſtabat, & innuebatur ei ut diceret: *fiat, fiat*. Contra vero Ruben & Gad & reliqui cum eis in monte Gebal ſtantes ajebant: *Maledictus qui non facit omnia, quae ſcripta ſunt in iſto libro*, & reſpondebat omnis populus: *fiat, fiat*. Interpretatur autem fiat *Amen*. Nam voces è duobus montibus iſtae reſonabant. Garizim etiam interpretatur [1] & *mons liberatus*, & *conciſio* *inco-*

tuerint, ut qui ad radices erat populus reſponderet hominibus ſex in vertice clamantibus. Porro cum libellus hic EPIPHANII media hac ipſa de ſitu montium Garizim & Gebal diſputatione deficiat, ne liquet quidem utrum S. Doctor etiam alia pro ſua ſententia propoſuerit argumenta in iis, quae deſiderantur, deſideranda. Verum cum in *Panario* illud unum proponat, nempe ita eſſe ſcriptum *in Deuteronomio*, & *lib. Jeſu Nave*, hoc ipſum pro potiſſimo argumento habuiſſe jure & merito conjicere licet. Sed ejus Sententia adhuc probabilis videri poſſet ubi quis probabiliter, & legitime teſtaretur, duos montes Garizim, & duos montes Gebal fuiſſe in Palaeſtina, tunc enim alios ad Jerichunta ſuo nomine ita dictos, alios vero ad Sichimam fuiſſe, & ſic Samaritanorum errore appellatos, cenſeremus: ſed quis umquam haec tradidit? Quid quod mons quidam è regione Jerichuntis ſitus *Abaris* dicitur a JOSEPHO *lib.* 4. *c.* 8. §. 45.? GERHARDUS MERCATOR utramque ſententiam conciliandam putavit, quod arbitrabatur facile fieri poſſe, ſi Garizim fuerit tractus montium ad urbem Hai, & ipſam quoque Jerichunta extenſus ab urbe Sichima. Sed hoc utpote nullo legitimo teſtimonio comprobatum facile rejicitur. Quin etiam, ROLANDO, & MASIO adnotantibus, cum ipſis ſacris Litteris *Gen.* 12. minime convenire poſſe videtur.

(1) Apud S. HIERONYMUM in libro, quem ex PHILONE, & ORIGENE concinnavit, *de interpretatione Nominum Hebraicorum &c.* Garizim ſonat: *diviſio, ſive advena: accola, ſive advena ejus: abſciſſiones &c.*

incolatus eorum. Quidam vero putaverunt, qui non diligenter Divinas ſcrutati ſunt litteras, maxime qui de Samaritanis oriuntur [1], ne forte Garizim non ſit, qui adjacet Sicimis, quae Sicima & Sichem dicitur, habens ex adverſo Sichar [2] Urbem Samaritarum, in quam ingreſſus eſt Dominus, unde Samaritana illa mulier egreſſa invenit eum ſedentem apud puteum [3]. Nunc autem Sicima Neapolis appel-

(1) Audiendus hic eſt Auctor *de locis ſacrae Scripturae*, quiſquis ille ſit EUSEBIUS, aut HIERONYMUS: *Porro Samaritani arbitrantur hos duos montes* [Gebal & Garizim] *inter Neapolim eſſe, ſed vehementer errant, plurimum enim inter ſe diſtant, nec poſſunt invicem benedicentium, ſive maledicentium inter ſe audiri voces, quod Scriptura commemorat*. Inferius autem, ubi dictum eſt, Golgol, ſive Galgal locum eſſe juxta Jericho ſubdit: *Errant igitur Samaritani, qui juxta Neapolim Garizim & Gebal montes oſtendere volunt, quum illos juxta Galgal eſſe Scriptura teſtetur*.

(2) Itaque urbem Sichar a Sichem diſtinguebat EPIPHANIUS. Sed Auctor *de locis ſacrae Scripturae* non Sichar, ſed Sichem ab urbe Neapoli diſtinguit in vocibus Λούζα, Συχούμ, & Τερέβινθος, ubique Sichem prope Neapolim eſſe docens. Non uni antiquae urbi contigit primo ſuo loco moveri, hinc parte urbis lapſu temporis pereunte, & illinc novis aedificiis urbem augentibus, ita ut ſuburbana in urbem tranſierint, & urbs ſuburbanus locus ſit factus. Contigitne hoc fortaſſis & Sichem, ita ut tandem, quum Neapolis diceretur, ab antiquo ſuo loco diſtaret? Porro quid ſi antiquius nomen eſſet Sichem, quam Sichar, & locus ille eo nomine fuiſſet dicendus, licet alii & Sichar eum dicerent nomine, quod urbis potius Neapolis proprium erat? Sed eſt, qui velit ipſam Sichem ab Hebraeis dictam fuiſſe Sichar vel ex communi dialecto, cui frequentiſſimum eſt immutare Litteras, vel ut nomine, quod *mendacium*, *mercenarius*, aliaque hujuſmodi ſonare poteſt, Samaritanis illuderent. Vide LIGHTFOOTUM *Diſq. Chorog.* &c. *cap.* 4. §. 4. & RELANDUM in 1. *par. Diſſ. Miſcell. Diſſ.* 3. & *lib.* 3. *de Urbibus, & Vicis Palaeſtinae &c.*

(3) *Ev.* S. JOANNIS *cap.* 4. ubi S. EPIPHANIUM legiſſe conſtat *Si-*

latur [1], civitas opulentiſſima Palaeſtinorum. Tunc autem Samaria dicebatur [2], atque Judaea. Samaria autem quoniam mons ipſe naturaliter cujuſdam Somer vocabatur: filium autem habuit iſte Samoron, & dictus eſt mons Somar, & hinc nominis hujus appellatio conſecuta eſt: maxime vero roborata per adventum eorum, quos ad colendum terras illas Rex Aſsyrius deſtinavit [3]. Nam quando captivitas accidit Judaeorum, convenerunt Seniores Iſrael, qui erant tunc in Babylone cum Heſdra Sacerdote, & qui vocabantur Conſiliarii, aliique Senes, & oraverunt Aſſyriorum Regem, ut habitatores mitteret in Judaeam, ne terra

char aut *Sychar*, quam lectionem Gr. Cod., Syrus, Arabs, Vulgata &c. comprobant reclamante licet HIERONYMO loco deſcripto *p.* 55. nec non q. *in Gen. cap.* 45. ubi ait: *Hebraicè Sichem dicitur, ut Joannes quoque Evangeliſta teſtatur, licet vitioſe, ut Sichar legatur, error inolevit.*

(1) Idipſum docet EPIPHANIUS in *Pan. lib.* 3. *pag.* 1055., & 1068.

(2) Incipit hic longa a propoſita oratione digreſſio, in qua multa narrantur de Samaritanis, quae exſtant etiam in libris *adverſus haereſes*, interdum, ut videtur, ipſis verbis expoſita. V. Haereſim 8. §. 8. *pag.* 22. Ea ſolum, in quibus liber hic cum illis non convenit, adnotabo.

(3) Nuſquam hic EPIPHANIUS hunc Regem proprio nomine appellat. In *Panario* Nabuchodonoſorem vocat, ſed conſtat ex 4. Reg. c. 17. Salmanaſarum fuiſſe, qui TOBIAE c. 1. apud LXX. Enemeſſar dicitur, Salmon autem, prout aliqui putant, licet difficile probetur, OSEAE c. 10. v. 14. Reprehendendus cũ EPIPHANIO eſt NICAETAS *Theſaur. Orth. Fid. l.* 1. *c.* 33. ubi de Samaritanis loquens EPIPHANIUM fere ad litteram tacito nomine deſcribit. Verum quid ſi quis velit nomen *Nabuchodonoſor* fuiſſe omnibus Aſſyriis Regibus commune, ut nomen *Pharao* Regibus Aegyptiis? Enimvero tres occurrunt Aſſyrii Reges eo nomine appellati, quorum unuſquiſq; aliud quoque peculiare nomen habet.

terra luxurians ſine cultore deficeret. Qui ſuſcipiens eorum ſalubre conſilium [1] direxit ad inhabitandum in locis illis gentes quatuor, ideſt Cu-

H 2 daeos,

(1) Regem Aſſyriorum novos in Samariam habitatores miſiſſe ipſorum Iſraelitarum conſilio, quos in Babylonem captivos adduxerat, neſcio an ſit veriſimile, licet EPIPHANIUS idipſum repetat in *Panario* h. 8. §. 8. Libro 4. *Regum cap.* 17. ubi eadem narratur hiſtoria, nulla eſt hujus conſilii mentio; & quidem apud Aſſyrios Reges familiare fuiſſe videtur, quos ſibi ſubiciebant populos in alienam regionem mittere: ita enim etiam Teglathphalaſſar populos Damaſci incolas in Iberiam miſit & Albaniam, ut diſcimus ex 4. *Reg. c.* 16. *verſ.* 9. idemque fuit, qui Ruben & Gad, dimidiamque Tribum Manaſſe, & Nephthalim aliò tranſtulit *Reg.* 4. *cap.* 15. *verſ.* 29. & *Paral.* 1. *cap.* 5. *verſ.* 26. Salmanaſar autem non ſolum Cuthaeis aliiſque barbaris Samariam habitandam tradidit *Reg.* 4. *cap.* 17. *verſ.* 24. ſed etiam Samaritanos jam hinc deportaverat in ſuas terras *Reg.* 4. *c.* 17. *v.*6. & *cap.* 18. *v.* 11. Conſulendus eſt etiam AMOS *c.* 9. *verſ.* 7. & apud Prophetas tum Judaeis, tum ceteris gentibus non ſemel occurrit minatio deportationis in alienam regionem. Porro notes velim in Samariam deductos populos ex iis, quos nuper Rex ſibi ſubiecerat, fuiſſe, conici non temere ex lib. 4. *Regum* cap. 18. v. 34. & in alienas ſedes migrare eos voluiſſe videri eadem de cauſſa, qua aliò translati fuerant Iſraelitae, ne ſcilicet novas res facilè molirentur, ut diſertè monet S. JOANNES CHRYSOSTOMUS hom. 30. al. 31. in JOANNEM *Operum tom.* 7. p. 177. quinimmo ob id ipſum videtur gentes non ex uno tantum loco deductas in Samariam fuiſſe, ſed ex pluribus, eaſque ſermone non ſolum, ſed etiam religione diverſas. Hoc autem minime obficit, quin credamus barbaros in Samariam deductos fuiſſe, nè etiam terra illa ſine cultoribus ſterilis fieret, quod docet EPIPHANIUS cum ſacris Litteris concinens, quae rem ita exponunt *Reg.* c. 17. *verſ.* 24. *Adduxit Rex Aſſyriorum de Babylone, & de Cutha, & collocavit eos in civitatibus Samariae pro filiis Iſrael, qui poſſederunt Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.* SULPICIUS SEVERUS Hiſt. ſacrae lib. 1. in Ed. Hornii c. 86. Salmanaſarum Aſſyrios *in hoſtili ſolo*, nempe Samariae, *ad cuſtodiam* poſuiſſe, narrat. Utuntur eadem phraſi alii tum ex Latinis, tum ex Graecis Scriptoribus. Scilicet idem fuerat Barbarorum coloniam ad incolendam Samariam mittere, ac mittere ad cuſtodiam.

daeos, & Cuthaeos,[1] & Seppharaeos,[2] & Anagogavaeos,[3] qui aſcendentes Idola ſua ſecum, quae tunc unaquaeque gens apud ſe coluerat, adtulerunt. Cum veniſſent autem, & reſidiſſent in terra Iſrael, vocati ſunt Samaritani, propter quod Samaritanus *cuſtos* interpretatur, cuſtodiebant enim terram Iſrael. Poſtea vero leones, pardi, & urſi conſurgentes in eos corrumpebant multitudi-

(1) Cuthaeos, & Cudaeos unã eamdemque gentem fuiſſe cenſet PETAVIUS in EPIPHANIUM, qui in *Panario* quoque eos diſtinguit. Diſtinguit autem etiam ANASTASIUS Sinaita *quaeſt.* 45. ſed certe noſtrum librum prae manibus habens. Porro Graecus textus ANASTASII juxta editionem GRETSERI habet Κυδιαίȣς, Κȣθιαίȣς. HERVETUS autem, qui primus, ſed tantum Latinè, ANASTASIUM edidit, habet *Cutthiaeos, Catthiaeos*, quod quidem ex fide alicujus Codicis feciſſe cenſerem, niſi ea verſio aliis etiam multis ſcateret mendis, ſi ex Graeco Codice, certe ex Cod. inprimis mendoſo derivatis.

(2) In Graec. textu ANASTASII ex edit. GRETSERI eſt Σεφρασιαίȣς, GRETSERUS autem in margine appoſuit Σεφαρουαίȣς. HERVETUS edidit *Sepharuaeos*. In *Panario* eſt Σεπφαρȣραίȣς: & NICETAS *Theſ. Orth. Fidei* lib. 1. c. 33. qui certe eum Panarii locum ante oculos habebat, ſcripſit *Sepharueraeos*, ſi fides verſioni, quae eſt in Lugd. Bibl. PP. &c. Noſter autem Cod. habet *Seppharaeos*. Non eſt dubium hos populos eos eſſe, quos LXX. 4. *Reg. cap.* 17. v. 25. adductos dicunt ἀπ' Σεπφαρȣαΐμ, ut ex Cod. Vat. editum eſt, & Σεφφαρȣαΐμ, ut extare aiunt in Cod. Alexand. Verum Cod. Vat. non eſt conſtans ſibi: v. 31. habet Σεπφαȣραΐμ.

(3) In *Panario* juxta editionem PETAVII legitur Ἀναγωγαναίȣς *Anaganaeos*, quo in loco SCALIGER legendũ cenſuit, Ἀνάγνȣς Γαναίȣς: verum PETAVIUS Ἀȣαναίȣς potius reſtituendum vult, eoque nomine Havaeos dictos cenſet, cum LXX. Ἀȣαν' ſcribant. Aſt ego apud VVALTONUM invenio LXX. ſcribentes Αϊὰ, non Ἀȣαν'. NICETAS *laud. loco* legit *Anegoganaeos*. Hic ſecundum quod ms. habet ita edidi *Anagogavaeos*. HERVETUS quoque in ſua verſione ANASTASII ita ſcripſit. GRETSERUS invenit Ἀναγαβαίȣς, ſed in margine & ipſe reponit Ἀναγογαυαὶȣς neſcio an ex ipſo Cod. Vat. 423. quem ipſe conſului, ubi p. 270. τȣ̂ς Κȣδιαιȣς, καὶ κȣθιαιȣς, καὶ σεφαρȣαιȣς, καὶ αναγογαυαιȣς.

tudinem, ita ut absumerentur ab eis; [1] pro qua re legati per dies singulos ab incolis, & habitatoribus ad Regem mittebantur Assyrium, quatenus eis de locis ipsis licentiam discedendi tribueret, propter hujusmodi saevitiam bestiarum. Mirabantur autem quomodo potuit Israel ibidem commanere. His autem compertis Assyriorum Rex [2] evocatis Judaeorum Senioribus sciscitatus est ab eis, quomodo possint in loco, quos dudum direxerat, immorari. Qui rectum dantes sine mora consilium, dixerunt nullam posse gentem ibidem residere, nisi Legem Domini Dei custodiat. [3] Qui cum poposcisset ab eis legem, ei protinus obtulerunt. Ipse vero reddens exemplaria, legis authentica

penes

(1) JOSEPHUS *Antiq.* lib.9. c.14. §.3. peste novos Samariae incolas fuisse vexatos narrat; frugum corruptione Chronicon Samaritanum: sed standum omnino est Sacris Litteris *lib.* 4. *Reg. cap.* 17. *vers.* 25. quibus cum EPIPHANIUS concinit, licet illae solummodo Leonum mentionem faciant: *Cumque habitare coepissent non timebant Dominum, & immisit in eos Dominus Leones, qui interficiebant eos &c.* Huc autem respicit elegans illa phrasis R. ISMAELIS, qui Cuthaeos *Leonum proselytos* vocabat, ut legitur in Kiddushin fol. 75. 2. docente LIGHTFOOTO in *Disquisitione Chorographica* Evangelio S. JOANNIS praemissa *cap.* 4. §. 1. 2.

(2) Quod praecipuum in modum adnotare hic juvat, illud est, non eumdem Assyriorum Regem fuisse, qui Cuthaeos in Samariam deduxit, & qui a Leonibus eos liberare studuit; licet etiam Sacrae Litterae rem ita referant, ut utrumque sub eodem Rege accidisse videatur. Scilicet uno in loco ea omnia referunt, quae spectabant ad Cuthaeorum coloniam in Samariam deductam. Ex lib. 1. ESDRAE cap. 4. v. 2. constat sub Rege Asor Haddan Cuthaeos Samaritanos nova Colonia auctos, & legem Moysis doctos fuisse.

(3) Quod Leones in novos Samariae incolas immiserit Deus, hanc affert caussam S.JO:CHRYSOSTOMUS

penes ſe detinuit [1], quae direxit incolis, & habitatoribus terrae Cudaeis, & Cuthaeis, ac reliquis, cum Eſdra ſacerdote [2], non Heſdra illo, qui vocabitur Salathihel, cujus erat pater Zorobabel, qui Zorobabel erat filius Jechoniae. [3] Hic igitur

Heſ-

MUS laud. *Hom.* ſcilicet, ut *potentiam ſuam oſtenderet, quodque non ob imbecillitatem Judaeos tradidiſſet, ſed propter incolarum peccata.* Quod repetit THEOPHYLACTUS in cap. 4. Jo. ubi CHRYSOSTOMUM expilat.

(1) V. infra p. 66. Ceterū in *Panario* EPIPHANIUS haec ſolum tradit: Legis exemplum fuiſſe Regi datum, a Rege Eſdram Sacerdotem cum illo ad Cuthaeos fuiſſe miſſum, & Cuthaeos Legem accepiſſe: cetera omnia, quae hic narrantur, ſilentio praeterit.

(2) Reticet Divinus Hiſtoricus nomen Sacerdotis, qui Cuthaeis exemplaria Legis adtulit. S. JOAN. CHRYSOSTOMUS reticet quoque hanc hiſtoriam referens *laud. homil.* in JOANNEM; ſed S. EPIPHANIUS Eſdram nominavit non ſolum hic, ſed etiam h. 8. §. 8. & repetit in *Anacephalaeoſi*. DAMASCENUS quoque *in lib. de Heraeſib.* §. 9. & NICETAS *Theſ. &c. l. 1. c. 33.* idem nomen habent, haud tamen mirum eſt, cum uterque EPIPHANIUM exſcribat. Illis addendus ſubit CEDRENUS *in Comp. Hiſt. &c.* & THEOPHANES Cerameus *hom.* 30. ubi de Samaritanis loquens librum EPIPHANII, quem edimus, ad manus habuiſſe videtur, & oratorem agens ſuo elogio hunc Eſdram decorat, vocans τὰ θεῖα σοφὸν, τὸν τρόπον χρηστὸν, τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλον &c. *Divinarū rerum ſcientiſſimum, bonis moribus, & incomparabili virtute praeditum &c.* Fuerunt autem qui Lun, non Eſdram, vocarunt miſſum in Samariam ab Aſſyrio Rege Sacerdotem, & qui contra ſacrarum Litterarum fidem, duos Sacerdotes miſſos fuiſſe ſomniantes, Eleazarum quemdam, (TANCHUM fol. 17. 4. ſubſtituit R. Sabiam) & Jannaei filium nomine Doſitheum eos fuiſſe, commenti ſunt. Doſitheus Jannaei filius memoratur etiam ab HIERONYMO in *lib. Adv. Luciferianos &c.* & Sadducaeorum auctorem vocat, ſed diu poſt Aſor Haddan tempora ille vixit.

(3) PETAVIUS inveniens Eſdram ab EPIPHANIO dici Sacerdotem ad Cuthaeos miſſum *Animadv. p.* 21. haec ſcribit: *Non videtur alterum Eſdram ab eo intellexiſſe, qui Helcaliae filius Legis ſcriba dicitur. Sed alium tamen, ſi verum illud eſt, oportet fuiſſe.* Etiam FRANCISCUS SCORSUS in notis ad THEOPHANEM n. 4. hunc ſcriptorem in re chronologica lapſum pronunciat, quod Eſdram Cuthaeis miſſum praedicet, & fatetur non reperire, quo

pacto

Hesdras, quem diximus, ascendens Hierosolymam, Pentateuchum tantummodo, id est quinque libros Moysi, detulit eis Veteris Testamenti libros scriptos secundum formam, quam dedit Dominus in monte Sina; quam formam Hebraei *deession* [1] vocant, quod interpretatur *insculptum*; Nunc

pacto excuset. Verum utrumque auctorem nimis facile hujus erroris reum dici puto, quod nimirum Esdram Cuthaeis missum cum Esdra illo confundant, qui postquā Judaei e Babylone in Judaeam redierunt, sacros Libros restituit. Enimvero EPIPHANIUS distinguere hic voluisse videtur, sed locus aut in mendo cubat, aut certe EPIPHANIUS memoria lapsus est, fuit enim *Esdras filius Saraiae*, *filii Azariae*, *filii Helciae &c.* ut legitur *lib.* I. ESDRAE *c.*7. Sed potius locū esse corruptum pro certo habeo, & scriptorem Cod. ex duobus periodi membris incipientibus, *Qui &c.* alterum omisisse, errore in ms. non raro, crediderim. Itaque sic, aut non multū dissimiliter videtur mihi scripsisse EPIPHANIUS: *non Esdra illo, qui Judaeam rediit cum eo populi Duce, qui vocabatur Zorobabel &c.* Porro Salatihel fuit pater Zorobabelis, non hic illius, & Jechonias fuit avus Zorobabelis, non pater. Vide Paral. I. *c.* 3.

(1) Nusquam alibi hoc nomen me legere memini, nec facile videbatur de eo aequā ferre sententiam. Porro cum inferius scriptum sit alio modo, nimirum *Deessenon* augebatur, etiam scriptoris culpa, in sententia ferenda periculū. Homo Hebraicarum litterarum peritissimus, & earum in Vaticana Bibliotheca interpres, cui locum hunc ostendi, adnotabat Syriace די צין *De siun* significare, *quod signatum*: די ציור *De siur* autē, *quod insculptum*. Porro cum forma litterarum, quae in tabulis lapideis fuerunt impressae, ab Hebraeis vocetur כתב עברי *Chethav Hebri*, *scriptura Hebraica*, & כתב הקדש *Chethav akodesc*, *scriptura sancta*. considerandum quoque censuit verbo ὅσιον Graecos *sanctum* dicere. Verum de Syriaco verbo hic agi non dubito: verbum enim Hebraeorum EPIPHANIUS refert, *Hebraei vocant*, & praeterea cum interpretatione ponit, *quod interpretatur insculptum*: demum interpretatio nullo pacto ad sanctitatem scripturae Hebraicae refertur. Itaque videtur ex hoc EPIPHANII libro, nos edoceri Hebraeos formam antiquissimam litterarum, quibus Lex scripta fuit in tabulis lapideis, appellare consuevisse antonomastice, *quod signatum*, aut mavis, *quod insculptum*

Nunc enim non eadem ſunt elementa litterarum, quibus Hebraei utuntur, libriqne eorum non ſunt ſcripti juxta veterem formam, quae tunc in tabulis lapideis conſtat inſculpta. Haec igitur forma, quam nunc tenent Judaei, vocatur *Soma hirenus* [1]. Samaritani vero ſervant *deeſſe non*, quae forma

inſculptum; neque eſt mirum vocē Hebraicam hic deformatam legi, nam & ſupra, ubi de Bdellio agitur *pag.* 14. Hebraicum verbum בדלח *bedolach* deformatum legitur, ſic : *Bodallin*.

(1) Σήμερον Latinè ſignificat *hodie*. Fortaſſis in Graeco textu erat σημερινός *hodiernus*. Nimirum Litteras, quibus Eſdras Legem deſcripſit poſt captivitatem, ſi credimus EPIPHANIO, *hodiernas* dicebant Judaei, ut ab antiquioribus diſtinguerent, quibus Lex ſcripta fuit in tabulis illis, quas a Deo Moyſes accepit. Porro Eſdram novis litteris uſum eſſe, cum Legem *reſtauravit*, ut verbo utar TERTULIANI in lib. *de Habitu Muliebri* c. 3. non ſolus S. EPIPHANIUS hic, ſed etiam HIERONYMUS docuit in Prologo Galeato, ſeu Praef. in lib. *Regum*, nec non EUSEBIUS in Chronico, niſi ipſius HIERONYMI additamentum ſint ea verba, quae ibi leguntur de Eſdra: *Affirmatur Divinas Scripturas memoriter condidiſſe, & ut Samaritanis non miſcerentur, Litteras Judaicas commutaſſe*. Id ipſum plures ex Talmudicis confirmare ex VVALTONO ſcimus, *Proleg.* 3. §. 32. ſed hic ex eo ſolum referam, quod in Talmud Babylonico legitur tract. Sanhedrim ſect. 2. *In principio data eſt Lex in ſcriptura Hebraea, & lingua ſancta, poſtea data eſt illis in diebus Eſrae ſcriptura Aſſyriaca, & lingua Aramaea: poſtea elegerunt Iſraelitae ſcripturam Aſſyriacam, & linguam ſanctam, & reliquerunt Idiotis ſcripturam Hebraicam, & linguam Chaldaicam. Qui nam ſunt illi Idiotae? Reſpondet R. Chaſda: Cuthaei. Quae nam eſt ſcriptura Hebraica? Reſpondet iterum Chaſda: ſcriptura Libonaea*. Porro indictum nolo in libro illo Miſchnicarum Legum, qui *Ordo puritatum* inſcribitur tract. *de Lotione manuum* cap. 4. §. 5. Ed. Surenhuſii par. 6. pag. 490. hoc me invenire monitum: *Targum in Ezram & Danielem polluit manus, Targum Hebraicè ſcriptum, & contra, ut & ſcriptura Hebraica, non polluunt manus, ſed numquam polluunt niſi Aſſyriace ſcripſerimus in pelle, & cum atramento*. R. MOSCHE Fil. Maimonidis haec explanans animadvertit tam ſcripturam, in qua Legem ſui ſcribebant,

forma fuit olim, ut diximus in tabulis impressa lapideis. At Hesdra [1] ascendens a Babylone, volensque discernere Israel a reliquis gentibus, ut genus Habrahae non videretur esse permixtum cum habitatoribus terrae, qui tenent quidem Legem, non tamen & Prophetas, immutavit pristinam formam relinquens *deessenon*, propter quod ea for-

I

bant, quam illam, in qua Legem scripsit Deus, Assyriam dici, hanc tamen esse ita dictam propter ipsius excellentiam ab אשרי *beatitudines*, ita ut hanc scripturam dicere Assyriam idem sit, ac *beatam* dicere. Constat itaq; etiam R. MOSCHE putasse aliis litteris ab iis, quibus Deus Legem scripsit, Legem suo tempore Hebraeos scribere consuevisse. Quinimmo idipsum ex ipsis quoque verbis descripti Moniti intelligi mihi videtur. Nulla exorta foret dubitatio utrum scriptura Hebraica pollueret manus, nisi Hebraei eam repudiassent. Scripturam Hebraicam vocant Talmudici, quã nos Samaritanam vocamus, ut descripta nos docet auctoritas ex *Sanhedrin*. Porro, ut ex eadem auctoritate quoque constat, distinguendum est inter Linguam & Scripturam, qua Lex scripta fuit; & hoc posito, animadvertamus oportet, Esdram Legem lingua sancta descripsisse minime esse ambigendum, sed solum certare Criticos de litterarum forma, quibus Esdras verba linguae sanctae expressit. Lis sub judice est, neque ego tantus sum, qui possim componere. Quod silere non debeo illud est, eos, qui novis litteris Esdram esse usum volunt, non solum conjecturis agere, sed etiam veterum Scriptorum auctoritate, solummodo autem conjecturis, qui stant ex adverso. Expendere autem ex qua parte conjecturae illae habeantur probabiliores, res est altioris indaginis, & plena periculosae aleae res foret judicare. Praeterea animadvertere juvat, ex hoc EPIPHANII libro, qui primam sententiam tuentur non unum tantummodo novum patronum, nempe ipsum EPIPHANIUM, adeptos esse, sed plurimos; etenim Samariticas litteras, & Hebraeorum vario nomine appellatas fuisse tradit, & ipsa nomina, ut nota refert, quae quidem eorum sententiae optime respondent, luculenterque eam comprobant, atque confirmant.

(1) Esdras hic est, qui cum Zorobabele in Palaestinam rediens Divinos Legis libros deperditos, aut saltem corruptos, seu mavis dicere confusos perturbatosq; restauravit.

forma a Samaritanis praeoccupata jam fuerat [1], ut per hoc Habrahae ſemen diſtingueretur a Nationibus reliquis. Sed nos his pervenientes in locis, coacti ſumus ob occaſionem cauſæ hujus ampliare ſermonem.

Erant itaque, qui permanſerunt ex gentibus, in terra Iſrael, pro diverſis rebus Samaritani vocati: [2] Primum a Somer, uno ex filiis Cha-

(1) Rabbinorum nonnulli ex iis, qui apud ſe Legem iiſdem exaratã litteris, quibus eſt digito Dei ſcripta in tabulis, non habere faſtidiunt, Cuthaeis non authenticum librum fuiſſe datum volunt, ut in hoc libro EPIPHANIUS tradit, ſed ejus exemplum ſcriptum litteris profanis, & comminiſcuntur Iſraelitis ante captivitatem duplex litterarum genus fuiſſe, ſacrarum nempe, & profanarum, ſacrarum, quarum uſus in ſacris, & quibus legem ſcripſerat Deus, & ipſi quoque ſcribebant, profanarum autem, ſeu civiliũ, quae in aliis quibuſcumq; rebus adhibebantur, ſed quas poſtquã Cuthaeis legem deſcribere coacti fuere, & illis ad hoc uſi ſunt, ne eſſet inter ſe, & Cuthaeos, ſeu Samaritanos *conſortium*, *& communio in ejuſdem Scripturae genere*, abjecerunt, in earum locum ſubſtituentes, ad communem uſum, litteras illas, quae Rabbinicae dicuntur. Sic R. TANCHUM apud POCOCKIUM cap. 9. *Notarum in Praef. Maïmonidis in libros Miſchnaioth* in Ed. a Reinerio curata Lipſiae an. 1705. *p. 339.* ubi agens POCOCKIUS *de lotionibus Judaeorum*, cum Legis volumina Aſſyriacè ſcripta manus polluere Rabbinos putaſſe monuerit, hac illuſtrat R. TANCHUM narratione. Verum in tract. *De Lotione manuum* cap. 4. §. 5. cujus verba ſuperius retuli pag. 64. n. 1. non omnia Legis volumina, ſed Scripturam Aſſyriam in pelle ſcriptam, & atramento manus polluere ſtatuitur. Quod autem ſpectat ad commentitiam illam litterarum diſtinctionem in ſacras, & civiles, vide VVALTONUM Proleg. 3. §. 34.

(2) ANASTASIUS Sinaita, quae ſequuntur, uſque ad finem paragraphi refert *Quaeſt.* 45. ubi ait, ea accepiſſe *ex Epiphanio ad Diodorum*. Jamvero en novum innuimus locum, unde licet Graecum textum libri EPIPHANII, quem edimus, reſtituere; in principio tamen ANASTASIUS nonnulla brevius complectitur, & in epitomen redigit.

Chananaeorum, & Pherezaeorum [1], priusquam Habraham Patriarcha ad eamdem terram Divinitatis adveniret, & appellabatur Somer, & Somoron, tam mons, quam omnia, quae montis vicina esse videbantur. Rursus praefatae gentes, ab Assyriorum Rege transmissae, vocatae sunt Samaritani, qui *custodes* interpretantur. Habet autem & aliam contemplationem nominis hujus intentio [2]: propter custodiam, videlicet Legis, quoniam qui missi fuerant, Legis putabantur custodire mandata. Dicit enim Scriptura [3] de ipsis: *quoniam manserunt facientes Legem Dei, & adorantes idola propria*. Cum vero Lex idola nullatenus adoranda praecipiat, quomodo Lex ab eis poterat custodiri? Verumtamen ista causa hinc insinuat intelli-

(1) In *Panario* h. 9. §. 1. habet Somer habuisse patrem ex genere τῶν Φερεζαίων, καὶ Γεργεσαίων. *Pherezaeorum*, *&* *Gergesaeorum &c.*

(2) EPIPHANIO familiare fuit plura etyma eidem nomini tribuere, & quae hic de Samaritanorum nominis origine docet, repetita invenies etiã in *Panario* h. 9. §. 1. Ceterum rectè primam originem nominis Samaritanorũ a Somer repetit, ea enim sola vera est, quam comprobant Sacrae Litterae libr. 3. *Reg. cap.* 16. v. 24. ubi legimus, quod Amri Rex Israel *emit montem Samariae a Somer duobus talentis argenti, & aedificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Somer domini montis Samariam*. Concinit cum Sac. Litteris JOSEPHUS *Antiq. Jud. lib.* 8. *c.* 12. §. 5. & *lib.* 10. *c.* 9. §. 7. nec non S. JOAN. CHRYSOSTOMUS *Hom.* 31. in JOANNEM. Cetera etyma minus propria sunt, licet illud, quod Samaritae hoc nomine dicti sint fere ac *custodes*, veterum plurimi crediderint; ita enim sentientes eorum Opera consulens invenies ORIGENEM, AMBROSIUM, AUGUSTINUM, GREGORIUM magnũ, EUSEBIUM, aliosque, quorum tamen aliqui ad custodiam Legis, alii ad custodiam terrae etymon illud referunt.

(3) Lib. 4. Reg. cap. 17. v. 33.

gentiae modum. Scientes profaniſſimi Sacerdotes [1] memoratarum quatuor [2] Gentium, cum Heſdras Sacerdos miſsus advenerit, qui abominabatur idola juxta Divina Praecepta, & quiſquis inveniretur ſerviens idolis lapidibus, jubente Lege, necabatur celeriter, è ſuis excelſis culminibus idola propria ſubſtulerunt, & occulerunt in monte Garizim, in loco nimis abdito, atque ſecreto. Fuerunt autem idola

(1) Sacerdotes, qui idola abſconderunt, ſeptuaginta fuiſſe, tradit PROCOPIUS Gazaeus in *Deut.*

(2) Gentes in Samariam a Rege Aſſyrio miſſas quinque fuiſſe ex Divino Hiſtoriographo intelligimus 4. *Reg. c.* 17. *v.* 24. *Adduxitque autem Rex Aſſyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath, & de Sepharavim, & collocavit eos in civitatibus Samariae pro filiis Iſrael.* JOSEPHUS quoque *Antiq. lib.* 9. *cap.* 14. §. 3. populos in Samariam deductos quinque fuiſſe diſerte tradit, licet ſolos Cuthaeos ſuo nomine appellet. NICEPHORUS quoque *Chronologiae tripartitae p.* 2. *cap.* 16. Cuthaeos ſolum nominat, & apud Rabbinos nullo fere alio nomine ac Cuthaeorum appellari ſolent Samaritani, quod utrum ex eo factum ſit, quod maxima coloniae pars in Samariam deductae ex Cuthaeis foret, aut quod Hebraei Samaritanis eo nomine illudere velint ſecundum ſuſpicionem LIGHTFOOTI *Diſq. Chor. &c.* cap. 4. §. 1. videant alii. Verum, quid eſt, quod S. EPIPHANIUS dicit, fuiſſe quatuor gentes in Samariam deportatas? Praeterea haud bene convenit cum S. Litteris Cudaeos, & Anagogavaeos recenſens, & omittens, qui erant de Babylone, & de Avah, & de Emath. Quid? nec ſibi ipſi conſtans eſt. Quatuor eas fuiſſe gentes docet, & quatuor quidem ſuperius memorat Cuthaeos, Cudaeos, Anagogaveos, & Sepphareos, ex quibus Cudaei, & Anagogavaei in S. Codice nullatenus memorantur; inferius autem & ipſe hos praeterit, & praeterea non amplius quatuor, ſed quinque gentes memorat, nempe illas ipſas, quas etiam S. Litterae recenſent, Babylonios, Cuthaeos, viros Etham, Evaeos, & Sepphariuum. Mira certe ea eſt inconſtantia, ita ut exiſtimare aequum eſſe videatur, libros EPIPHANII apprime corruptos ad nos perveniſſe, aut ejus ſententiam haud probe nos aſſequi.

idola numero quatuor [1], ſicuti habet antiqua traditio. Nam viri Babylonii Deam Sochoth Benith colebant, & viri Chuth Deam Nerigel, & viri Etham Deam Aſimath, & Evaei Deam Nebaztharchar [2], & Saphariun, & averterunt cor Samaritanorum docentes eos ad montem Garizin orare; quapropter ubicunque fuerint ad montem ſe conver-

(1) Plura ſunt idola, quae memorantur 4. Regum *cap.* 17. legitur enim, *Viri Babylonii fecerunt Sochoth-Benoth, viri autem Chutaei fecerunt Nergel, & viri de Emath fecerunt Aſima. Porro Hevaei fecerunt Nebahaz, & Tharthac. Hi autem, qui erant de Sepharvaim comburebant filios ſuos igni Adramalech, & Anamelech, Diis Sepharvaim.* De hiſce idolis praeter hujus loci *libri* 4. *Reg.* interpretes, agunt SELDENUS *de Diis Syris &c.*, & BEJERI in eum *additamenta &c.*, JO: NICOLAUS in libros CUNAEI de *Rep. Hebr. l.2. c.6. &c.*

(2) Sacrae Litterae, ut vidimus, habent *Nebahaz*, *& Tharthac*: at vero EPIPHANIUS unum & idem numen, & Nebahaz, & Tharthac facit, & Deam vocat. Enimvero etiam MARSHAMUS Tharthac numen cenſuit a Nebahaz minime diverſum. Porro Seppharaeos quoque propria Numina habuiſſe, narrat auctor libri *Regum*, nempe Adramalech, & Anamalech, & hic EPIPHANIUS Deam Nebaztharchar Evaeos coluiſſe dicit & Sapharium; dummodo forte poſt verbum *Sepphariun* non deſit aliquid librarii oſcitantia praetermiſſum. Ceterum ubi eſſem certior EPIPHANIUM, quae hoc loci aſſerit, ita conſulto ſcripſiſſe, ut ad omnia animadverterit, non autem memoria tantummodo fidens ſua, ejus a Sacris Litteris diſſenſionem diluerem, adnotando, unum & idem Numen ab eo forte habitos nonnullos Deos, qui veluti inter ſe diſtincti apud Sacras Litteras recenſeri videtur, quod nimirum unum & idem Numen ſecũdum varias nationes, variis nominibus cuique nationi peculiaribus appellent. Scilicet difficile minime foret conjectando probare ſub nominibus *Nebahaz*, & *Tharthac* non ſecus ac nominibus *Adramalech*, & *Anamelech* Lunam & Solem latere. Quod ſi unum idemque ſit numen Nebahaz, & Tharthac, nec deeſſent conjecturae, quibus ſuaderem etiam Adramalech & Anamelech idem Numen ſignificare juxta variam potentiam vario nomine appellatum. Sic apud Graecos, Latinoſque tergemina erat Hecate, unde VERGILIUS Aen. *lib.* 4. *v.* 510.

Tergeminamque Hecaten, tria Virginis ora Dianae.

vertentes orant. Qui in Oriente ſunt ad Occidentem reſpiciunt, & qui ſunt in Occidente ad Orientem, & qui in Aquilone ſimiliter intendunt ad Meridiem, & qui in Meridie ad Aquilonem montis aſpiciunt, ut impleatur Scriptura, quae dicit: *manſerunt facientes Legem Dei*, & *adorantes idola propria*. Nam licet ipſi, qui adorant, ignorent occulta in abdito montis idola [1], impoſſibile tamen eſt, ut Divina Scriptura juxta rei hujus ſententiam mentiatur. Oblata vero nobis eſt hujus expoſitionis occaſio propter duodecim Tribus, quae in monte Garizin, & in monte Gebal ordinatae ſunt, ſicuti habet ipſa numeri ordinati diſcretio. Decepti ſunt igitur ii, qui Deuteronomium [2] non intelligentes advertunt, ut aliam ſcripturam

(1) Sacrae Litterae Samaritanos idolorum cultores dicunt, ſed minime huic ſuffragantur narrationi, quod haec idola ſub terram defoſſa eſſent. JOSEPHUS quoque hoc neutiquam tradit. Sed de Idololatria Samaritanorum videndus omnino eſt RELANDUS *Diſſ. Miſcel. par.* 2. *Diſſ.* 7.

(2) Verba Deuteronomii, ad quae hic S. EPIPHANIUS adludit, exſtant cap. 11. v. 30. ubi de montibus Garizim & Gebal dicitur: *qui ſunt trans Jordanem poſt viam, quae vergit ad Solis occubitum in terra Chananaei, qui habitat in campeſtribus contra Galgalam, quae eſt juxta vallem tendentem, & intrantem procul.* Porro hic locus eſt ille, unde concludere poſſe ſibi ſuadet S. Doctor, Garizim & Gebal, quibus ſuper benedixerunt, & maledixerunt Iſraelitae, prope urbem Neapolim non fuiſſe. Nempe nullum fortaſſe alium locum Galgal dictum noverat, quam illum Jericho, & Jordani proximum, ſecundum ea, quae legimus JOSUE *c.* 5. *v.* 8. nec animadvertit quod hic nondum eo nomine vocabatur, cum Moyſes Deuteronomium ſcripſit. Locus, quem Galgal appellat Moyſes, RELANDO &c. Galilaea eſt, quam ſic dici etiã putant JOSUE *c.* 12. *v.* 23. ubi inter Reges ab Joſue devictos Rex Galgal gentium memoratur.

Sed

pturam ſibimet facerent: arbitrati ſunt enim montem, qui contiguus eſt Neapoli, ſicut ſupra retulimus, hunc eſſe Garizin, qui nimis altus eſt, cui etiam, qui locatus ex adverſo eſt, quem ſuſpicantur eſſe Gebal, & ipſe vehementer excelſus eſt; Sicima quippe inter duos montes in convalli ſita eſt [1], hinc inde montium objectione concluſa. Fece-

Sed volo his reponi poſſe Regem Galgal gentium memoratum JOSUE 12. eum cenſendum eſſe Regem, cujus ſub ditione erant loca inter Jordanem, & Jericho, & Regem Galgal dici, quod nimirum regnaſſet, ubi locus a JOSUE Galgal dictus erat: præterea in *Deut.* hunc locum eodem hoc nomine Galgal a Moyſe per prolepſin appellari, ſeu potius verba *contra Galgalam* ex additamentis eſſe, quae Pentateucho facta conſtat, ut notat CALMETIUS *Diſſ. in Pent.* quid tum? Enimvero licet daremus haec eſſe vera, nequaquam tamen ſatis eſſent, ut probarent jure & vere EPIPHANIUM ex *Deut. cap.* 11. *verſ.* 30. colligere montes Garizim & Gebal proximos fuiſſe Galgal juxta Jordanem. Hebraicum verbum מול quod aliquando ſonat *juxta*, aliquando *e regione*, LXX. interpretantur ἐχόμενον *juxta*, ſed potius interpretari debuiſſent *e regione*, *contra*, ut quidem habet Vulgata. Porro in hoc ſenſu מול & de locis longo intervallo proximis recte dicitur. In *Deut.* initio mare Rubrum committit cum campis Moab, ut optime adnotat MASIUS.

(1) Sic quoque BENIAMIN Tudelenſis Sichem in valle inter montem Garizim & Gebal jacere teſtatur. Concinit PHOCAS quoque, qui Palaeſtinam duodecimo ſeculo perluſtravit, nec diſſentit THEODOTUS apud EUSEBIUM *Praep. Evang. lib.* 9. 22. Porro Sichem *ab humero, id eſt, leni acclivitate dicta eſt*, inquit CELLARIUS *Geog. Ant. l.* 3. *c.* 13. Enimvero ad radices Garizim ita fuiſſe poſitam, ut tamen ejus pars per jugum montis extenderetur, ex THEODOTO & PHOCA laudatis colligi poſſe videtur, nec non fortaſſis ex HIERONYMO, qui in *Epitaphio Paulae &c. ex latere Garizim extructam* dicit. Neque vero praeteribo vallem inter montes Gebal & Garizim jacentem fuiſſe multo anguſtā THEODOTO eodem teſte, ita ut propemodum juncti viderentur vertices utriuſque montis; video enim hoc opportune reponi poſſe ad illud, quod habet Auctor *de loc. Sac. Scripturae* deſcriptus *p.* 57. *n.* 1. ſcilicet diſtaſſe inter ſe plurimum montes, quos inter media erat Neapolis,

Fecerunt autem Samaritani, qui in civitate ipsa commanent gradus in monte, & templum quodam in edito construxerunt, ut, sicut diximus, sursum in monte orare videantur, quem Garizin ipsi vocant juxta quandam oblivionis incuriam [1], non juxta fidei rationisque veritatem. Nam liber aliter habet historiae. Sed hi falluntur, qui id quod est, non diligenter aspiciunt. Denique montes isti adeo sublimes, & altissimi comprobantur, ut nemo sursum loquentem in convalli possit audire. Quomodo ergo principes Tribuum, qui sursum erant sex homines de tanta sublimitate vocem suam populis auditam facere poterant, ut, qui deorsum stabant, responderent: *Amen*. Super mille namque pas-

lis, ita ut esse non possint montes Garizim & Gebal, quibus super alterno cantico benedixerunt & maledixerunt Israelitae, cum invicem audiri non potuissent.

. . . . ὐδέ ποτε δεμά λαχνήεντα πονεῦσιν.
Εξάυτῆς δὲ μάλ᾽ ἄγχι δύ᾽ ὔρεα φαίνετ᾽ ἐρυμνά,
Ποίηςε πλήθοντα καὶ ὕλης. τῶν δὲ μεσηγὺ,
Ατραπιτὸς τὲ τμητ᾽, ἀραὴ ἀυλῶπις.

. . . . *Tecti juncto prope vertice montes*
Hinc gemini excipiunt, herbasque nemusque ministrant.
Quos inter raro angustus discrimine callis
Rumpit iter.

THEODOTI auctoritas de angustia vallis inter Garizim & Gebal jacentis comprobari potest recentis scriptoris auctoritate, hoc ipsum enim narrat oculatus testis MORISON &c. *Voyage &c. l.2. c.10. p.238.*

(1) PROCOPIUS Gazaeus blanditus sibi est, nosse etiam tempus, ex quo montem prope Sichem Garizim vocari coeptũ est, inquit enim, nomen Garizin *robur adeptum esse suum post tempus illud, quo ab Assyriorum Rege coloniae in eam terram ductae sunt*, ejus autem proprium nomen fuisse *Somoron*; & ita imprudens non distinguit montem, quem super aedificata erat urbs Samaria, a montibus, inter quos sita erat urbs Sichem.

passus eminet altitudo montis aut amplius [1], habetque grados plurimos, &, ut ajunt quidam, mille quingentos, & supra [2]. Per hoc igitur, quod possibile non est, ut audiatur deorsum vox eorum, qui sursum sunt, protinus arguuntur montes isti non esse, quos Scriptura Divina significat. Tum consequentia libri Hiesu Nave manifestat, quando

K ad

(1) Mons Garizim adeo sublimi vertice erigitur, ut Rabbini Samaritae commenti sint, non esse immersum in aquis, quando illae universam terram longe latèque diluviarunt, ut legere est in *Bereschith Rabba Parascha* sect. 32. §. 16. & *Elleh haddebharim Rabba*, *Fol.* 292. 2. 3. Loca referuntur a LIGHTFOOTO in *Hor. Hebr. in Jo. cap.* 4. *v.* 20. & *v.* 25. Verum quicquid de hoc sit, falsum enim omnino esse dubitari nequit ex *cap.* 7. *Geneseos vers.* 19. insignis certè altitudinis esse Garizim neminem fugit, & JOSEPHUS quoque *Ant. lib.* 11. *cap.* 8. §. 2. *ceterorum montium in Samaria altissimum* vocat.

(2) Quod per quosdam gradus pateret adscensus ad verticem Garizim etiam nummi veteres fidem faciunt, quorum duos ex VAILLANTIO de *Numismatibus aereis Imperatorum &c. in Coloniis & Municipiis percussis* par. 2. pag. 244. & 263. Ed. Paris. an. 1688. hic adponimus. Alter ad Philippum Seniorem spectat, alter ad Otaciliam Severam.

Verùenimvero tot eos gradus fuisse quot putat S. EPIPHANIUS, aut mille sexcentos & unum, quot ait PROCOPIUS Gazaeus in *Deut.*, minus credibile esse videtur; praesertim vero si vallis inter duos montes jacens, ubi urbs extendebatur, angusta multum erat, qualem describit THEODOTUS superius laudatus. Itaque longe verisimilius loquitur αὐτόπτης Auctor Itinerarii veteris Jerosolymitani, qui eos gradus fuisse trecentos asserit, adnotante RELANDO *Palaestinae &c. lib.* 2. *c.* 11.

ad Orientalem plagam Hiericho duos illos montes esse commemorat [3], id est Garizin, & Gebal: Orien-

(3) EPIPHANIUS, qui nullum alium locum nomine Galgal novisse videtur, quam illum Jordanem inter & Jericho, sic appellatum postquam in eo Israelitae circumcisi sunt JOSUE 5. *vers.9.* haud mirum est, quod dicat, ex libro JOSUE colligi, montes Garizim & Gebal Orientales esse Jericho, cum eos juxta Galgal positos dicat Moyses *Deut.* 11. *v.* 30.. Certe constat ex dicto capite libri JOSUE, necnon ex c. 4. v.19. Jerichunti Orientalem fuisse locum illum, post circumcisionem populi in eo peractam, Galgal dictum. Porro etiam in *Pan.* EPIPHANIUS ex libro JOSUE constare monet Garizim & Gebal ad Sichem non fuisse. PETAVIUS in margine laudat JOSUE *cap.* 8. quod crediderit, ut puto, eam sententiam amplexatum esse EPIPHANIUM, cum animadverterit, quod laudato capite statim ac narratum est urbes Jericho, & Hai fuisse captas, earumque gentem & Reges caesos, subjicitur, tunc aedificasse Josue Altare Domino in monte Gebal, & peractam esse imperatam a Moyse caeremoniam rogandi Deũ bona super Garizim studiosis legis, mala vero contemptoribus super Gebal. Enimvero hinc quoque S.Doctor postulare poterat suae sẽtentiae favorem. Verũ ex hoc ejus libro περὶ λίθων patet, illum postulasse secundum eam, quam exposuimus, animadversionem. Ceterum aut ex *Deut.cap.*11.*vers.*30. illud solum probatur, quod e regione Galgal Jerichuntis fuerint Garizim & Gebal, & nullo modo quod fuerint illi proximi, aut certe Galgal, de quo illic mentio est, alius locus est ab eo, qui erat inter Jordanem & Jericho. Qui plura vult MASIUM adeat, & RELANDUM: conjecturas hic ego meas tantummodo afferam. Certum est ex *Deut. cap.* 11. *v.* 31. Moysem jussisse, ut Israelitae, cum ingressi forent in terram promissam, ponerent benedictionem super montem Garizim, & maledictionem super montem Gebal, verisimile autẽ minime est, quod Josue mandatum hoc non fecerit ubi primum potuit. Quid itaque fecit deletis urbibus Jericho & Hai *Jos.*8.? Si montes Garizim & Gebal in Galgalis erant ad Orientem Jericho, cur statim ac Galgalis venit *Jos.* 5. non fecit? Certe ab Jericho urbe omnium proxima nihil erat timendum, erat enim ipsa timore plena, ideoque clausa, & munita *Jos. cap.* 6. & quidem ab ea nihil timuisse Josue illud nos facit certiores, quod ibi circumciderit populum; & fecerit Phase *Jos.* 5. *v.* 8. *&* 10. Quid igitur? quid? nempe erant montes Garizim & Gebal trans Jericho, & Hai, & idcirco solum his deletis potuit jo-

rientalis autem plaga Hiericho ſita eſt juxta Galgal, qui eſt locus Galgalae [1]. Sicima vero ad partem eſt

 aqui-

Joſue eos uſque progredi (erant enim vicini) & Moſis mandata, ibi peragare. Attamen inde ſtatim retroceſſiſſe videtur ad Galgal, namque his auditis cum ceteri Reges trans Jordanem ad arma conclamarent, Gabaonitae vero foedus cum Hebraeis percutere vellent, hi perrexerunt ad Joſue, *qui tunc*, verba ipſius JOSUE ſunt, *morabatur in Caſtris Galgalae*. Nimirum utpote bonus Imperator Galgalis caſtra poſuerat, erat enim locus hic juxta Jordanem, trans quem morabantur in urbibus tribus munitis Gad, Ruben, & dimidia tribus Manaſſe, quas ad ſe evocare, vel ad eas ſe recipere poterat, ubi eum premerent Chananaei. Enimvero tum etiam cum Gabaonitis, quos quinque Reges Chanaan oppugnabant, auxilio venit, ex Galgalis proceſſit *Joſ.* 10. v. 7. *reverſuſque eſt inde ad locum Caſtrorum in Galgala* v. 43. & etiam cum poſtea multa alia bella geſſerit, Regeſque triginta & unum jam ceciderit, & Chanaan jam bello ſubactam, ſubigendamque diſtribuit, in Galgal erat *Joſ.* 14. *v.* 6. Porro neque eſt fortaſſis contemnendum ad ſententiam EPIPHANII, de qua agimus, confutandam argumentum, breviſſimum intervallum, quod Galgal intereſt & Jericho. Scilicet Galgal erat ad Orientem Jericho *Joſ.*4. *v.*19. & jacebat *in campeſtribus* illius *Joſ.* 5. *v.* 11. ita ut ab ea duo millia paſſuū tantummodo diſtaret teſtibus S. HIERONYMO voce *Galgal*, & PROCOPIO Gazaeo in *Deut.* *&c.* Quid itaque potuit EPIPHANIUS in ſuſpicionem ſaltem non venire, ne forte erraret putando, quod inter Jericho & Galgal Garizim & Gebal eſſent, præſertim cum eos altiſſimos montes eſſe non ignoraverit? Mirum hoc magis eſt, quod Sac. Litterae aperte dicant Galgal fuiſſe in *campeſtribus*. Demum ſatis amplam ad utrumque Jordanis latus fuiſſe vallem quid potuit EPIPHANIUS non animadvertere: praeſertim cum ea loca peragraverit? V. *Panar.* p. 133.

(1) Cod. ſic. Numquid autem putabat EPIPHANIUS, & urbem, & Provinciam, Galgal nomine, fuiſſe ad Orientem urbis Jericho? Verum ejus ſententiam corruptam potius fuiſſe reor aut ab interprete, aut a librario. PROCOPIUS Gazaeus, qui certe omnia illa, quae de montibus Garizim, & Gebal habet, ex hoc libro mutuatus eſt, nunc EPIPHANII ſententiam in compendium redigens, nunc ipſis plane verbis referens, hunc ipſum locum deſcribere videtur, cum ait: *Habet inſuper etiam ſeries libri Joſue, quod duo iſti montes ab Oriente Jerichuntis ſiti fuerint, ubi locus quoque Galgala, qui ab urbe ad ſecundum lapidem diſtat. Sichi-*

Aquilonis Hiericho, in Occidentem vergens, distans ab Hiericho millibus quinquaginta duobus [1] . . . . .

CETERA DESIDERANTUR.

chima vero ad Septentrionem & Occasum Jerichuntis vergit magis, ac ad quinquagesimum secundum lapidem ab ea distat.

(1) Hactenus codex Vaticanus, & qui ex eo sunt descripti. Epitome a GESNERO edita statim ac per compendium retulerit, quae sanctus EPIPHANIUS de duodecim lapidum Rationalis natura, colore, virtutibus &c. commentatus est, subjcit commentarium quemdam de Adamante, quem, ut habet titulus scripti, summus Hebraeorum Pontifex gestabat ter in anno ingrediens in Sancta Sanctorum: & postea ad lapides Rationalis redit singulos singulis filiis Jacob accommodans sic: Παῖδες Λείας δ. Ρουβὴν, σάρδιον. Συμεὼν, τοπάζιον Λευὶ, σμάραγδος. Ιούδας, ἄνθραξ. Παῖδες Βαλλᾶς β. Η Βαλλὰ παιδίσκη ἦν τῆς Ραχὴλ. δὲ ἐπεὶ οὐκ ἔτικτε, δίδωσι τῷ Ιακὼβ αὐτὴν γυναῖκα πρὸς το ποιῆσαι παῖδας. εἰσὶ δὲ οὗτοι. Δὰν, σάπφηρος. Νεφθαλεὶμ, ἴασπις. Παῖδες Ζελφᾶς β. Η Ζελφα παιδίσκη ἦν τῆς Λείας, καὶ δίδωσι τῷ Ιακὼβ γυναῖκα πρὸς τὸ ποιῆσαι παῖδας. εἰσὶ δὲ οὗτοι Γὰδ, λιγύριον. Ασὴρ, ἀχάτης. Παῖδες Λείας β. Ισάχαρ, ἀμέθυστος. Ζαβουλὼν, χρυσόλιθος. Παῖδες Ραχὴλ β. Ιωσὴφ, βηρύλλιον. Βενιαμὶν, ὀνύχιον. *Filii Liae quatuor: Ruben, Sardium: Symeon, Topazion: Levi, Smaragdus: Judas, Carbunculus: Filii Ballae duo. Balla ancilla erat Rachelis. Haec autem, cum non pareret, dedit eam Jacobo in uxorem, ut filios ex ea susciperet: nati autem sunt ex ea: Dan, Sapphirus: Nephthalim, Jaspis. Filii Zelphae duo: Zelpha erat ancilla Liae, & dedit eam Lia Jacobo in uxorem, ut ex ea filios procrearet: sunt autem hi: Gad, Ligyrion: Aser, Achates. Filii Liae duo. Isachar, Amethystus: Zabulon, Chrysolithus. Filii Rachelis, duo. Joseph, Beryllion: Beniamin, Onychium.* Itaque haec ipsa fortassis fuit ratio, qua tandem singulos Rationalis lapides singulis Tribubus S. EPIPHANIUS accommodaverat, sed utrum S. EPIPHANII sit etiam commentarius ille de Adamante, an Epitomes auctor aliunde transtulerit, certo scire non possumus; mallem tamen EPIPHANII non esse, cum multis erroribus scateat, quos notare non praeterit BRAUNIUS *de Vest. Sacerd. Hebr. lib.* 2. *c.* 20. §. DCXXVIII. Ceterum, quae certo deesse scimus, haec sunt. Deest sententia S. Doctoris de potiori ratione accommodandi lapides Rationalis duodecim Tribubus, & desunt animadversiones ex ipsorum lapidum contemplatione habendae ad pietatem fovendam; utrumque enim in Epistola, ut ajunt, nuncupatoria ad Diodorum promittitur.

INDEX
RERUM.

A

B

Bacchus

C

D

E

F

G

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

Sacer-

T

V

Z

FINIS.

Impri-

Imprimatur.

Si videbitur Rmo Sacri Palatii Apostolici Magistro.

F. M. Arch. Tarsi Vicesg.

ADPROBATIONES.

MAndante Rmo Patre Magistro Sacri Palatii Apostolici legi ea, qua par erat, diligentia Opusculum *S. Epiphanii de Gemmis* XII. *&c.*, atque eruditissimas in illud Notas, nec in ipsis inveni, quod Catholicam Religionem, bonosque mores offenderet.

Ego Johannes Bottarius ita testor.

LIbrum *S. Epiphanii de duodecim Gemmis &c.* Latine versum, nunc primum e tenebris erutum, Notisque egregiis illustratum cura & studio Clarissimi Viri Sac. Theologiae Doctoris Petri Francisci Fogginii Presbyteri, quum jussu Rmi Patris Sac. Palatii Apostol. Magistri expenderim, ac nihil in eo repererim, quod Catholicae Fidei, vel bonis moribus adversetur, dignum censeo, ut publica luce donetur ad Litterariae Reipublicae utilitatem, tum ob notitiam novi hujus Operis, tum ob eximiam expositionem, qua opus ipsum laudatissimus Auctor aliis Operibus celebris exornavit. Datum Romae Idibus Decemb. MDCCXLIII.

Josephus Catalanus Presbyter.

Imprimatur.

Fr. Nicolaus Ridolfi Sacri Palatii Apostolici Magister Ord. Praedicatorum.

ERRATA.

Pag. xv. lin. 10. *ſed in illo, quo &c.* Lege: ſed in illo codice, quo &c. P. xx. lin. 27. *qui eo libro uſos eſſe &c.* L. quos eo libro uſos eſſe &c. P. xxi. lin. 33. *Demum multi &c.* L. Demum multos &c. P. xxvi. lin. 21. *facicile &c.* L. facile &c. P. 7. nota 2. ΑΛΑΒΣΤΡΙΤΩΝ. L. ΑΛΑΒΑΣΤΡΙΤΩΝ. P. 13. n. 1. *heraeticus &c.* L. haereticus &c. P. 13. n. 2. *Affrica*, L. Africa &c. P. 17. n. 2. *cui*, L. quam P. 21. n. 3. ἀπὸ τό, L. ἀπὸ τῶ. P. 23. n. 2. *plantaſmata*, L. phantaſmata. P. 28. n. 4. *Ephiphanius*, L. Epiphanius. P. 39. n. 3. *confectam* L. confecta. P. 44. n. 8. *Joſeph Manaſſe &c.* cum Manaſſe. P. 46. n. 3. *gradebantur*, L. gradiebantur &c.

F xxxvi, 85